

Luk

Luktä guŋ äbot ämawebeta yänpäj Jesu täŋo manbiŋam ŋo kudän täŋkuk

Luk imata manbiŋam ŋo kudän täŋkuk?

¹ ✧ Eruk, äma ärowani Tiofilus, man ŋo gäwera nadä;

Äma mäyaptä imaka imaka Anututä nin bämopninken pewän ahänkuŋo unitäŋo manbiŋam kudän täkta piäni taŋi täŋ yäpmäj äbuŋ.

² ✧ Imaka bian ahänirä ini dapuritä kaŋpäj nadänkuŋo u ba apiŋo ahän yäpmäj abäkaŋ ugänpäj kudän täŋkuŋ. Äma uwä Anutu täŋo manbiŋam yänahäk-ahäk piä täŋkaŋ manbiŋam ŋowä nimiŋkuŋ.

³⁻⁴ Täŋpäkaŋ näk imaka, kadäni käroni manbiŋam ŋo yäput pektä päŋku tärek-tärek u kuduŋtagänta ket nadäwa yänkaŋ yänjabäk piä täŋ yäpmäj abut. Unita äma ärowanina Tiofilus, gäkä manbiŋam gäwerani u bureni-inik yän nadäkta imaka imaka ahänkuŋo unitäŋo manbiŋam siwonji kudän täŋpäj gäkken pewa ärekta nadäk peŋkut. Eruk manbiŋam uwä ŋode;

Aŋero kubätä Sekaraia ahäj imiŋkuk

⁵ ✧ Herottä Judia kome täŋo intäjukun äma itkukken uken bämop äma kubä itkuk, u wäpi Sekaraia.

Äma uwä bämop äma biani wäpi Abiya unitä äbotken nanik. Tänpäkaŋ webeni Elisabet imaka, bämop äma äbot kubäken nanik.

⁶ Tänpäkaŋ yanäpi yarä uwä Anutu injamiken siwoŋi kuŋat tänpäkaŋonik. Tänpäkaŋ Anutu täŋo baga man ba jukuman kuduptagän iwat morenpäŋ waki kubä nämo täk tänpäkaŋonik.

⁷ Upänpäkaŋ nanakiye nämo. Elisabet äruŋ it yäpman äbänkä tägawani webe pähap tänpäkaŋ.

⁸ Tänpäkaŋ kadäni kubä, Sekaraia täŋo äbottä Anutu injamiken bämop äma piä täkta kadäni ahänkuk.

⁹ ✧ U bämop ämatä täk tänpäkaŋo ude piä yäpman danipäŋ Sekaraia tä kudupi eni gänaŋ Anutu injamiken gupe käbäni nitek ijin imikta ahänkuk.

¹⁰ Eruk, gupe käbäni nitek ijik-ijik kadäni ahänjirän ämawebe mäyaptä äbänkaŋ kudupi eni yämän umu itkaŋ Anutu-ken yänapik man yän itkuŋ.

¹¹ Yänapik man yän irirä kudupi eni gänaŋ Sekaraia gupe käbäni nitek ijin ittängän kaŋkuk; Ekäni täŋo aŋero kubätä gupe käbäni nitek ijiwani täŋo käwuri bure käda ahänpän irirän.

¹² Kaŋkaŋ kikänpän bumta umuntänkuk.

¹³ Ude tänpänä Aŋero unitä iwetkuk; Sekaraia, gäk umuntäweno. Anutu gäkŋo yänapik man nadän gamitak yäk. Unita webeka Elisabet uwä nanak ämani kubä api bäyawek. Bäyawänkaŋ wäpi Jon yän, kaŋ iwet.

¹⁴ Tänpän nanak unita bänep täga nadänpän oretoret api tänpän. Ba unitä ahänjirän ämawebe

mäyaptä bänep täga nadänpän oretoret udegän api täneŋ yäk.

15 ✧ Imata, nanaka unitä täganpän Ekäni inamiken wäpi biŋam ikek api irek. Täŋkaŋ wain ume ba tängunŋuŋ ume ätu nämoinik api nak täŋpek. Täŋkaŋ ahäwayän täyak-ken unitä it yäpmän ärowayän täkken Kudupi Munapiktä uwäktän imiŋirän api irek.

16 Täŋpäkaŋ unitä Isrel ämawebe Anutu mäde ut imiŋkuŋo u mäyap bänepi yäpmän sukurenpän yepmaŋpän Anutu Ekänini-ken äneŋi api kuneŋ.

17 ✧ Bureni, kuŋat-kuŋari ba kehäromini Profet Elaijatä täŋpeŋ kuŋatkuko udegän api täk täŋpek. Ekänita intäjukun kuŋkaŋ nädanani täŋo kokwawak yäpän-siwonŋ tawäpän yepmaŋit, ba äma man bitnäk täk täkaŋ unitäŋo bänepi yäpmän sukurenpän yepmaŋpän äma siwonŋi täŋo kädet kuroŋän api iwat täneŋ. Ude täŋpayän täko uwä Ekänita watä piä täŋ imikta ämawebe äbot ket utpäŋ yepmak täŋtän api kwek yäk.

18 ✧ Eruk, aŋerotä man ude iweränä, Sekaraiatä kowata ŋode iwetkuk; Man yäyan u jide täŋpän bureni yän nadäwet? Näk tägawani-inik ŋo, ba webena imaka, webe pähap ŋo!

19 ✧ Ude yäwänä aŋerotä iwetkuk; Näk wäpna Gebrüel, Anutu inamiken it täyat unita jopman nämo gäweret yäk. Nämo, manbiŋam täga ŋo gäwetta Anututä ini naniŋ kireŋpewän äbätat.

20 ✧ Gäk nadätan? Näkŋo man nämo nadän nimitan unita meka bäräp tawäpän man kum api iren.

✧ **1:15:** Nam 6:3 ✧ **1:17:** Mal 3:1, 4:5-6; Mat 17:11-13 ✧ **1:18:** Stt 18:11 ✧ **1:19:** Dan 8:16, 9:21; Hib 1:14 ✧ **1:20:** Luk 1:45

Ude tänkaŋ it yäpmäŋ kuŋiri manbiŋam gäwetat ŋonitä ahäwänkaŋ man äneŋi api yäwen. Manbiŋam yäyat ŋowä kadäni yäŋ imani-ken uken bureni api ahäwek yäk.

²¹ Tänpäkaŋ ämawebe Sekaraiata yänkaŋ yäman umu irä wawäwä nadäwätäk tänpäŋ yänkuŋ; Kudupi eŋi gänaŋ uken imatäken kubätä ahänjirän Sekaraia kadäni käroni ŋowä itak?

²² Ude yänjirä yäman äpänpäŋ ämawebe man kubä nämoinik yäwetkuk. Meni bäräp tawäpäŋ man kum itkuko unita keritägän wärani tänyäreŋkuk. Tänpänä ämawebetä nadänkuŋ; Imaka kudupi kubä kudupi eŋi gänaŋ kaŋkaŋ käwep äpatak yäk.

²³ Eruk mäden, Sekaraia täŋo piä u tänpän tärewäkaŋ komeni-ken kuŋkuk.

²⁴ Päŋku irirän Elisabet nanak kok itkuk. Nanak kok itkaŋ eŋi gänangän it yäpmäŋ kuŋjirän komepak 5 ude täreŋkuk.

²⁵ ✧ Tänpäkaŋ Elisabet nanak kok itat yäŋ nadänpäŋ yänkuŋ; Ekänitä iron u täŋ namitak! Apiŋo Ekänitä oraŋ namiŋjirän näkŋo mäyäkna ämawebe injamiken paotak yäk.

Aŋerotä Maria ahäŋ imiŋkuk

²⁶ Elisabettä nanak kok ikek it yäpmäŋ kuŋtängän komepak 6 täreŋjirän, eruk kadäni uken Anututä aŋero Gebriel u peŋ iwet-pewän yäpmäŋ yotpärare kubä Galili komeken wäpi Nasaret uken kuŋkuk.

²⁷ ✧ Webe gubaŋ kubä äma kubä wäpi Josep unita yänkaŋ iwoyänkuŋo webe uken kuŋkuk. Josep uwä

Devittä äbotken nanik. Täñkañ webe gubañ iwoyañ imiñkuño u wäpiwä Maria.

²⁸ Eruk, Gebrieltä webe uken kuñpäñ iwetkuk; Kepma yäk. Gäk nadätan? Ekäni Anutu gäkkät itpäñ iron täñ gamitak.

²⁹ Ude iweränä Mariatä man u nadäñkañ kikñutpäñ yäñkuk; Yäke! Man kubä ño jidewanipäñ nadätat?

³⁰ Yäwänä añerotä iwetkuk; Maria, gäk umuntäweno! Anututä ini nadäñ gamitak.

³¹ ✧ Nadätan? Gäk nanak kok itpäñ nanak ämani kubä api bäyawen yäk. Bäyañpäñ wäpiwä Jesu yäñ api iweren.

³² U äma ekäni kubä ude irirän ñode api iwetneñ; U Anutu Ärowani Bureni unitäño Nanaki yäñ api iwetneñ. Täñpäkañ Anututä intäjukun ämata api tewek, orani Devittä itkuko ude.

³³ ✧ Unitä Jekop täño äbotken nanik ämawebeta intäjukun äma ude tärek-täreki nämo api irek yäk. Täñpäkañ yabäñ yäwat piä täñpayäñ täko uwä paot-paori nämo api täñpek.

³⁴ Eruk, Mariatä u nadäñpäñä añero ñode iwetkuk; Man yäyan u jide ude api ahäwek? Näk äpna nämo ño!

³⁵ ✧ Mariatä ude yäwänä añero unitä iwetkuk; Kudupi Munapiktä gäkä terak äronjirän Anutu Ärowani Bureni-inik unitäño kehärominitä gäk kumän api uwäk täwek yäk. Unita nanak kudupi bäyawayäñ täno uwä Anutu täño Nanaki yäñ api iwetneñ.

✧ **1:31:** Ais 7:14; Mat 1:21-23 ✧ **1:33:** Dan 7:14; Mai 4:7 ✧ **1:35:** Mat 1:20

36 Unita ket nadä! Notkapak Elisabet webe pähap täñkuko upäñkañ apiño koki itak yäk. Bian äruñ yäñ iwerani upäñkañ apiño nanak kok itpäñ it yäpmäñ äbäñirän komepak 6 täretak.

37 ✧ Nadätan? Anututä imaka kubä täñpayäñ nadäñpäñ uwä bureni-inik täñpek.

38 Añerotä man ude iweränä Mariatä yäñkuk; Eruk, bureni! Näk Ekäni täño piä watä webegän. Unita imaka kubä täñ namayäñ nadäñpäñä, yäyan ude kañ täñ namän. Mariatä añero man ude iweränkañ tenpeñ kuñkuk.

Mariatä Elisabet käwayäñ kuñkuk

39 Kuñirän Maria akumañ bäräñeñ kumañ Judia kome pom itkuñ-ken yotpärare kubä uken kuñkuk.

40 Kumañ päñku uken ahäñkañ Sekaraiatä eni gänañ äronpäñä Elisabet iniñ oretkuk.

41 ✧ Ude täñirän nanak Elisabet koki gänañ itkuko unitä kikuñutpäñ wareñ täñkuk. Ude täñpänkañä Elisabet uwä Kudupi Munapiktä uwäk täñpäñ itkuk.

42 ✧ Täñirän Elisabet oretoret man terak ñode yäñkuk; Maria! Anututä gäka iron täñ gamiko uwä webe ätu täño yärepmitak yäk. Ba nanak gäk kokka gänañ itak u imaka udegän, Anututä iron tañi täñ imani.

43 Näk jidewani unita Ekänina täño miñi gäk nabäwa yäñkañ äbätan?

44 Nadätan? Gäkä naniñ oreriri nanak kokna-ken itak ño täga nadäñpäñ uterakgän kikuñutpäñ wareñ täk!

45 ✧ Gäk Ekäni täño biñam man gäwetkuko unitä

bureni api ahäwek yäj nadäkinik täñkuno unita Ekäni täño oretoret terak itan yäk. Elisabettä ude yäjñkuk.

Mariatä Ekäni wäpi iniñ oretkuk

46 ✧ Täñpäñ Mariatä yäjñkuk;

Bänepnatä Ekäni wäpi yäpmäj akutat!

47 Täñira mäjonatäwä Anutu wakiken nanik nämagurani ämana u iniñ oretak.

48 ✧ Näk piä watä webeni jopi upäjkañ iron täñ namiñkuk. Apiño ba kämi-kämi ämawebe kuduptä ñode api näwetneñ; Anututä iron tañi täñ gamani.

49 Anutu Kehäromitä imaka tañi kubä täñ namiñkuko unita ude api näwetneñ. Unita wäpi biñam kudupi-inik itak yäj yäwa!

50 ✧ Näk nadätat, Anutu täño bänep iron pähap uwä äma mani buramiñpäñ gämori-kengän kuñjat täkañ unita biñam.

Ba unitäño nanakiye täño nanakiye tawañ uteraktä pen udegän api kwek.

51 ✧ Keritä piä kehäromi udegän täk täyak. Äma bänepitä inita nadäwä ärowani täñpani u yäwat kireñpewän uken-uken kuñtäñpä kuk täkañ.

52 ✧ Unitä intäjukun äma kehäromi täño wäpi biñam ärowani u yäpmäj päpä peñpäñ äma jopi äpani täño wäpi biñam yäpmäj akuk täyak.

✧ **1:46:** 1Sml 2:1-10 ✧ **1:48:** Luk 1:25, 11:27 ✧ **1:50:** Sam 103:13,17 ✧ **1:51:** 2Sml 22:28 ✧ **1:52:** Jop 12:19, 5:11; Sam 147:6

- 53 ✧ Təŋkaŋ äma jäwärita imaka təgatäga dain
yäminkaŋ äma tuŋum mäyap ikek uwä yawat
kirenpewän ketəŋ kuk təkaŋ.
- 54 ✧ Təŋpəkaŋ piä ämaniye Isrel nanik u təŋkentəŋ
yäminkaŋ yəpməŋ äbuk. Təŋkuko udegän bute-
waki pen nadəŋ yämik təyak.
- 55 ✧ Ba oraniyeta ude api təŋ yämet yəŋ
yəwetkuko udegän Abrahamkät unitəŋo
äboriye mäden ahəŋ yəpməŋ äbuŋo unita
butewaki tərek-təreki nämo nadəŋ yämik
təyak.
- 56 Mariatä kap ude teŋkaŋ Elisabet-kät it yəpməŋ
kuŋirän komepak yarakubä ude təreŋkuŋ.
Tərewəkaŋ Maria äneŋi komeni-ken kuŋkuk.

Jon ume ärut yəmani təŋo manbiŋam

- 57 Eruk ittəŋgän Elisabet nanak ämani bäyaŋkuk.
- 58 Bäyaŋirän məhemiye ba noriye wanoriye ini
u nanik unitä Ekänitä iron təŋ imiŋkuko biŋam u
nadəŋpəŋä oretoret pähap təŋ imiŋkuŋ.
- 59 ✧ Eruk kepma 8 ude təŋirän äma ekäni ekäni ätu
nanak u gupi moräk madəŋkaŋ nani wəp Sekaraia
udegän iwetna yəŋkaŋ äbuŋ.
- 60 ✧ Äbä nani wəpi yəŋirä miŋitä yəŋkuk; U nämo
yək. Wəpi Jon yəŋ iwetnayəŋ.
- 61 Miŋitä ude yəwänä äma päke unitä iwetkuŋ;
Gäkä äbotken nanik wəp udewani kubä nämo itak
yək.
- 62 Ude yəŋkaŋ nanitä nanaki wəpi jide yəŋ iwer-
ayəŋ yəŋ nadəŋkaŋ ketwära-wära təŋireŋkuŋ.

✧ **1:53:** 1Sml 2:5; Sam 34:10; Sam 107:9 ✧ **1:54:** Ais 41:8; Sam
98:3 ✧ **1:55:** Mai 7:20; Stt 17:7, 18:18; Stt 22:17 ✧ **1:59:** Stt
17:12; Wkp 12:3; Luk 2:21 ✧ **1:60:** Luk 1:13

63 Tāņpāwā Sekaraiatā kudān tāņpani tāņo tuņumta yāwet yabāņkuk. Eruk, u yāpmāņpāņā āma pāke itkuņo u iņamiken ņode kudān tāņkuk; ņo wāpiwā Jon. Ude kudān tāņirān kaņkaņ nadāwātāk tāņkuņ. 64 Eruk, uterakgān Sekaraia meni bārāp tawāpāņ man kum itkuko ukeņowā meni āneņi pidām taņkuk. Ude tāņkaņā man yāņpāņ Anutu wāpi bumta iniņ oretkuk.

65 Ude tāņirān noriye wanoriye ini u nanik u kaņkaņ umuntaņkuņ. Umuntaņkaņ kudān mebāri mebāri ahāņirān kaņkuņo unitāņo manbiņam Judia kome tāpuri tāpuri kudup u pewā kuņat moreņkuk.

66 Kuņat moreņirān āmawebe manbiņam u nadāņkuņo u kudup bānepi-ken nadāwātāk tāņpāņ yāņkuņ; Kāmi-kāmi nanak uwā kādet kuroņ jide ude api iwarek? Ekāni tāņo kehāromi ukāt itkamān yāņ nadāņpāņ unita man udewā yāņkuņ.

Sekaraia oretoret tāņpāņ kap teņkuk

67 Tāņpākaņ Jon tāņo nani Sekaraia uwā Kudupi Munapiktā uwāk tawānkaņ Anutu tāņo manbiņam yāņahāņpāņ ņode yāņkuk;

68 ☆ Isrel āmawebe tāņo Ekāni Anututā nin ņo nadāņ nimiņpāņ wakiken nanik nimagutak. Unita wāpi yāpmāņ akuna!

69 ☆ Iniken piā watā āmani Devit, unitā ābotken nanik āma kehāromi kubā nin nimagutta pewān ahātak.

70 Bian-inik profet jukuman yāwerān yāņahāk tāņkuņo udegān ahātak.

☆ 1:68: Sam 41:13; Sam 72:18; Sam 106:48; Luk 7:16 ☆ 1:69: Sam 18:2

- 71 ✧ Anututä ñode yänkehärom tañkuk; Näk ämawebenaye iwan keriken nanikpäñ api yäyomägaret yäk.
 Äma nadäwäwak täñ yämik täkañ u keriken nanikpäñ api yäyomägaret yäñ yänjuk.
- 72 ✧ Unita ini-tägän äbekniye oraniyeta butewaki nadäñ yämiñpäñ täñkentäñ yämiñjuk.
 Ba topmäk-topmäk kubägän bian pewän ahänjukko uterak nadäñ iwatpäñ bureni ahätak ño.
- 73-74 ✧ Bian oranin pähap Abraham yänkehäromtak man iwetjukko ude apiño ninta täyak.
 Ba nintä umunkät umunkät nämo kuñatpäñ iniken piä u tänetä yänpäñ iwan keriken nanik api tämaguret yäñ yänjukko u täyak ño.
- 75 ✧ Unita yänjukko udegän, kadäni kadäni säkgämän kuñatpäñä iniken piä ugänpäñ injipäñ täñpäñ inamiken kädet siwonjigän api kuñatne.
- 76 ✧ Täñ, nanakna, gäkä jukun kuñkañ Ekäni täño kädet api täwireno unita gäka Anutu Ärowani Bureni-inik unitäño profet yäñ api gäwetneñ.
- 77 ✧ Ekäni uwä ämawebeniye täño waki-wakini ärut täñpäñ kwäpäñ inita biñam yämagurayäñ täko unita yänpäñ-yäwonjäreka täñtäñ kuñiri api nadäneñ.

✧ **1:71:** Sam 106:10 ✧ **1:72:** Stt 17:7; Wkp 26:42; Sam 105:8-9; Sam 106:45 ✧ **1:73-74:** Stt 22:16-17; Mai 7:20 ✧ **1:75:** Tai 2:12-14 ✧ **1:76:** Ais 40:3; Mal 3:1; Mat 3:3 ✧ **1:77:** Jer 31:34

78 ☆ Bureni! Anutunin, ironi pähap pätak unita ñode api täñpek; Kunum gānañ täño peñyāñek u api iniñ kireñpewān āpāñ nimek.

79 ☆ Peñyāñek uwā āmawebe bipmāñ uraniken itkañ kumākta umuntañ itkañ unita api peñyāñeñ yāmek.

Peñyāñek unitā nintāño kādet kuroñnin nipmāñit niwarirān bānep kwini kādet iwatpāñ kuñatneta yāwani.

Jon täño nani Sekaraiatā man ude yāwān tāreñkuk.

80 ☆ Täñpäkañ nanak uwā bānep nadäk-nadäk ba gupi bok tāgañkuk. Täñkañ kome jopi-ken it yāpmāñ kuñtāngān Isrel āmawebe iñamiken kwawak ahāñpāñ Anutu täño man yāñahāñpāñ yāwet täñkukonik.

2

Jesu nanaktā ahāñkuko unitāño manbiñam *Mat 18:1-25*

¹ Kadāni ukengān āma kubā wāpi Sisa Ogastastā Rom täño intājukun āma itkuk. Unitā āmawebe komeñi komeñi Rom gapmantā yabāñ yāwarani unita jukuman ñode pewān yāpmāñ kuñatkuk; Āmawebe päke u wāpi kuduptagān gapman täño wāp kudān tawañ terak api peñ moreneñ yäk.

² (Piā udewani bian kubā nāmo täñkuñ. Āma ekāni kubā wāpi Kwirinus u Siria komeken kañiwat piā täñirān yāput peñkuñ.)

☆ **1:78:** Ais 60:1-2 ☆ **1:79:** Ais 9:2, 58:8; Mat 4:16 ☆ **1:80:** Luk 2:40; Mat 3:1

3 Eruk, ude nadänpäj ämawebe kuduptagän wäpi kudän täkta kome ini ahäwani-kengän kuñ moreñkuñ.

4 Kuñirä Josep uwä Galili kome Nasaret yotpärare-ken u itkukopäj peñpeñ Judia kome Betlehem yotpärare uken kuñkuk. Uwä orani Devittä yotpärare-ken kuñkuk.

5 ✧ U kwayänpäjä webeni biñam yäj imani Maria u nanak kok ikek wäpi kudän bok täkta imaguränkañ kuñkumän.

6 Kumañ päñku kome uken ahänpäj ittängän nanak bäyawayäj keräp tañkuk.

7 ✧ Täñpäkañ eñi äma ban naniktä pätnenja täñpani u tokneñ moreñkuño unita bägupta wäyäkneñpäñ bulimakautä eñiken päro itkumän. Päro u itkañ nanaki tuäni bäyañkuk. Bäyañkañ tektä uwäk täñpäñ bulimakautä ketem näñpani gäpe gänañ pewän patkuk.

Añerotä sipsip watä äma ahäj yämiñkuñ

8 Täñpäkañ bipani ugän yotpärare u gägäni-ken äma ätu sipsipta watäni itkuñonik.

9 Irirä Ekäni täño añero kubätä ahäj yämiñkuk. Ahäj yämiñirän Ekäni täño peñyäjek ägonitä peñyäñeñirän bumta umuntañkuñ. 10 Umuntañirä añerotä yäwetkuk; E, in umuntäneño! Näk manbiñam täga kubä yäpmäj abätat yäk. Manbiñam tägagämän täwerayäj täyat ñonitäño bureni uwä äma kuduptagän täñkentäj yämikta biñam! Täñkentäj yämiñirän oretoret pähap api täneñ yäk.

¹¹ Apiŋo edap ŋogän ämawebe paot-paotta biŋam täŋpani wädän tädotpäŋ yepmakta yäwani u Devit täŋo yotpärare-ken ahätak. Üwä Anututä iwoyäwani Ekäni Kristo!

¹² Unita ket täwera nadäwut; In nanak paki tekpäŋ uwäk täwani bulimakau täŋo gäpe gänaŋ parirän kaŋpäŋä yäŋirän nadäŋkumäŋo ukeŋo u yäŋ kaŋ nadäwut yäk.

¹³ Yäwänkaŋä uterakgän kunum gänaŋ nanik aŋero äbot tawaŋ käroŋ ahäŋpäŋ noripak-kät ŋode yäŋpäŋ Anutu iniŋ oretkuŋ;

¹⁴ ✧ Kunum gänaŋ unu Anutu iniŋ oretna!

Kome terak ämawebe Anututä ini yabäŋgärip
täk täyak-ken bätaki pewän ahätak.

Sipsip watä ämatä Jesu nanak ahäŋ imiŋkuŋ

¹⁵ Aŋerotä man ude yäŋ paotpäŋ penpen kunum gänaŋ äroŋirä sipsip watä äma ukeŋonitä näwetgäwet täŋpäŋ yäŋkuŋ; Eruk kuna! yäk. Betlehem päŋku imaka kubä ahäŋirän Ekänitä niwerako u këna!

¹⁶ ✧ Ude yäŋpäŋ bäräŋeŋ päŋku Maria Josep yabäŋ ahäŋpäŋ nanak paki gäpe gänaŋ patkuko u imaka, kaŋkuŋ.

¹⁷ Kaŋpäŋ nanak unitäŋo manbiŋam aŋerotä yäwerän nadäŋkuŋo u yäwetkuŋ.

¹⁸ Yäwerirä ämawebe itkuŋo u nadäŋpäŋ jäkjäk yambuŋ.

¹⁹ ✧ Täŋ, Mariatäwä man u nadäŋpäŋ iyap taŋpäŋ yäpmäŋ kuŋatkuŋ.

²⁰ Täŋpäkaŋ sipsip watä ämatä imaka kaŋpäŋ nadäk täŋkuŋo unita Anutu iniŋ orettäŋ äneŋi

piäni-ken kuŋkuŋ. Man aŋerotä yäwetkuko udegän kuŋkuŋo unita.

Simeontä Jesu kuŋkuk

21 ✧ Eruk, nanak paki u kepma 8 uken gupi moräk madänpäj wäpi Jesu yäj iwetkuŋ. Wäpi Jesu uwä, Maria nanak kok nämo irirän aŋero kubätä ahäj imiŋpäŋ wäpi iwetkuko u.

22 ✧ Täŋpäkaŋ Mosestä bian kädet webe nanak bäyaŋpäŋ ini ba nanak paki u Anutu iŋamiken kuräki itta бага man terak kudän täŋkuk. Eruk, kädet u iwatpäŋ Maria kenta Joseptä Jesu nanak Anututa biŋam imikta yäŋikŋat yäpmäj Jerusalem äronkumän.

23 ✧ Ude täŋkumäno uwä Ekäni täŋo бага man ŋode kudän täwani u iwatpäŋ täŋkumän; Nanakjiye intäjukun nanik u Anututa biŋam kaŋ iniŋ kirewut yäj kudän täwani.

24 ✧ Ba Ekäni täŋo бага man kubä pen ŋode nadäŋkumän; In Anutu iŋamiken kuräki itta barak wäpi känäram yaräpäŋ yäpmäŋpäŋ Anututa ijiŋ imut yäk. Ba känäram nämo iränä barak wäpi yägu udewani yaräpäŋ ijiŋ imut. Eruk, бага man unita nadäŋpäŋ Jerusalem itkaŋ udegän täŋkumän.

25 ✧ Eruk kadäni uken äma kubä wäpi Simeon Jerusalem yotpärare-ken itkuk. Uwä äma siwoŋi, Anutu kadäni kadäni iniŋ orerani. Äma unitä Anututä Isrel ämawebeta täŋkentäj yämik-yämik kadänita itsämäŋpäŋ kuŋarani. Täŋirän Munapiktä bänepi-ken itpäj man ŋode iwetkuk;

✧ 2:21: Luk 1:31,59 ✧ 2:22: Wkp 12:1-8 ✧ 2:23: Kis 13:2,12,15

✧ 2:24: Wkp 12:8 ✧ 2:25: Ais 40:1, 49:13

26 Gäk nämo kumäjiri Ekäni Kristo Anututä bian iwoyänkuko u ahäjirän api käwen yäj iwetkuk.

27-28 Tänpäj Munapiktä iwet-pewän kudupi eni gänañ äronkuk. Äro irirän Maria kenta Joseptä Juda täño бага man iwatpäñ Jesu nanak yäpmäj äbumän. Täñirän Simeontä nanak u kañpäñ bäyañ imiñpäñ Anutu ñode yäñpäñ iniñ oretkuk;

29 Ekäni pähap! Man näwetkuno ude bureni pewi ahäj namitak unita piä ämaka näk ño nabä kätäwipäj oretoret terak kwa.

30 ✧ Apiño dapunatä gäkken nanik ämawebe wakiken nanik yämagutta yäwani u käyat.

31 Äma uwä ämawebe komeni komenitä kakta pewi ahätak.

32 ✧ Unitä ämawebe guñ äbotken nanik unita penyäjen yämiñirän gäkño kädet siwonji api kañpäñ nadäneñ.

Ba uterak Juda ämawebekayetä wäp biñam api yäpneñ.

33 Simeontä nanak ahäjnkuko unita man ude yäjirän miñi nanitä nadäwätäk täñkumän.

34 ✧ Ude täñirän Simeontä Anutu täño wäpi terak man täga yäwetkañ Maria ñode iwetkuk; Gäk nadätan? Nanak ño terak Juda ämawebetä äbot yarä yäpmäj danikta iwoyäwani yäk. Ätutä paot-paotta biñam, ätutäwä irit kehäromita biñam yäk. Nanak ñowä Anutu täño бага ude api irek. Ämawebe mäyaptä kañirä äpani täñirän mäde api ut imineñ.

35 Äma mäde ut iminayäj täño unitäño nadäk-nadäk waki u kwawak api pewä ahäneñ. Täñkañ

✧ 2:30: Ais 52:10; Luk 3:6; Tai 2:11 ✧ 2:32: Ais 42:6, 49:6; Ais 52:10 ✧ 2:34: Ais 8:14; Mat 21:42, 1Ko 1:23, 1Pi 2:8

komi iminjirä gäknawä bänepkatä jägämi-inik api nadäwen, mujuktä gupka awähurirän nadäweno ude yäk.

Webe pähap kubätä Jesu kaŋkuk

36 Eruk, Fanuel täŋo äperi, Asetä äbotken nanik kubä wäpi Ana. Ana u äma yäpmanpäŋ äpikät ittän kuŋtäŋgän obaŋ 7 täreŋirän äpi kumbuk.

37 ✧ Äpitä kumänjirän webe kajat it yäpman kuŋjirän obaŋ 84 täreŋkuk. Webe unitä kepma bipani kudupi yot-kengän itkaŋ Anutu iniŋ oretta nakta jop itpäŋ yänapik man yäk täŋkukonik.

38 ✧ Täŋpakaŋ Jesu nädamiŋi nani kudupi eni gänaŋ irirä Anatä päŋku ahäŋ yämiŋpäŋ Anutu bänep täga man iwetkuk. Ude täŋpäŋ Jesu nanak unita ämawebe mäyap Anututä Jerusalem ämawebe iwan keri-ken nanik ketärehta itsämän itkuŋo u manbiŋam ŋode yänahänpäŋ yäwetkuk; Äma intä itsämän itkaŋ u ŋobayän!

39 ✧ Simeon kenta Anatä man ude yäwän täreŋirän Jesu miŋi nani u бага man patkuko iwarän täreŋirän äyänutpeŋ Jesu nanak imagut yäpman Galili kome iniken yotparare Nasaret u kuŋkumän.

40 ✧ Päŋku u irirä Anututä nanak uwä oraŋ iminjirän gupi tägaŋpäŋ säkgämän itkuk. Itkaŋ nadäk-nadäk tägagämän, Anutu-ken nanik injtpäŋ kuŋatkuk.

Jesu ätu tägaŋpäŋä kudupi yotken kuŋkuk

✧ 2:37: 1Ti 5:5 ✧ 2:38: Ais 52:9 ✧ 2:39: Mat 2:23 ✧ 2:40: Luk 1:80, 2:52

41 ✧ Tänpäkan Jesu miñi nani Pasova orekirit täkta Jerusalem yotpärare-ken kuk täñkumänonik.

42 Eruk Jesu obañ 12 ude täñirän miñi nanitä Jesu imaguränkan täk täñkumäno udegän täkta Jerusalem penta kuñkuñ.

43 ✧ Pänku Pasova tänpä täreñirän Jesu Jerusalem pen irirän miñi nani Jesu noriye-kät käwep kukan yañ nadänkan äneñi äyänutpen komeni-ken kuñkumän.

44 Jesu-kät penta kukamäj yañ nadänkan kepma kubä kuñarän bipuk. Kome bipmäñirän miñi nanitä Jesuta noriye päke u gänañ wäyäkñeñtäñ kuñatkumän.

45 Wäyäkñewän wawäpäñ äneñi äyänutpen Jerusalem kuñkumän.

46 Jerusalem kuñkan wäyäkñeñtäñ kuñarirän kepma yaräkubä täreñirän kudupi eñi gänañ äronpäñ kanñkumän. Jesu Baga man yäwoñärewani äma u bämopi-ken itkan man yäñirä nadänjit, yäwet yabäk täñit täñ itkukonik.

47 Tänpäj äma ekäni ekäni kudupi eñi gänañ itkuño u Jesutä yäwet yabäk täñkuko u ba kowata man yäwetkuko u kanpäñ nadäkan kikuñutpäñ nadäwätäk täñkuñ.

48 Tänpäkan Jesu ude täñ irirän miñi nanitä kan-ahäñpäñ udegän kikuñutkumän. Tänpäj miñitä iwetkuk; Nanakna, imata nämo niwatpäñ bäräpi nimitan? Nankakät nek gäka nadäwätäk tañi tänpäj wäyäkñek piä täñ yäpmäj äbäkamak ño yäk.

49 ✧ Yäñirän kowata ñode iwetkuk; Näka imata wäyäkñekamän? Näk Nana täño piä täkta yäwani

✧ 2:41: Kis 12:24-27; Kis 23:14-17; Lo 16:1-8 ✧ 2:43: Kis 12:18

✧ 2:49: Jon 2:16

yäñ nämo nadäkamän?

⁵⁰ Ude yäwerirän miñi nani Jesutä man yäwetkuko u mebäri nämo nadäwän tärenkuñ.

⁵¹ ✧ Eruk, ude täñpäj Jesu akumañ miñi nani-kät penta Nasaret kuñkuñ. Päjku Nasaret komeken itkañ miñi nani täño man kudup buramik täñkuk. Upäjkañ imaka Jesutä Jerusalem itkañ yäjnkuko ba täñkuko unita miñitä nadäñpäj iyap tañpäj yäpmäj kuñatkuk.

⁵² ✧ Täñpäkañ Jesu nadäk-nadäki bok gupi bok tañi tägañkuk. Tägañirän Anutu ba ämawebe imaka, kañirä äma tägagämän täñkuk.

3

Jontä Jesu täño kädet täwitkuk

Mat 3:1-12; Mak 1:1-8; Jon 1:19-28

¹ Täñpäj kadäni uken Rom nanik täño intäjukun äma wäpi Taiberius-Sisa u Rom ba kome ätu täño ämawebe yabäj yäwat piä täñ yäpmäj kuñirän obañ 15 ude tärenkuk. Kadäni ukengän Sisa täño piä ämaniye Isrel kome täño kome täpuri täpuri ñode yabäj yäwat täñkuñ; Pontius-Pailattä Judia kome kañiwat täñkuk. Herottä Galili kome kañiwat täñkuk. Herot täño monäni Filiptä Ituria kenta Trakonitis kome yabäj yäwat täñkuk. Lisinias täwä Abilene kome kañiwat täñkuk.

² ✧ Täñpäj Anas kenta Kaifastä bämop äma intäjukun täñpani ude irirän kadäni uken Jon, Sekaraia täño nanaki u kome jopi-ken it

✧ **2:51:** Luk 2:19 ✧ **2:52:** 1Sml 2:26; Snd 3:4; Luk 1:80 ✧ **3:2:** Luk 1:80

tänjukonik. Uken ittän kuñirän Anututä jukuman iwetkuk.

³ ✧ Iweränkañ Jontä kome Jodan ume gägäni gägäni ittän kuñkuñ-ken u kuñatkan manbiñam ñode yänahänpäñ yäwettän kuñkuk; Irit kuñatkuñatjin wakiwaki unita mäde ut yämiñirä näk ume ärut tamiñira Anututä wakijin peñ tamayän yäk.

⁴ Jontä ude täñirän man kudän ñode, profet Aisia-tä bian kudän täñkuko u bureni ahänjuk;

Äma kubätä kome jopi-ken päñku itkañ gera ñode api yän irek;

Ekänitä äbäktä kädet täwirut! Irit kuñatkuñatjin kañ täñ-siwon tawut!

⁵ Kome äpmonpani ba pom täpuri ba tañi äneñpäñ yäpä tägakot.

Kädet gwäjiñ ärowani ba kädet goreri u ket ut yäpmän kukot!

⁶ Ude täñirä Anututä waki keriken nanik yämagut-yämagut piä täk täyak uwä ämawebe kudup api kañpäñ nadäneñ. *Ais 40:3-5*

⁷ ✧ Täñpäkañ ämawebe mäyaptä ume ärut nimän yänkañ Jonken äbuñ. Äbänjirä Jontä ñode yäwetkuk; Wa! In gämoktä äbotken nanik yäk. In bänepjin nämo sukurenkañ äbäkañ? In Anututä intäño momita kokwawak nadänkañ tadäpayän täko unita irepmitnayän äbäkañ ba?

⁸ ✧ Inä bänepjin bureni-inik sukurenpäñ äma bänepi sukurewani täño kudän kañ pewä ahäwut! Nin bänepnin täga, oranin pähap Abrahamtä äbotken nanik unita Anututa biñam itkamän yän bäränneñ nämo nadäneñ. Nämo, Anututä Abraham

✧ **3:3:** Apos 13:24, 19:4 ✧ **3:7:** Mat 12:34, 23:33 ✧ **3:8:** Jon 8:33,39

täŋo äboriye ätu ahäwut yän nadänpänä mobä jopi ŋopän täga tänpewän ahäneŋ!

9 ✧ Upänkaŋ man ŋode nadäwut; Äma kubä päya mujipi pogopigän wädäwani madäkta pinigoŋ ket uritak. Unitä päya, mujipi pogopigän wädäk täkaŋ u kudup madänpän ureŋ tänpän kädäpta biŋam api kuneŋ yäk.

10 Jontä ude yäwerän nadänpänä ämawebe itkuŋo unitä kowata ŋode iwet yabänkuŋ; Ude yäyan unita jide täne?

11 Ude iwet yabäwä Jontä äneŋi ŋode yäwetkuk; Äma kubätä tek yarä nitek it imänä yäpmän danipän kubäwä äma teki nämota imek. Ketem imaka udegän tänpök yäk.

12 ✧ Tänpän takis moneŋ yäpni äma ätutä Jontä ume ärut nimän yänkaŋ äbänpän Jon iwetkuŋ; Yäwoŋärewani äma, nin jide täne?

13 Yäwäwä yäwetkuk; Ämawebe-ken takis moneŋ pekta yäwani ude u irepmitpän nämö yäpneŋ yäk.

14 Ude yäwerirän komi äma ätutä udegän iwet yabänkuŋ; E ninä jide? Yäwäwä yäwetkuk; Ämawebe tänyäkŋatpena moneŋ ätukät nimut yänkaŋ nämö täneŋ yäk. Ba ämawebe jopman yän-yäkŋatpän manken nämö yepmaneŋ. Ba piä täk täkaŋ unitäŋo gwäki täpuri tamik täkaŋ unita nadäwätäk nämö täneŋ. Bänep tägagän nadäk täneŋ.

15 Jontä man ude yänjirän ämawebetä kikuŋutpän bänepi kädäp jiwäpän nadäwätäk tänpän ŋode yänkuŋ; Bureni! Man yänjirän nadänitna inide kubä täkaŋ yäk. Nöwä Anutu täŋo iwoyäwani Kristo käwep?

16 ✧ Ude yäjirä nadänpäj Jontä ɲode yäwetkuk; Ude nämo! Äma kubä wäpi biŋam ikek mäden näwatak. Unitäɲo kehärominitä näkɲo kehäromina irepmitak. Näk äpani-inik. U dubini-ken näk täga itnaɲi nämo. Näk ume-inikpäj ärut tamitat. Upäjkaɲ äma mäden äbätak unitäwä Anutu täɲo Munapik ba kädäp mebetpäj bok api ärut tamek yäk.

17 Äma ekäni uwä ämawebe yäpmäj danik piä täkta api äbek. Yäpmäj danik piä u man wärani ɲode bumik api täɲpek; Wit mujipi-kät gupi kubäkengän itkaɲ u yäpmäj danipäj mujipi bureni inita eɲi kubäken peɲkaɲä gupi kädäp kumäk-kumäki nämoken api ureɲ täɲpän äpmonen.

18 Ude yänpäj ämawebetä bänepi sukurekta jukuman yäwerit Manbiŋam Täga u yäwet täɲkuk.

19 ✧ Jontä ämawebe jopita man ude yäwetkaɲ intäjukun äma Herot imaka, kaɲ-yäɲkuk. Imata, Herot uwä monäni täɲo webeni wäpi Herodias u yomägatpäj webenita yäpuko unita. Ba imaka wakiwaki mäyap täk täɲkuko unita yänpäj kaɲ-yäɲkuk.

20 Jontä Herot kaɲ-yäɲkuko unita Herottä bänepi wawäpäj imaka wakiinik kubä ɲode täɲkuk; Jon u yäpmäjpäɲ komi eɲiken teɲkuk.

Jontä Jesu ume ärut imiɲkuk

Mat 3:13-17; Mak 1:9-11

21-22 ✧ Jontä ämawebe ume ärut yämiɲ irirän Jesu imaka, äbänä Jontä Jesu udegän ärut imiɲkuk. Täɲirän Jesutä Nani-ken yäɲapiɲ irirän kunum

✧ **3:16:** Apos 13:25 ✧ **3:19:** Mat 14:3-4; Mak 6:17-18 ✧ **3:21-22:** Jon 1:32; Mat 17:5; Luk 9:35

aņeņirän Anutu täņo Munapiktä kănaräm ude päpä Jesu gwäki terak maņitkuk. Täņirän Anutu kunum gănaņ naniktä gera ŋode yăņkuk; Găk năkņaken bănepna gămăni-inik yăk. Găk gabăņkaņ găripi pähap nadăk täyat. Man ude yăņkuk.

Jesu täņo oraniye wăpi tawaņ

Mat 1:1-17

²³ ✧ Täņpăņ Jesută obaņ 30 ude bumik täņkaņă yăņpăņ-yăwoņărek piăni yăput peņpăņ täņkuk. Täņirän âmawebetă Jesu uwă Josep täņo nanaki yăņ nadăk täņkuņonik. Täņpăkaņ Josep uwă Heli täņo nanaki.

²⁴ Heli uwă Matat-2 täņo nanaki.
Matat-2 uwă Livai-2 täņo nanaki.
Livai-2 uwă Melki-2 täņo nanaki.
Melki-2 uwă Janai täņo nanaki.
Janai uwă Josep-2 täņo nanaki.

²⁵ Josep-2 uwă Matatias-2 täņo nanaki.
Matatias-2 uwă Amos täņo nanaki.
Amos uwă Nahum täņo nanaki.
Nahum uwă Esli täņo nanaki.
Esli uwă Nagai täņo nanaki.

²⁶ Nagai uwă Mat täņo nanaki.
Mat uwă Matatias-1 täņo nanaki.
Matatias-1 uwă Semen täņo nanaki.
Semen uwă Josek täņo nanaki.
Josek uwă Joda täņo nanaki.

²⁷ ✧ Joda uwă Joanan täņo nanaki.
Joanan uwă Resa täņo nanaki.
Resa uwă Serubabel täņo nanaki.
Serubabel uwă Serati täņo nanaki.

Serati uwä Neri täño nanaki.
²⁸ Neri uwä Melki-1 täño nanaki.
 Melki-1 uwä Adi täño nanaki.
 Adi uwä Kosam täño nanaki.
 Kosam uwä Elmadam täño nanaki.
 Elmadam uwä Era täño nanaki.
²⁹ Era uwä Josua täño nanaki.
 Josua uwä Eliesa täño nanaki.
 Eliesa uwä Jorim täño nanaki.
 Jorim uwä Matat-1 täño nanaki.
 Matat-1 uwä Livai-1 täño nanaki.
³⁰ Livai-1 uwä Simeon täño nanaki.
 Simeon uwä Juda täño nanaki.
 Juda uwä Josep-1 täño nanaki.
 Josep-1 uwä Jonam täño nanaki.
 Jonam uwä Eliakim täño nanaki.
³¹ ✧ Eliakim uwä Melea täño nanaki.
 Melea uwä Mena täño nanaki.
 Mena uwä Matata täño nanaki.
 Matata uwä Natan täño nanaki.
 Natan uwä Devit täño nanaki.
³² ✧ Devit uwä Jesi täño nanaki.
 Jesi uwä Obet täño nanaki.
 Obet uwä Boas täño nanaki.
 Boas uwä Salmon täño nanaki.
 Salmon uwä Nason täño nanaki.
³³ ✧ Nason uwä Aminadap täño nanaki.
 Aminadap uwä Atmin täño nanaki.
 Atmin uwä Ani täño nanaki.
 Ani uwä Ebron täño nanaki.
 Ebron uwä Peres täño nanaki.

✧ **3:31:** 2Sml 5:14 ✧ **3:32:** 1Sml 16:1-13; Rut 4:17-22 ✧ **3:33:**
 Stt 29:35

Peres uwä Juda täño nanaki.
³⁴ Juda uwä Jekop täño nanaki.
 Jekop uwä Aisak täño nanaki.
 Aisak uwä Abraham täño nanaki.
 Abraham uwä Tera täño nanaki.
 Tera uwä Naho täño nanaki.
³⁵ Naho uwä Seruk täño nanaki.
 Seruk uwä Reu täño nanaki.
 Reu uwä Pelek täño nanaki.
 Pelek uwä Ebe täño nanaki.
 Ebe uwä Serari täño nanaki.
³⁶ ✧ Serari uwä Kainan täño nanaki.
 Kainan uwä Apaksat täño nanaki.
 Apaksat uwä Sem täño nanaki.
 Sem uwä Noa täño nanaki.
 Noa uwä Lamek täño nanaki.
³⁷ Lamek uwä Metusela täño nanaki.
 Metusela uwä Enok täño nanaki.
 Enok uwä Jaret täño nanaki.
 Jaret uwä Mahalel täño nanaki.
 Mahalel uwä Kenan täño nanaki.
³⁸ ✧ Kenan uwä Enos täño nanaki.
 Enos uwä Set täño nanaki.
 Set uwä Adam täño nanaki.
 Adam uwä Anutu täño nanaki.

4

Satantä Jesu yäj-ikñatkuk
Mak 1:12-13; Mat 4:1-11

¹ Jesu, Kudupi Munapiktä bänepi-ken tokñeñ parirän Jodan umeken naniktä äyäjutpeñ abuk.

Äbäjirän Munapik unitä yäjikŋat yäpmäj päŋku kome jopi-ken teŋkuk.

² Uken tewänkaŋ Satantä tänyabäk täŋ yäpmäj kuŋirän kepma 40 täreŋkuk. Kadäni u bämopi-ken Jesu ketem kubä nämo naŋkuko unita kepma 40 ude irän täreŋirän nakta bumta iŋkuŋ.

³ Täŋirän Satantä iwetkuk; Gäk Anutu täŋo nanaki bureni-inik täŋpawä mobä itak ŋo iweri ketem äworewänkaŋ naŋ!

⁴ ✧ Yäwänä iwetkuk; Ude nämo täŋpayäj yäk. Anutu täŋo man kudän terak man ŋode pätak; Äma kubätä ketem-tagän täga nämo irek.

⁵ Jesutä ude iweränä Satantä pom kəroni kubä terak yäjikŋat päro komeni komeni kudup pit kubägän täŋpewän Jesu iŋamiken ahäjirä yabäjkuŋ.

⁶ ✧ Täŋkaŋ iwetkuk; Imaka imaka kehäromi ba tuŋum tägatäga nitek yabätan u näkŋata biŋam yäjpäŋ namani unita netä kubäta imayäj nadäjpäŋ täga imet yäk.

⁷ Unita gäkä näkŋo wäpna yäpmäj akuŋpäŋ naniŋ oreriwä imaka päke ŋo kudup gäkŋata biŋam täga ganiŋ kirewet.

⁸ ✧ Ude iweränkaŋ Jesutä iwetkuk; Anutu täŋo man kudän terak man kubä ŋode pätak yäk. Ekäni Anutujin u kubägän iniŋ oretneŋ. Unitagän watä piä täŋ imineŋ. Man ude pätak.

⁹⁻¹¹ Ude iweränkaŋ Satantä äneŋi yäjikŋat yäpmäj Jerusalem kuŋpäŋ kudupi eŋi medäp terak päro punin-inik unu teŋkaŋ iwetkuk; Anutu täŋo man ŋode kudän täwani;

Anututä aŋeroniye watä it gamikta yepmanꞑkuko unitä api oranꞑpäŋ gepmaneŋ.

Täŋpäkaŋ kuroŋka ba gukutka nämo api pimiŋ tädoren yäk. *Sam 91:11,12*

Man ude pätak unita gäk Anutu täŋo nanaki-inik bureni täŋpawä man u nadäŋpäŋ punin ŋonitä komen umu tubäpe!

¹² ✧ Ude iweränä Jesutä yäŋkuk; Näk ude nämo täŋpayäŋ yäk. Anutu täŋo manbiŋam terak man kubä ŋode pätak; Ekäni Anutuka mebärika kwawak pewi ahäwut yäŋ jop nämo peŋ iweren.

¹³ ✧ Täŋpäkaŋ Satantä Jesu kädet mebäri mebäri terak täŋ-ikŋatpäŋ teŋpeŋ kuŋkuk. Kuŋkaŋ äneŋi täŋikŋatta kadäni täga kubäta itsämbuk.

Jesu Galili komeken piä yäput peŋkuk

Mat 4:1-11; Mak 1:12-13

¹⁴ Eruk Satan Jesu kakätäŋpeŋ kuŋjirän Munapiktä kehäromi imiŋjirän Galili komeken kuŋkuk. Täŋpäkaŋ imaka täk täŋkuko u biŋami Galili kome kuŋat moreŋkuk.

¹⁵ Täŋkaŋ Jesu uwä Juda täŋo käbeyä eŋi gänaŋ äroŋkaŋ ämawebe yäwetpäŋ yäwoŋjärek täŋkuk. Täŋjirän nadäŋkaŋ wäpi biŋam yäŋpäŋ iniŋoret täŋkuŋ.

¹⁶ Eruk, kepma kubäta Jesu iniken komeni wäpi Nasaret u kuŋkuk. Kuŋpäŋ Sabat kadäni-ken täk täŋkuko udegän Juda täŋo käbeyä eŋi gänaŋ äroŋkuk. Äro ittäŋgän manbiŋam kudän täwani daniwa yäŋkaŋ akuŋkuk. ¹⁷ Akwänä manbiŋam profet Aisaiatä kudän täwani upäŋ imäkaŋ

✧ **4:12:** Lo 6:16, 1Ko 10:9 ✧ **4:13:** Hib 2:18, 4:15

piräreytäntän kuñtängän man kudän täwani kubä
 ɲode kañpäñ daniñkuk;

¹⁸ Näk Manbiñam Täga äma jopi jäwäri yäñahäñpäñ
 yäwetta Anututä ini naniñ kireñkuk.

Unita Ekäni täño Munapik näkkät itkamäk.

Äma mominitä topmäñpäñ yepmäñirani u pit
 yämikta naniñ kireñkuk.

Ba dapuri tumbani dapuri yäpä tägakta naniñ
 kireñpewän äbut.

Äma komi piäken irani u yäniñ kireñpewa kukta
 naniñ kireñpewän äbut.

¹⁹ Ba Ekänitä ämawebeta bänep iron api täñ
 yämek u kadäni yäñahäkta naniñ kireñkuk.

Ais 61:1,2

²⁰ Jesutä man ude daniñ paotpäñ buk ɲokeño äneñi
 kedonj täñpäñ yämiñkañ mañitkuk. Ude täñjirän
 ämawebe käbeyä eñi gänañ päke itkuño u Jesu-
 gäñpäñ kañ-yäputkuñ.

²¹ Kañ-yäput irirä yäwetkuk; In nadäkañ? Man-
 biñam daniñira nadäkañ ɲo apiño inamjin-ken bu-
 reni ahätak ɲo!

Nasaret ämawebetä Jesu mäde ut imiñkuñ

Mat 13:53; Mak 6:1-6; Luk 4:15-30

²² ✧ Jesutä man ude yäwerirän ämawebe päke
 itkuño unitä man säkgämän yäñkuko u nadäñpäñ
 jäkjäk yamäñpäñ orañ imiñkuñ. Ude täñkuño
 upäñkañ man ɲode yäñkuñ; Yäke! Man yäkyäki ba
 täktäki täga upäñkañ ɲowä Josep täño nanaki!

²³ ✧ Ude yäñirä Jesutä nadäñpäñ kowata ɲode
 yäwetkuk; Ude yäkañ upäñkañ intäño mebäri

nadätat. Inä sära man ɲode api näwetneɲ; Gäk yäpätägak äma unita gäkɲa-tägän gupka täga yäpi täganenɲ. Kudän mebäri mebäri Kapeneam komeken täɲiri biɲamka nadänkumäɲo ude komeka kujat-ken ɲo udegän täɲiri kaɲ gabäna! Ude api näwetneɲ yäk.

24 ✧ Ude yänpän yänkuk; Näk bureni täwetat. Ini komeken naniktä Anutu täɲo biɲam yänahäwani äma täɲo manita bitnäk täkaɲ.

25 ✧ Unita ɲode bureni nadäwä tumbut; Anutu täɲo manbiɲam yänahäwani profet Elaijatä bian itkuko uken webe kajat mäyap Isrel komeken it täkaɲonik. Kadäni uken obaɲ yaräkubä komepak 6 udetä iwän kubä nämo taɲirän kome uken naniktä naktä jop-inik itkunɲ.

26 ✧ Ude itkunɲo upänkaɲ Anututä Elaija Isrel webe kajat täɲkentäkta nämo peɲ iwet-pewän kunuk. Nämo, guɲ kome wäpi Sidon unitäɲo yotpärare kubä wäpi Sarefat uken peɲ iwet-pewän pänku webe kajat guɲ äbot uken nanik kubä täɲkentän iminɲkuk.

27 ✧ Tänpän udegän, Profet Elaijatä itkuko uken ämawebe gisik paräm ikek mäyap Isrel komeken itkunɲ. Upänkaɲä Anutu täɲo piä äma unitä Isrel komeken nanik kubä nämo yäpän tägaɲkunɲ. Nämo, u guɲ kome wäpi Siria uken nanik kubä wäpi Neman ugänpän yäpän tägaɲkunɲ.

28 Jesutä man ude yänirän äma käbeyä eni gänaɲ itkunɲo unitä nadänpän bänepi waɲkunɲ.

29 Bänepi wawäpän Jesu inɲit yäpmän äpämaɲ

✧ 4:24: Jon 4:44 ✧ 4:25: 1Kn 17:1,7, 1Kn 18:1 ✧ 4:26: 1Kn 17:8-16 ✧ 4:27: 2Kn 5:1-14

pänku yotpärare gägäni-ken tenkuḡ. Yotpärare u geḡi pom terak itkuko unita geḡi-ken tena äpmonpän yänkaḡ täḡkuḡ.

³⁰ Ude täḡirä Jesu uwä täḡyäkḡatpeḡ ämawebe bämopi-ken yärepmitpeḡ kuḡkuk.

Mäjotä äma kubä magätkuk

Mak 1:21-28

³¹ ✧ Ude täḡpeḡ kumaḡ Galili kome täḡo yotpärare kubä wäpi Kapeneam u kuḡkuk. Eruk, Sabat kadäni-ken ämawebe yäwetpän yäwoḡärek täḡirän kaḡpän nadänpän yänkuḡ;

³² ✧ Yäke! Äma ḡowä man mähemitä ini yäyak yäk.

³³ ✧ Täḡpäkaḡ käbeyä eḡi uken äma Satan täḡo mäjo kubätä magärani kubä itkaḡ gera pähap terak ḡode yänkuḡ;

³⁴ ✧ Wa! Jesu Nasaret nanik, gäk jide täḡ nimayän äbätan? Nidäpayän äbätan ba? Gäka nadäkamän, gäk Anutu täḡo Kudupi äma u yäk.

³⁵ Yänirän Jesutä ḡode kaḡ-yänkuḡ; Bitnä! Äma ḡo kakätänpeḡ ku! yän iwetkuk. Ude iwerirän uterakgän ämawebe iḡamiken äma u mäjo wakitä pudät maḡpän kome terak kuḡkuko upänkaḡ gupi-ken jibi kubä nämo iminpän kakätänpeḡ kuḡkuk.

³⁶ Ude täḡpän kaḡkaḡ ämawebe päke u kikuḡtpän man näwetgäwet ḡode täḡkuḡ; Wära! Äma ḡo jidewanitä man yänirän mäjo mani buraminpän metänpeḡ kukaḡ? Mani kehäromi nikek yän yänkuḡ.

³⁷ Täḡpäkaḡ Jesu täḡo biḡamitä kome u kuḡat moreḡkuk.

✧ **4:31:** Luk 4:23 ✧ **4:32:** Mat 7:28-29; Jon 7:46 ✧ **4:33:** Mat 8:29; Luk 8:28 ✧ **4:34:** Jon 6:69

Jesutä ämawebe mäyap yäpän tägaŋkuŋ

Mat 8:14-17; Mak 1:29-34

³⁸ Tänpäj Jesu käbeyä eŋi u peŋpeŋ kumaŋ Saimontä eŋiken kuŋkuk. Kuŋkuko Saimon webeni täŋo miŋi gup kädäp kädäp käyäm täŋkaŋ parirän täŋkentäŋ imikta iwetkuŋ.

³⁹ Iwerä päŋku webe u dubini-ken itpäŋ käyäm u kaŋ-yäŋkuk. Kaŋ-yäŋirän gup kädäp kädäp nadäŋkuko u paoränkaŋ akuŋpäŋ ketem gwet yämiŋkuk.

⁴⁰ Eruk, kome bipmäŋirän kome uken nanik noriye käyäm ikek yäŋ-yäkŋat yäpmäŋ Jesu-kengän äbuŋ. Käyäm mebäri mebäri täŋirä Jesutä keru gupi terak peŋtäŋ kuŋirän tägaŋ moreŋkuŋ.

⁴¹ ✧ Tänpäj äma mäjotä magärani mäyap imaka, yäpän tägaŋkuŋ. Täŋirän mäjo uwä ämawebe yabäkätäŋkaŋ Jesu gera terak ŋode iwet täŋkuŋ; Gäka nadäkamaŋ. Gäk Anutu täŋo Nanaki-inik yäk. Yäwäwä Jesutä yabäŋ yänpäj Mejin täŋpipiwut! yäŋ yäwet täŋkuk. Imata, Äma ŋo Kristo ubayäŋ yäŋ nadäŋkuŋo unita ude yäwetkuk.

⁴² Eruk patkuko yäŋeŋirän kome u peŋpeŋ inigän irayäŋ nadäŋpäŋ kome äma nämo irani-ken kuŋkuk. Kuŋirän ämawebe u nanik Jesuta wäyäkŋeŋtäŋ kuŋtäŋgän kaŋ-ahäŋpäŋä kome kubäken kukta iniŋ bitnäŋkuŋ.

⁴³ ✧ Ude täŋirä Jesutä yäwetkuk; Ude nämo! Nana täŋo Manbiŋam Täga u kome ŋonitagän nämo. Kome ätuta bok yäk. Anututä intäjukun itkaŋ yabäŋ yäwat piä täk täyak unitäŋo manbiŋam api yäwet täŋpet. Mebäri unitagän naniŋ kireŋkuk.

44 ✧ Jesutä ude yänpän kome u penpen Judia komeken nanik täño käbeyä enj gänañ Nani täño manbiñam yäñahäntäñ kuñatkuk.

5

Jesu iwaräntäkiye ätu yämagutkuk

Mat 4:18-22; Mak 1:16-20

¹ ✧ Eruk kepma kubäken Jesu Galili gwägu gägäni-ken irirän ämawebe mäyap Anutu täño manbiñam nadänayän äbä it gwäjinñkuñ.

² It gwäjinñirä gäpe täpuri yarä gwägu gägäni-ken irirän yabänñkuk. Gäpe u mähemi gäpe terak naniktä äpämañ gwägu tom yäpani yäk ärutpäñ yäpätägañ itkuñ.

³ Yäpätägañ irirä Jesutä gäpe u yabännpänä kumañ Saimon täño gäpe uterak äronñkuk. Äronpäñ Saimon iwetkuk; Äbi yäk. Gäpe tänpewi kome penpen gwägu terak ätu nanak kwän yäk. Ude iweränä Saimontä gäpe tänpewän ätu nanak kuñirän Jesu gäpe terak mañitkañ ämawebe gwägu gägäni-ken itkuño u Anutu täño man yäwetpäñ yäwoñäreñkuk.

⁴ Eruk yäwetpäñ yäwoñäreñk täñ paotpäñä Saimon iwetkuk; Gäpe tänpewi gwägu bämopi-ken kwän yäk. Täñkañ yäk, gwägu tom yäpani u gwägu gänañ pewi äpmonpakañ gwägu tom mäyap yäpayän yäk.

⁵ ✧ Ude yäwänä Saimontä ñode iwetkuk; Yäwoñärewni äma, nin bipani käron pipiri pähap tämäñopän gwägu tom kubä nämo yäpmamän.

✧ 4:44: Mat 4:23 ✧ 5:1: Mat 13:1-2; Mak 3:9-10, 4:1 ✧ 5:5: Jon 21:3-8

Upänkaŋ gäkä yäyan unita udegän täga tänpayän yäk.

⁶ Ude yänpän Jesutä yänkuko udegän Saimon-kät noriye iwatpän täŋkuŋ. Tänpän gwägu tom mäyap-inik äpmonirä yäk däkŋenaŋi täŋkuŋ.

⁷ Yäk däkŋenaŋi täŋirä wädäwä waŋtäko noriye gäpe kubä terak itkuŋo u ketwära tänyärenkuŋ. Ketwära tänyärenpewä noriye ätu u äbä täŋkentän yämiŋkuŋ. Tänpäkaŋ gwägu tom u yäpmänpän gäpe yarä u pewä tokŋenirän gäpetä gwägu gänaŋ äpmodayän täŋkumän.

⁸⁻⁹ Ude täŋirän äma unitä gwägu tom päke u yabänpän umun nadäwätäk pähap täŋkuŋ. Nadäwätäk tänpän Saimon-Pita unitä Jesu gämori-ken gukut imäpmok tänpän yänkuk; Ekäni! Gäk nepmaŋpeŋ ku! Näk waki täŋpani ŋodewani imata gäkkät kuŋatde? yäk.

¹⁰ ✧ Yänirän Jems kenta Jon, Saimon-kät piä bok täŋpani u imaka, umun nadäwätäk täŋkumän. Yarä uwä Sebedi nanakiyat.

Tänirä Jesutä Saimon iwetkuk; Gäk umun nadäwätäk täŋpeno. Gäk kämi uwä, ämawebe gwägu tom yäpmänŋtan udegän api yämaguren yäk.

¹¹ ✧ Ude iweränkaŋ gäpe yarä u äneŋi tänpewä gwägu gägäni-ken kuŋkumän. Tänpäkaŋ äma gwägu tom yäpani u Jesu iwatna yänpän iniken tuŋum tuŋumi päke u täŋ-yäpäreyäwäkaŋ Jesu iwarän täŋkuŋ.

*Jesutä äma gisik paräm ikek yäpän tägaŋkuk
Mat 8:1-4; Mak 1:44-45*

12 Kadäni kubä Jesutä yotpärare kubäken päñku itkuk. Yotpärare uken äma kubä gisik paräm ikektä itkuk. Paräm unitä äma u gupi kudup yäpän wañkuñ. Eruk, äma paräm ikek unitä Jesu kañpäñ äbä dubini-ken kome terak yäpän äpmonpöpäñ patkañ butewaki man ñode iwetkuk; Ekäni, täñkentäñ nam yäk. Gäk täñkentäñ namayäñ nadäñpäñä näk täga nepmañpi kudupi iret yäñ nadätat.

13 Ude yäwänä Jesutä iwetkuk; Täga täñkentäñ gamayäñ yäk. Paräm ño paorut! Ude yäñpäñ keru gupi terak peñirän uterakgän paräm paorirä gupi tägawänpäñ säkgämän itkuk.

14 ✧ Ude täñpäñ Jesutä äma u ñode peñ iwetkuk; Gäk imaka täñ gamitat ñonitäño manbiñam äma nämo yäweren. Nämo, gäk päñku gupka bämop äma iwonjäre yäk. Ude täñpäñ äneñi säkgämän itta Moses täño бага man iwatpäñ gupe kábäñi nitek ijiñiri ämawebetä paräm tägakan yäñ api nadäwä täreneñ.

15 Täñpäkan imaka tägatäga Jesutä täk täñkuko unitäño manbiñam yäñpäñ-nadäk täñirä komeni komeni kudup weñ parayäñ täñkuk. Tokñewayäñ täñirän ämawebetä nadäñpäñ Jesutä man yäñirän nadakta ba käyäm ikek yäpä tägakta Jesuken äbäk täñkuñ.

16 ✧ Kadäni kadäni ude täñirä kadäni ätuken Jesutä ämawebe u yabäñ paot päñku inigän itpäñ nani-ken yäñapik man yäk täñkukonik.

*Kuroñi kwäyähäneñ täñpani unitäño manbiñam
Mat 9:1-8; Mak 2:1-12*

17 Eruk kepma kubäken Jesutä ämawebe man yäwetpäñ yäwoñärek täñ itkuk. Ude täñ irirän Parisi äma ba Baga man yäwoñärewani äma, Galili komeken nanikkät Judia kome ba Jerusalem yotpärare-ken naniktä äbäñpäñ ämawebe bämopi-ken penta itkuñ. Ude irirä Ekäni täño kehäromitä Jesu täñkentän imiñirän käyäm ikekken yäpätägak piä täñkuk.

18-19 Ude täñ irirän äma kubä kuroñi kwäyähäneñ täñpani gärañ täñpäñ yäpmäñ äbuñ. Yäpmäñ äbämañ Jesu dubini-ken yäpmäñ kunayän nadänkuño upänkañ äma mäyaptä itpipiñpewä täñpä wawäpäñ Jesutä itkuk-ken eni medäp terak äronpäñ medäp päñ-kireñkuñ. Päñ-kireñpäñ äma kuroñi kwäyähäneñ täñpani u yen terak pewä yäpmäñ äma bämopi-ken Jesutä itkuk-ken äpmonkuk.

20 ☆ Täñirä Jesutä kwäyähäneñ täñpani täño noriye unitäño nadäkiniki yabäñpäñ-nadänkañ äma kwäyähäneñ täñpani u ñode iwetkuk; Notnapak, momika paotkan yäk.

21 ☆ Jesutä man ude yäñirän Baga man yäwoñärewani ämakät Parisi ämatä bänepi-ken ñode nadänkuñ; Wära! Äma ño netä? U Anututa yänärok man yäyak yäk. Momi pekpek piä u Anutu-tägän täk täyak.

22 Ude nadänirä Jesutä nadäk-nadäki-ken yabäñpäñ ñode yäwetkuk; Nadäk udewani imata nadäkan?

23 Äma ño man jide iwerira bureni kwawak ahänirän känäyän? Momika peñ gamitat yän iweret ba Akumañ ku yän iweret?

24 ✧ Eruk, intä Äma Bureni-inik-ken momi peñ yämik täño kehäromi itak yän nadäkta ñode täñira kawut. Ude yänpän äma kuroñi kwäyähäneñ täñpani u iwetkuk; Näk peñ gäwetat; Akuñkañ patpat bägupka yäpmänkañ eñika-ken kuyi! yäk.

25 Ude iweränkañ uterakgän äma unitä ämawebe injamiken akumañ teki iriñ patkuko u yäpmänkañ Anutu iniñ orettän eñini-ken kuñkuk.

26 Ude täñirän kañpän ämawebe päke itkuño unitä nadäwä inide kubä täñpäpän Anutu iniñ orepän yänkuñ; Apiño imaka kudupi käkamän! yän yänkuñ.

Jesutä Livai inikät kuñatta imagutkuk

Mat 9:9-13; Mak 2:13-17

27 Jesutä eñi u gänañ naniktä äpämañ päñku takis monen yäpani äma kubä wäpi Livai monen pewani eñiken irirän kañpän ñode iwetkuk; Äbä näk näwat!

28 Ude iweränä Livaitä Jesu iwaräntäkta imaka tuñum tuñumi kudup peñ moreñpän Jesu iwatkuk.

29 Täñpän Jesu iniñ orerayän yänpän äñnak-äñnak pähap täntuñum täñpän ini eñi gänañ yänikñat yäpmän äronkuk. Yänikñat yäpmän äronirän takis monen yäpani noriye mäyapkät äma ätukät penta itpäñ ketem nañkuñ.

30 ✧ Ketem nañ irirä Parisi äma ba Baga man yäwoñärewani noriye ätutä yabäwä täga nämö täñpäpän Jesu täño iwaräntäkiye ñode yäwetkuñ; Ai! Imata in takis monen yäpani ba äma waki täñpani ämakät penta itpäñ ketem nak täkañ?

³¹ Man ude yänjirä Jesutä nadänpän ñode yäwetkuk; Yäpätägak ämatä äma tägaken piä nämö täk täkañ. Käyäm ikek-kengän täk täkañ yäk.

³² Äma inita näk äma siwoñi yän nadäk täkañ u yämagutta nämö äput. Ämawebe inita näk momi tänpäni yän nadäk täkañ unitä bänepi kañ sukurewut yänpän äput yäk.

Nakta jop itta Jesu iwet yabänkuñ

Mat 9:14-17; Mak 2:18-22

³³ Jesutä man ude yänjirän iwetkuñ; Jon täño iwaräntäkiye ba Parisi täño iwaräntäkiyetä Anutu nadän iminpäñ kadäni ätuta nakta jop it takamän yäk. Upänkañ gäkño gäwaräntäkaye udegän nämö täk täkañ. Imata Anutu nämö nadän iminpäñ kadäni kadäni ketem nak-nakgän täk täkañ?

³⁴ ✧ Ude yänjirä man wärani ñode yäwetkuk; Äma ätu noripaki wäpi biñam ikek kubäkät oretoret terak kuñatkan imata butewaki nadänpän nakta jop itneñ? Nämö!

³⁵ Iwantä päbä äma uwä inñit yäpmän kuñirä uyaku noriyetä wäyäkñewä wawäpäñ butewaki nadänpän nakta jop täga itneñ yäk.

³⁶ Ude yänpän man wärani terak ñode yän kwawa tañkuk; Jide? Äma kubätä tek wewani bipa yänkañ tek kodaki wenpäñ tek wewani terak penpäñ bipek? Ude nämö! Ude täñpeko uwä tek kodaki u tänpän yäpän waneñ yäk. Imata, tek moräk kodaki uwä tek biani udewanigän nämö.

³⁷ Täñkañ udegän, äma kubätä wain täño umeni api tänpänpän käbot tom gupipän tänpäni biani kubä gänañ nämö piwek. Nämö, wain umeni

✧ 5:34: Jon 3:29

api tãnpani unitä tokneŋ äronpewän käbot biani u wenjirän wain ume ba käbot u bok jop awähutneŋ yäk.

³⁸ Wain ume api tãnpanipãŋ käbot kodaki kehäromi gänaŋ piweko uyaku täga.

³⁹ Ba äma kubätä wain ume biani naŋkaŋ kodakita gäripi nämo nadãnpãŋ yäwek; Biani uwä tägainik yäk.

6

Jesu uwä Sabat täŋo mähemi

Mat 12:1-8; Mak 2:23-28

¹ ✧ Eruk Sabat kadäni kubäken Jesu iwaräntäkiyekät wit piä gänaŋ kuŋatkuŋ. Kuŋattãngän iwaräntäkiyetä nakta yewäwä wit mujip yäpmãnpãŋ gupi paŋgupmãŋ tãnpä kwãpãŋ naŋkuŋ.

² ✧ Yäpmãnpãŋ naŋirä Parisi äma ätutä u yabãnpãŋ-nadäwä siwonji nämo tãnpäkaŋ yäwetkuŋ; Wa! Imata ude täkaŋ? Orekirit kadäni-ken piä ude täkaŋ uwä Moses täŋo бага man irepmitpãŋ täkaŋ yäk.

³ ✧ Ude yäwäwä Jesutä kowata ŋode yäwetkuk; Bian oranin Devit u noriye-kät nakta yewãpãŋ tãŋkuŋo unitãŋo manbiŋam nämo danipãŋ nadäk täkaŋ?

⁴ ✧ Devit uwä ŋode tãŋkuk; Noriye-kät Anutu täŋo eni gänaŋ äronpãŋ käräga kudupi yãŋ yäwani yäpmãnpãŋ naŋkaŋ noriyeta imaka, yämän naŋkuŋ. Moses täŋo бага man terakä käräga

uwä bämop äma-tägän nänäni upänkan nanjun yäk.

⁵ Ude yänpän node yäwetkuk; Äma Bureni-inik uwä Sabat täno mähemi.

Jesutä äma keru waki kubä yäpän täganjuk

Mat 12:9-14; Mak 3:1-6

⁶ Eruk Sabat kadäni kubätawä käbeyä eni gänäni äronpän Jesutä man yäwetpän yäwonärek täni itkuk. Uken äma kubä keru bure kada tängurän täwani unitä itkuk.

⁷ ✧ Tänpäkan Baga man yäwonärewani ämakät Parisi äma ätukät Jesutä yäpätägak piä Sabat kadäni njoken tänpök ba nämo käwep tänpök yänkan kanjwat itkun. Jesutä goret tänpänpän manken tekta kädetta wäyäknenkun.

⁸ ✧ Ude täni irirä Jesu Parisi äma ba Baga man yäwonärewani u nadäk-nadäki-ken yabänpän-nadänkan äma keru tängurän täwani u iwetkuk; Gäk akunkan ämawebe inamiken no it yäk. Yäwänä udegän tänkuk.

⁹ Tänpänkan Jesutä ämawebe päke u node yäwet yabänjuk; In jide nadäkan? Sabat kadäni-ken kädet täga tänanu ba kädet waki tänanu? Äma tänkentän yäminanu ba äma yäpä wananu?

¹⁰ Ude yänpän ämawebe päke u yabän äyänutpän äma keru waki u iwetkuk; Ketka täni-siwonja! Ude iweränä udegän tänjirän keru tängurän täwani u täganjuk.

¹¹ Ude tänjirän kanpän Parisi ämakät Baga man yäwonärewani äma unitä Jesuta kokwawak pähap

kubä nadänpäj ini-tägän näwetgäwet tänpäj jide ude täñ imine? yäj yänkuñ.

Jesutä iwaräntäkiye 12 yämagutkuk

Mat 10:1-4; Mak 3:13-19

¹² Kadäni kubäken Jesu Nani Anutu-ken yäñapik man yäwayäj pom kubä terak äronkuk. Äronpäñ bipani käron päke u man yäñpäñ-nadäk täñjirän kome yäñenkuk.

¹³ ✧ Yäñejirän äma iwaräntäk täñkuño u yäñpäbä yepmañkañ inikätkunatta 12 udegänpäj yäpmäj daniñpäñ yepmañkuk. Täñkañ wäpi Aposoro yäj yäwetkuk. Aposoro u mebäri piä man yäwetpäñ yepmañpä kwani.

¹⁴⁻¹⁶ Äma u yäpmäj daniñkuko kubä wäpi Saimon yäj iwerani upäñkañ Jesutä wäpi Pita yäj iwetkuk.

Ätuwä wäpi ñode;

Kubä Andru, Saimon täño noripaki.

Iniyat yarä Jems kenta Jon.

Kubä Filip. Kubäwä Batorom.

Kubä Matiyu. Kubä Tomas.

Kubä Alfias täño nanaki wäpi Jems.

Kubä Saimon. Saimon uwä Rom gapman,

Juda äbot yabäj yäwatkuko unita kokwawak nadänpäj kuñarani.

Kubä Jems täño nanaki Judas.

Kubä Judas, Kariot komeken nanik, Jesu iwan kerit terak peñkuko u.

Irit ba paot-paotta man

Mat 5:1-12

¹⁷⁻¹⁸ Ude tänpäj Jesu-kät iwaräntäkiye 12 yäpmäj daniñkuko ukät pom terak nanik äpäñpäñ kome

✧ 6:13: Jon 6:70

awanken ämawebe äbot Jesuta nadän imanitä itkuᅇ-ken uken ahänpän penta itkuᅇ. Äbot u Jesutä man yänirän nadänayän, ba yäpätägak piä täᅇ nimän yänpän Judia komeken nanik, Jerusalem yotpärare-ken nanik, ba Tire kenta Sidon gwägu pomi terak naniktä ukengän äbuᅇ. Äbänirä Jesutä äma mäjo wakitä magärani yawat kireᅇ yämiᅇpän yäpätägak piä täᅇ yämiᅇkuk.

¹⁹ Jesu täᅇo kehäromitä ämawebe käyäm ikek ba mäjotä magärani u kumän yäpän tägaᅇ yämiᅇkuko unitä ämawebe päke unitä Jesu täᅇo kehäromi ninken äbän yän nadänkaᅇ Jesu gupi inᅇitnayän täᅇkuᅇ.

²⁰ Ude täᅇ irirä Jesutä iwaräntäkiye yabänpän ᅇode yäwetkuk;

In ätu jopi jäwäri it täkaᅇ uwä säkgämän itkaᅇ.

Anututä ini tabän täwat täyak.

²¹ ✧ Täᅇpäkaᅇ in apiᅇo ketem burenita tek täkaᅇ uwä säkgämän itkaᅇ.

Kämiwä Anututä ini tepmäᅇ towiwän api naᅇ tokᅇneᅇ.

Ba in apiᅇo konäm butewaki terak it täkaᅇ uwä säkgämän itkaᅇ.

Kämiwä nadän bäräpjin kudup paoräkaᅇ bänepjin pidäm tawäpän mägayäk api täneᅇ.

²² ✧ Äma Bureni-inikta yänpän ämatä inta kokwawak taᅇi pähap nadänpän api täwat kireneᅇ. Ba taniᅇ täwetpän äma waki yän api täwetneᅇ. Ude täᅇ tamäwä säkgämän itkamän yän kaᅇ nadäwut.

✧ **6:21:** Rev 7:16-17; Sam 126:5-6; Ais 61:3 ✧ **6:22:** Jon 15:19, 16:2

²³ Ude täñ taminayäj täkañ-ken uken bänep täga nadänpäj oretoret pähap kañ täñput. Imata, gwäki kunum gänañ it tamitak u tañi pähap. In nadäkañ? Bian äbekjiye orajiyetä profet biani biani unita udegän täñ yämik täñkuñonik yäk.

²⁴ ✧ Täñpäkañ, in äma moneñ tuñum ikek uwä umuntäkot!

Irit säkgämän uku itkañ ubayäj.

²⁵ Ba in apiño nañ tokñek täk täkañ uwä umuntäkot!

Kämiwä nakta api tenen.

Ba in apiño bänep täga terak it täkañ in umuntäkot!

Kämiwä konäm butewaki terak api itnen.

²⁶ Ba in ämawebetä intäño wäpjin biñam yäpmäj akuñpäñ äma täga yäj täwet täkañ uwä umuntäkot! Bian äbekiye oraniyetä profet jop manman yäwanita udegän täñ yämik täñkuñonik yäk.

Iwankayeta not täñ yämen

Mat 5:38-48, 7:1-5

²⁷ Jesutä man ude yäwetpäñ äneñi kubä ñode yänkuk. Man täwera nadäj itkañ ño, in ñode täwera nadäwut; Äma iwan täñ tamik täkañ unita bänep iron täñ yämineñ. Täñpäñ äma inta kokwawak nadäj tamik täkañ unita not täñ yämineñ.

²⁸ Ba äma man wakiwaki täwet täkañ unita kowata man säkgämän yäwetnen. Ba wäpjin yäpäwak täkañ unita nadänpäj täñkentäj yämikta Anutu-ken yäñapik täkot yäk.

²⁹ Täñ, äma kubätä bumumka kukñi guränä kukñi bok iniñ kireñiri gurek. Ba äma kubätä

gäkŋo siot punin nanik gomägaränä gänaŋ nanik bok iniŋ kirewen.

30 Ba äma kubätä imaka kubäta yänapiwänä imaka u imen. Ba kubätä imaka kubä gomägareko uwä äneŋi gamikta gwäk pimiŋpäŋ nämo yänapiwen.

31 ✧ Nämo, in ŋode nadänpeŋ kuŋatneŋ; Kudän ätutä täŋ nimut yän nadäk täkaŋ in udegän täŋ yämineŋ.

32 In äma iron täŋ tamik täkaŋ unitagän iron täŋ yämineŋo unitäŋo kowata jide yäpneŋ? Nämo yäpneŋ! Äma wakitä noriye waki täŋpanita iron udegän täŋ yämik täkaŋ yäk.

33 Ba in äma täga täŋ tamik täkaŋ unitagän kowata täŋ yämineŋo unitäŋo kowata jide yäpneŋ? Nämo! Äma wakitä noriye waki täŋpanita kudän udegän täk täkaŋ.

34 Ba in äma ätuta kowata kaŋ namän yän nadänkaŋ imaka yämineŋo unitäŋo gwäki kowata jide yäpneŋ? Nämoinik! Äma wakitä kowata uter-akgän yäpmäkta noriye waki täŋpanita iron täŋ yämik täkaŋ!

35 ✧ Upänkaŋ inä iwanjiyeta iron täŋ yämineŋ. Kowata tamikta nämo nadäneŋopän imaka kubäta yänapiwäwä jop yäniŋ kireneŋ yäk. In ude täneŋo uyaku kowata säkgämän api yäpneŋ ba Anutu Ärowani Pähap unitäŋo nanakiye ude api itneŋ. U Imata? Anutu u ämatä bänep täga nämo nadän imik täkaŋ upänkaŋ unita iron täŋ yämik täyak. Ba äma waki täŋpanita iron udegän täŋ yämik täyak yäk.

36 Unita in äma ätuta butewaki nadäj yäminej, Nanjintä butewaki nadäj yämik täyak udegän.

Kubätä iniken mebärita nadäwek

Mat 7:1-5

37 ☆ Näk äma siwoņi yäj nadänpäj äma kubä nämo yänpäj-kaņiwat täneņ. Ba äma kubäta gäk kowata yäpmäkta biņamgän yäj nämo iwetneņ. Anututä inta udegän täņ tamekta ket nadäneņ yäk. Äma kubätä waki täņ tamiņirän kowata waki imikta nämo nadäneņo uwä Anututä udegän intäņo momijin peņ tamek.

38 ☆ Täņpäkaņ ämata bänep iron täņ yämiņirä Anututä inta udegän bänep iron täņ tamek. Upäņkaņ intä täņ yämineņo u irepmitpäņ bumta buņät tamek. In nadäkaņ? In ämawebeta jide nadänpäj kuņatnayäj täkaņ uterakgän Anututä inta api nadäj tamek.

39 ☆ Unita yänpäj Jesutä iwaräntäkiye man wärani ŋode yäwetkuk; Äma dapuri tumbani kubätä noripak dapuri tumbani u kädet täga iwoņärewek? Nämo, yarä u kuņtäņgän geņi bok äriden yäk.

40 ☆ Unita in ŋode nadäkot; Ironi kubätä yänpäj-yäwoņärek ämani irepmitnaņi nämo. Ironi u nadäk-nadäk piä täņ yäpmäj kuņtäņgän nadäwän tärewäkaņ uyaku yänpäj-yäwoņärek äma udegänä äworewek yäk.

41-42 Täņpäkaņ gäk imata päya awäram dapunkaken itak u nämo kaņpäņ nadäņkaņ notkapak kubä dapuri-ken täpun-täpun täpuri itak u kaņpäņ yokut gama yäj iwet täyan? Päya awäram gäkņa

dapunka-ken itak u imata nämo kaṅpäṅ nadäk täyan? Gäk yäṅ-yäkṅarani äma! Intäjukunä, gäkṅa dapunka-ken päya äwaram itak u yokutkaṅ uyaku dapunka täga ijiṅpäṅ kaṅpäṅ notkapak dapuri-ken täpun-täpun u täga yokut imen! yäk.

Päya täṅo mebäri

Mat 7:16-20, 12:33-35

⁴³ Jesutä ude yäṅpäṅ man wärani äneṅi kubä ṅode yäkgän täṅkuk; Nin nadäkamäṅ; Päya mebäri täga terak, bureni waki täga nämo wädäneṅ. Ba päya mebäri waki terak bureni täga gäripi niked, täga nämo wädäneṅ.

⁴⁴ Bureni, päya terak mujipi parirä yabäṅpäṅ-nadäṅkaṅ päya unitäṅo mebäri nadäk täkamäṅ. Unita kohoräk yen terak wama mujipi nämo käwen. Ba däräk-däräk terak yen mujipi nämo wädäk täkaṅ.

⁴⁵ Eruk äma täṅo irit kuṅat-kuṅattä udegän, äma u bänepi-ken jide pätak u kwawak pewä ahäk täkaṅ. Nadäk äma bänepi-ken pat täyak u meni-ken kwawak pewä ahäk täkaṅ yäk. Äma täga täṅpani u bänepi-ken nadäk tägatäga unitä irit kuṅat-kuṅariken kädet täga pewä ahäk täkaṅ. Täṅ, äma waki täṅpani u bänepi-ken nadäk wakiwaki unitä irit kuṅat-kuṅariken kädet waki pewä ahäk täkaṅ yäk.

Eṅi täktäk täṅo man

Mat 7:24-27

46 ✧ Jesutä man ude yänpäj äneji kubä ñode yäkgän täñkuk; In imata näkño man nämö buraminpäñ iwatkan wari wari wäpna Ekäni yäj yäk täkañ?

47 Eruk, äma näkken itpäñ näkño man nadänpäj buraminpäñ iwat täkañ unita man wärani ñode täwera nadäwut;

48 Uwä äma kubä eñi kehäromi kubä täñpeko udewani. Äma u eñi täñpa yänpäj bek käronigän äneñpäñ yäpurä-sinsik täñpek. Ude tänpäj eñi täñ morewekopäj iwän kadäni täñpek. Tänpäj iwän mänit tañi täñirän eñi u kehärom tañpäñ irek. Imata, eñi säkgämän-inik täñpeko unita.

49 Tänpäkañ äma kubä näkño man nadänpäj nämö iwarayäj täko uwä äma eñi kehäromi nämö täñpeko udewani. Äma u eñi täñpa yänpäj bek kehäromipäj nämö täñpek. Bek jopjop äneñpäñ täñpek. Täñpekopäj iwän mänittä äbänpäjä eñi u kwinit tänpän kwäkañ paotpäj paot-inik täñpek yäk.

7

Komi äma kubätä Jesuta nadäkinik täñkuk

Mat 8:5-13

1 Jesutä ämawebe man ude yäwet paotpäjä äyäjnutpeñ Kapeneam yotpärare-ken kuñkuk.

2-3 Uken komi äma täño intäjukun äma kubä itkuk. Unitäño piä watä äma kubä käyäm tañi täñkuk. Täñirän komi äma unitä piä watä ämanita gäripi tañi nadäñkuko unita Jesu ude täk täyak yäj biñam

✧ 6:46: Mal 1:6; Mat 7:21

nadänpänä Juda täño ekäni ätu yäwet-pewän Jesuken kuñkuñ. Jesutä piä ämani u yäpän tägawut yänpän yäwet-pewän kuñkuñ.

⁴⁻⁵ Yäwet-pewän pänku Jesuken ahänpänä butewaki man terak ñode iwetkuñ; Gäk nadätan? Äma uwä Juda äma ninta nadäj nimikinik tänpän käbeyä eni kubä täñ nimiñkuk yäk. U äma täga unita gäk mani nadäj imen yäk.

⁶⁻⁷ Man ude iwerirä Jesu akumañ äma äbuño ukät penta kuñkuñ. Kumañ pänku eniken keräp tañirä komi äma unitä noriye ätu yäwerän Jesuken kuñpäñ iwetkuñ; Ekäni, gäk ude iriri notninpaktä man niwerako u gäwetnayän yäk. Näk äma täga uyaku enina-ken äben. Upänkañ gäk mangän yäjiri näkño piä watä ämana tägawän yäk.

⁸ Ude täga täñ namen yäj nadätat yäk. Imata, näk udegän, intäjukun ämanaye täño gämori-ken itkañ mani buramik täyat. Ba näk gämotna-ken komi ämanaye ätu itkañ. U kubäpäñ, Ku! yäj iwerawä, manna buramiñpäñ kwek yäk. Ba kubä, Äbi! yäj iwerawä, äbek. Ba piä watä ämana kubä, Piä ño tä! yäj iwerawä u täñpek yäk. Eruk, man notninpaktä niwerako u gäwetkamäj uba.

⁹ Jesutä man ude nadänpän nadäkinikita nadawän inipärik kubä tänpäpäñ äyäjutpäñ ämawebe äbot iwarän täñkuño u ñode yäwetkuk; Näk bureni täwetat. Isrel äbot in bämopjin-ken nanik äma nadäkiniki ärowani udewani kubä nämokañpäñ nadäk täyat!

¹⁰ Jesutä ude yäwänkañ komi äma täño noriye Jesuken äbuño u äneñi äyäjutpeñ pänku eniken äronpäñ käyäm täñkuko u säkgämän irirän kañkuñ.

Jesutä nanak kubä tänpewän kodak taŋkuk

11 Tänpäj kepmä kubäken Jesu yotpärare kubä wäpi Nen uken kuŋkuk. Iwaräntäkiye-kät ämawebe äbot päke ukät penta kuŋkuŋ.

12 Eruk, yotpärare-ken keräp taŋpäŋ kaŋkuŋ, ämä kumbani kubä buramiŋ yäpmäj äbäjirä. Ämä kumbuko u webe kajat kubä täŋo nanaki tepi kubägän-inik. Äpi imaka, bian kumbuk. Tänpäkaŋ webe kajat u ämawebe äbot yotpärare uken nanikkät penta äbuŋ.

13 ✧ Äbäjirä Jesutä webe kajat u kaŋpäŋ butewaki nadäj imiŋpäŋ iwetkuk; Konäm butewaki täŋpeno!

14 ✧ Ude iwetpäŋ dubini-ken kuŋpäŋ keritä gäraŋ ugän injtkuk. Jesutä ude injiränä ämä kumbani buramiŋkuŋo u käroŋgän wädäj itkuŋ. Käroŋgän ude wädäj irirä Jesutä kumbani u iwetkuk; Nanakna, aku! yäk.

15 ✧ Nanakna, Aku yäj iweränä kumbanitä kodak taŋpäŋ akuŋpäŋ manman yäŋkuk. Ude yäjirän Jesutä nanak u miŋi-kät kuŋatdeŋta iniŋ kireŋkuk.

16 ✧ Ude täŋirän ämä itkuŋo unitä kaŋpäŋ nadäwä inide kubä tänpäpäŋ Anutu iniŋ oretkuŋ. Iniŋ oretpäŋ ŋode yäŋkuŋ; Bureni! Profet ärowani kubä nin bämopnin-ken ahäŋkuko itak! Anutu ini ämawebeniye täŋkentäkta äbätak ŋo! yäk.

17 Tänpäkaŋ Jesutä täŋkuko u biŋamiwä Judia kome ba kome gägäni gägäni it yäpmäj kuŋkuŋo uken kuŋ moreŋkuk.

✧ 7:13: Luk 8:52 ✧ 7:14: Luk 8:54 ✧ 7:15: 1Kn 17:23, 2Kn 4:36

✧ 7:16: Luk 1:68, 19:44

Jontä Jesu täño mebäri nadäkta man pewän kuŋkuŋ

Mat 11:2-19

¹⁸ Jon komi enjiken irirän iniken iwaräntäkiyetä päbä kudän kudupi Jesutä tāk täŋkuko unitäño biŋam iwetkuŋ.

¹⁹ Iwerirä iwaräntäki yarä yäwetkuk; Päŋku Ekäni ŋode iwet yabäwun; Äbäkta biŋam yäwani u gäk ŋo? Ba kubäta itsämne?

²⁰⁻²¹ Ude yäwet-pewän iwaräntäki yarä u Jesuken kuŋpäŋ kaŋkumän; Jesu uwä äma käyäm ikek yäpän tägaŋit, äma mäjo wäratä magärani mäjo yäwat kireŋit, dapuri tumbani yäpän tägaŋit täŋ irirän. Kaŋpäŋ Jesu iwetkumän; Jon ume ärut yämanitä ŋode yäŋpäŋ peŋ niwet-pewän äbäkamäk yäk. Me-saia, äbäkta biŋam yäwani u gäk? Ba kubäta itsämne?

²² ✧ Ude iweränä Jesutä Jon täño iwaräntäki yarä u kowata ŋode yäwetkuk; Ek äneŋi kuŋkaŋ imaka nadäŋit kaŋit tākamän ŋo, unitäño man-biŋam päŋku Jon kaŋ iwerun. Äma dapuri tumbani äneŋi ijiwä kuk täkaŋ. Kwäyähäneŋ täŋpani äneŋi tägaŋpeŋ kuŋat täkaŋ. Paräm wakiwaki nikek tägaŋpäŋ gupi dudum tak täkaŋ yäk. Ba jukuni täŋguŋ täwani nadäwä tumäk täkaŋ, ba kumbani kodak taŋpäŋ akumaŋ kuk täkaŋ. Täŋpākaŋ äma jäwäri-jäwäri Manbiŋam Täga u yäwera nadäk täkaŋ yäk.

²³ ✧ Ba äneŋi kubä ŋode kaŋ iwerun; Äma näka yäŋpäŋ nadäkiniki nämo pewä putärek täkaŋ uwä säkgämän it täkaŋ yäk.

24 Jon täño iwaräntäki yarä uwä ude yäwerän kuñirän Jesutä ämawebe äbot itkuño u Jon täño täktäki ba kuñat-kuñarita manbiñam ñode yäwetkuk; Jon kome jopi-ken irirän kånayän nadänpän kuñkuño u äma jidewanipän kånayän kuñkuñ? Pidäm enini bumik, mänittä piäñpewän wareñ-wareñ tåk täkañ äma udewanipän kånayän kuñkuñ?

25 Ba ima kånayän kuñkuñ? Äma tek säkgämän täñpani ba? Ude nämo! Äma udewani ba tuñum nitek uwä äma wäpi nitektä eni gänañ it täkañ.

26 ✧ Unita näwerut! Äma jidewani u kånayän kuñkuñ? Profet kubäpän kånayän kuñkuñ? Burení, profet kubä kañkuño upän Jon uwä profet inipärik kubä yäk.

27 Täñkañ Anutu täño man ñode kudän täwani uwä Jonä kudän täwani; Näkño biñam yäñahäwani äma kubä ño.

Intäjukun kädet täwit gamikta api iniñ kirewet.

Mal 3:1

28 Unita näk ñode täwetat; Jon täño wäpi biñamtä äma it yäpmän äbuño unitäño wäpi biñam yärepmit moretak. Upänkañä ämawebe äpani Anututä intäjukun it yämiñpän yabän yäwat täyak unitäño wäpi biñamtä Jon täño wäpi biñam irepmitak.

29 ✧ Täñpakañ Jesutä man ude yäñahänirän nadänpän ämawebe jopi-kät äma wakiwaki takis moneñ yäpani unitä ñode nadänkuñ; Man säkgämän yäyak yäk. Nin ño ñonitä Anutu täño man kädet siwoní iwata-watta gäripi nadäk takamän yäñ nadänkuñ. Äma udewaniwä bian Jonken kuñirä ume ärut yämani.

30 ✧ Täñ, Parisi ämakät Baga manta mebäri nadawani ämatä Jontä ume ärut yämikta bitnäñkuñ. Ude täñkuño uwä Anututä kädet täga iwatta peñ yämiñkuko u mäde ut imiñkuñ.

31 Täñpäkañ Jesutä yänkuk; Ämawebe kome ño terak itkañ ñonita jide yäwet? U imatäken ude wani?

32 Uwä ironji täñoret bägup-ken itkañ ude wani. Ironironji uwä gera kowat yäwän ñode täk täkañ; Niwerä oretoret kap teñitna gukut nämo tokät täñkuñ.

Ba niwerä butewaki kap teñitna, konäm nämo kotkuñ yän yäk täkañ.

Täñpäkañ in uwä ude wani, nadäk siwoñi kubägän nämo peñkañ ñode täñkuñ;

33 Jon ume ärut yämanitä äbänkañ ketem äma ätutä nak täkañ ude nämo nañkuk ba wain ume imaka nämo nañkuk. Täñirän intä kañpäñ yänkuñ; U mäjotä kotawani! yäk.

34 ✧ Täñ, Äma Bureni-iniktä äbänpäñ ketem nañit wain ume nañit täñkuk. Täñirän intä kañpäñ yänkuñ; Äma ño kawut! Nak ämän täñpani! yäk. Uwä äma waki-waki-kät takis monen yäpani täño noripaki! yän yänkuñ.

35 Upänkañ in nämo nadawä tumbäkañ ude yäk täkañ. Äma äbot yarä unitä Anutu täño nadäk-nadäk siwoñi iwatpäñ täk takamän. Täñpäkañ nadäk-nadäk u iwatpäñ täktäki siwoñitä Anutu täño nadäk-nadäk kwawak pewän ahänjirän ämawebetä kañpäñ nadawä bureni täneñ yäk.

Webe kubätä Jesu kuroñi ärutkuk

36 ☆ Tänpäkanj Parisi äma kubä wäpi Saimon unitä Jesu-kät ketem bok nakta imagutkuk. Imagut yäpmänj päñku tewän ketem nädayänj mañitkuk.

37 ☆ Mañit irirän kome u nanik webe waki tänpäni kubätä Jesu u Parisi äma kubätä enjiken ärotak yänj biñam nadänjuk. Biñam nadänpäñj ume kábäñi säkgämän nikek gwäki ärowani u yäpmänjkanj enj Jesutä itkuk-ken u äronjuk.

38 Äronpäñ Jesu kuroñi käda päñku itkanj konäm kot itkuk. Konäm kot irirän konämi pitotä Jesu kuroñi terak mañkuñ. Konämi pitotä mañirä gwäki puñjnpänj ärut imiñpewän kohoyänjuk. Ude tänpänj orañ imikta kuroñi-ken inñdat-nañdat-nañj tänpänj ume kábäñi nikek u ärut imiñjuk.

39 Ude täñj irirän Parisi äma Jesu imagutkuko unitä kanpäñj ñode nadänjuk; Jesu ño profet bureni yäwänä webe ñowä waki tänpäni yänj nadäwän täretek yäk.

40 Parisitä ude nadänjirän Jesutä iwetkuk; Saimon yäk. Näk man kubä gäwera nadä. Yäwänä Saimontä yänjuk; Yäwoñärewani, yäwi nadäwa yäk.

41 Yäwänä Jesutä iwetkuk; Man wärani kubä gäwera nadä; Moneñ äma kubätä äma yaräta moneñ, kowata kämi kanjanj kanj däpmänj tärewun yänpäñj yämiñjuk. Kubäta moneñ 500 ude imiñjuk. Täñj, kubätawä moneñ 50 ude imiñjuk.

42 Kowata imik-imik kadäni-ken moneñta wäyäkñeñirän momini peñ yämiñjuk. Eruk, ude täñjirän äma yarä uken nanik netä unitä bänep täga pähap nadänjuk yänj nadätan?

43 Yäwänä Saimontä kowata ñode iwetkuk; Äma moneñ tañi yäpuko unitä yäk. Yäwänä Jesutä ñode iwetkuk; Gäk täga yäyan yäk.

44 ✧ Ude yäñpäñ äyänutpäñ webe u kañpäñ Saimon iwetkuk; Webe ño käyan? Näk gäkä eni gänañ äbänira ume kuroñna ärutta nämo piñ namin yäk. Tänoapäñ webe ñonitä konämi pitopäñ kuroñna ärutkañ gwäki pujiñpäñ täñkohoyäk.

45 Ba orañ namikta bumumnaken nämo nen. Tänoapäñ webe ñonitä orañ namikta pengän äba irat-ken ukentä kuroñna-ken neñdat-nañdat-nañ täyak.

46 ✧ Täñpäñ gäk gäkñi gwäkna-ken nämo äruranopäñ webe ñonitä kuroñna-ken ume kábäñi nitek ño piñ äwatak.

47 Unita ñode gäwetat. Webe ño momini tañi peñ imani unita näka gäripi pähap nadäñpäñ bänep iron tañi ño täñ namitak. Upäñkañ äma mominita nadäñirän äpani täñpani udewani täño momi peñ imero uwä näka gäripi ähan nadäwek yäk.

48 ✧ Jesutä ude yäñpäñ webe u ñode iwetkuk; Momika peñ gamitat.

49 Ude yäwänä äma ketem bok nañ itkuño unitä näwetgäwet ñode täñkuñ; Wära! Äma ño jidewani unitä äma täño momi menitä yäñpäñ ärut täyak?

50 ✧ Ude yäñirä Jesutä webe u iwetkuk; Nadäñ namikinik täyan unitä momi täño kowata-ken nanik gämagutak yäk. Unita bänep oretoret terak kuñat täyi.

✧ 7:44: Stt 18:4 ✧ 7:46: Sam 23:5 ✧ 7:48: Luk 5:20-21 ✧ 7:50: Luk 8:48, 17:19; Luk 18:42

8

Jesu täño äbot

¹ ✧ Eruk, patkuño yänewänkañ Jesutä yotpärare tañi täpuri kuñatkañ Anututä intäjukun itkan yabäñ yawat piä tāk täyak unitäño Manbiñam Täga yäwetpän yäwoñärek täñtäñ kuñatkuk. Ude täñjirän ämawebe ñodetä iwarän täñkuñ; Iwaräntäkiye 12 ukät webe ätu.

² ✧ Webe u bian mäjotä magärirä Jesutä mäjo u yawat kireñ yämani, ba käyämi yäpän tägañ yämani. Webe kwayak ukät nanik kubä wäpi Maria, Makdala komeken nanik. Jesutä bian webe uterak nanik mäjo wära 7 yawat kireñ imiñkuk.

³ Täñ, webe kubäwä wäpi Joana, Kusa täño webeni. (Kusa u Herot täño täñkentäk äma kubä). Kubäwä wäpi Susana. Webe yarakubä ukät webe ätu bok kuñatkuñ. Webe kwayak uwä iniken monenpän Jesu-kät iwaräntäkiye täñkentäñ yämik täñkuñonik.

*Mujipi pikpik täño man wärani**Mat 13:1-9; Mak 4:1-9*

⁴ Täñpäkañ ämawebe uken-uken nanik Jesutä itkuk-kengän äbäñ moreñpän irirä yabäñpän man wärani kubä ñode yäwetkuk;

⁵ Äma kubätä ketem mujipi piwa yäñpän piäni-ken kwek. Kuñpän mujipi täñ-irähuttäñ kwek. Täñ-irähuttäñ kuñjirän mujipi ätu kädet miñin mäneñ. Kädet miñin mäneño u ämatä kuñ äbäñ täñkañ yeñ gatäneñ. Täñpäkañ mujipi ätuwä baraktä näneñ.

⁶ Tãᅇkaᅇ mujiᅇi atuwã mobã terak mãneᅇ. Mobã terak maᅇpãᅇ tãdotneᅇo upãᅇkaᅇ kome umeni nãmo unita kubit tãneᅇ.

⁷ Tãᅇ, mujiᅇi atuwã mup gãnaᅇ mãneᅇ. Mup gãnaᅇ maᅇjirã mup waki unitã ãronpãᅇ yãwarã kuneᅇ.

⁸ Tãᅇpãkaᅇ mujiᅇi atuwã kome tãgaken mãneᅇ. Kome tãgaken mãneᅇo u tãdotpãᅇ bureni sãkgãmãn mãyap-inik pãtneᅇ. Jesutã man ude yãᅇpãᅇ gera terak ᅇode yãᅇkuk; ãma jukuni nikektã nãkᅇo man ᅇo ket nadãwut!

Jesu imata man wãrani terak yãk tãyak?

Mat 13:10-23; Mak 4:10-20

⁹ Tãᅇpãkaᅇ Jesutã man wãrani yãᅇkuko unita iwarãntãkiyetã mebãrita iwet yabãᅇkuᅇ. ¹⁰ Iwet yabãᅇjirã yãwetkuk; Anututã intãjukun itkaᅇ yabãᅇ yãwat piã tãk tãyak unitãᅇo manbiᅇam kãbop irani injingãn nadãkta yãwani unita in-gãᅇpãᅇ tãwetat, ãma ãtukãt nadãkta nãmo. Unita man wãrani terakgãn yãwet tãyat yãk. Man wãrani terak yãwetpewa;

Dapuritã kãnayãᅇ tãᅇo upãᅇkaᅇ tãga nãmo api kawã tãrewek.

Ba jukunitã nadãnayãᅇ tãᅇo upãᅇkaᅇ mebãri tãga nãmo api nadãwã tumbek. *Ais 6:9*

¹¹ ✧ Ude yãᅇpãᅇ yãwetkuk; Mujiᅇi pikpik tãᅇo manbiᅇam tãweraro u mebãri ᅇode; Mujiᅇi uwã Anutu tãᅇo man ude.

¹² Tãᅇ, mujiᅇi kãdet miᅇin mãneᅇo u ᅇode; ãma Anutu tãᅇo manbiᅇam nadãᅇpãᅇ yãpmãᅇ kuᅇarirã

Satantä bänepi-ken nanik yäyomägat täyak u. Satantä node nadänpän tāk täyak; Anutu täno man bänepi-ken iyap tanpän yäpmän kuṇatpän Anututa biṇam täneṇ yāṇ nadänpän yäyomägat täyak.

13 Täṇ, mujipi mobä kujat terak mäneṇo u node; Äma Anutu täno man nadänpän gäripi nadäneṇopän bänepi-ken jäwäri nämo äpmonṇpani. Unita nadäkiniki kadäni keräpi-tagän yäpmän kuṇatpän tänyabäkken Anututa mäde ut imik täkaṇ.

14 Täṇ, mujipi ätu mup gänaṇ mäneṇo u node; Äma Anutu täno man nadäk täkaṇ upänkaṇ kome täno monēṇ tuṇumta nadäwätäk ba nadäṇ gärip unitä Anutu täno man utpewä kumäṇirän kuṇatkuṇariken bureni nämo ahäk täyak.

15 Täṇpäkaṇ mujipi kome tägaken mäneṇo u node; Äma Anutu täno manbiṇam nadänpän bänepi-ken kehäromi iṇitpän mani buramiṇpän yäpmän kuṇarirä irit kuṇatkuṇariken bureni ahäk täkaṇ yäk.

Peṇyänjek täno manbiṇam

Mak 4:21-25

16 ✧ Jesutä man wäranı äneṇi kubä node yäwetgän täṇkuk; Äma kubätä topän iṇiṇpän käbot gänaṇ ba bukä gämori-ken käbop täga pewek? Nämoinik! Topän uwä kwawak pewän eṇi gänaṇ peṇyänēṇirän ämatä imaka imaka täga käneṇ.

17 ✧ In nadäkaṇ? Imaka imaka apiṇo käbop itkaṇ u mäden Anututä kwawak api pewän ahäneṇ. Bureni, imaka täṇ-yejämbani pätak u wari nämo

api pärek. Nämo, u täñkwawa tañirän api kañpäñ nadäneñ.

18 ✧ Unita jukujin-tägän nadäneño ujeta in Anutu täño manta juku peñpäñ ket nadäk täkot. Imata, äma kubätä imaka Anututä imani u yäpmäñ kuñarayäñ täko uwä ätukät buñät imikta yäwani. Täñ, äma ätuwä nin imaka udewani nitek yäñ nadäk täkañ upäñkañ nämo! Täñpäkañ imaka injtkamäñ yäñ jop nadäk täkañ uwä yäyomägatta yäwani.

Jesu täño nägät moräk u netä?

Mat 12:46-50; Mak 3:31-35

19 Jesutä man ude yäñ irirän miñi-kät noriye känäyän äbuñ. Upäñkañ ämawebe päke itkuño unitä Jesu kumän itgwäjiñirä dubini-ken kukta täñpä wañkuñ.

20 Täñirä äma ätutä yabäñkañ Jesu ñode iwetkuñ; Meñka-kät notkaye gabänayän äbäño yäman umu itkañ yäk.

21 Ude iweräwä Jesutä kowata ñode yäwetkuk; Ämawebe Anutu täño manbiñam nadäñpäñ iwaräntäk täkañ uwä näkño meñnaye notnaye bureni!

Jesutä ibäm gwägu yäniñ bitnäñjuk

Mat 8:23-27; Mak 4:35-41

22 Eruk, kadäni kubäta Jesutä iwaräntäkiye yäwetkuk; Gwägu kukñi udude käda kuna yäk. Ude yäñpäñ gäpe kubä terak äronpeñ kuñkuñ.

23 Eruk gwägu terak kuñtäñgän Jesu däpmon patkuk. Parirän mänit pähap piäñirän gwägu

tokätpän gäpe gänaŋ äpmonŋ tokŋeŋirän gäpe nikek gwägu gänaŋ äpmonayänŋ täŋkuŋ.

²⁴ Täŋirän Jesu yäwä kikŋuränpäŋ iwetkuŋ; Ai! Ekäni! Paotnayänŋ takamänŋ ŋo! yäk. Ude iweräwä Jesutä akuŋpäŋ mänit kenta gwägu yabänŋ yänkuk. Yabänŋ yänirän uterakgän mänit bitnäŋirän gwägu kwikinik patkuk.

²⁵ Täŋirän Jesutä iwaräntäkiye yäwetkuk; Nadäkinikjin de?

Ude yänirän iwaräntäkiye umuntaŋkaŋ nadäwätäk täŋpäŋ näwetgäwet ŋode täŋkuŋ; Wäral! Äma ŋo jidewani unita mänit kenta gwägu mani ŋo buramikamän? yänŋ yänkuŋ.

Mäjo wära but gänaŋ äpmonŋkuŋ

Mat 8:28-34; Mak 5:1-20

²⁶ Eruk Jesutä gwägu kenta mänit yäninŋ bitnäwänkaŋ Galili kome u peŋpeŋ gwägu terak kuŋtäŋgän gwägu kukŋi udude kända Gerasa kome ahänkuŋ. ²⁷ Ahänpäŋ Jesu gäpe terak naniktä maŋatpeŋ kuŋirän kome uken nanik äma mäjo mäyaptä magärani kubätä ahänŋ iminŋkuk. Äma uwä kadäni käronŋi-inik eŋi gänaŋ nämo pat täŋkukonik. Däpmon pat täŋkuko uwä mobä kawut, äma kumbani äneŋpani-ken u tek moränŋ pat täŋkukonik.

²⁸⁻²⁹ Pattän kuŋattänŋän eruk Jesu kaŋpäŋä kähän yänkaŋ gämori-ken maŋ-patäbotkuk. Ude täŋirän Jesutä mäjo uwä yäwetkuk; Äma ŋo kakätänpeŋ kut yäk. Ude yäwerirän mäjo äma magätkuŋo unitä Jesu iwetkuŋ; Jesu, Anutu Ärowani täŋo nanaki, gäk jide täŋ nimayänŋ äbätan? Komi nimenon! yänŋ iwetkuŋ. Täŋpäkaŋ mäjo uwä kadäni kadäni äma u inŋitpäŋ kwaik täŋirä äma

ätutä in̄itpāḡ yen kehäromitā kerī kuroḡi pädät tāk täḡkuḡonik. Ude tāk täḡkuḡo upāḡkaḡ mäjotä täḡpewä äma u yen yäpmāḡ dākḡeḡ täḡpāḡ kwāpeḡ kome äma nämo irani-ken kuḡat täḡkukonik.

³⁰ Täḡpākaḡ Jesutä äma u iwet yabāḡkuk; Wäpka netä? Iwet yabāwāḡ iwetkuk; Wäpna ‘Äbot pähap’ yäk. (Mäjo mäyaptä magätkuḡo unita wäpna Äbot pähap yāḡ iwetkuk.)

³¹ Ude yāwāḡnä mäjo unitä Jesu butewaki terak ḡode iwetkuḡ; Gäk niwat kireḡpewi awaḡ käroni, bipmāḡ urani gānaḡ äpmonektawä! yäk.

³²⁻³³ But äbot pom terak udu yabātan? Gäk nibäkätäwi but u gānaḡ äpmona! Ude yāwāwä Jesutä nadāḡ yämiḡirāḡ mäjo uwä äma u kakätāḡpeḡ pāḡku but gānaḡ äpmonkuḡ. But gānaḡ äpmonpākaḡ bārāḡeḡ kumaḡ gwägu gānaḡ äpmonkaḡ ume naḡpāḡ kumbuḡ.

³⁴ Ude täḡirä äma but watäni iranitä yabāḡpāḡ bārāḡeḡ pāḡku ämawebe yotpārare taḡi täpuri it yäpmāḡ kuḡkuḡo u nanik manbiḡam yäwetkuḡ.

³⁵ Yäweräkaḡ ninin käna yāḡkaḡ Jesutä itkuk-ken äbāḡ moreḡkuḡ. Äbāḡpāḡ kaḡkuḡ; Äma mäjotä magārani u tek yamäk ikek, nadāwāḡ tumbāpāḡ Jesu dubini-ken kwikinik maḡit irirāḡ. Mäjotä kakätāḡpeḡ kuḡkuḡo unita. Maḡit irirāḡ kaḡpāḡ äma päke äbuḡo u umuntaḡkuḡ.

³⁶ Täḡirä imaka ahāḡirāḡ kaḡpāḡ nadāḡkuḡo unitä mäjotä magārani pāḡ yāpāḡ tägaḡkuko unitāḡo manbiḡam yäwetkuḡ.

³⁷⁻³⁸ Manbiḡam u nadāḡpāḡ ämawebe Gerasa kome u nanik umuntaḡpāḡ Jesu komenin ḡo peḡpeḡ ku! yāḡ iwetkuḡ. Ude iwerāwä Jesu kome

u peņpeņ Galili kome gwägu udude kăda kwayäņ tăņirän äma yăpän tăgaņkuņo unită Jesu iwetkuk; Nadăņ namiņiri bok kuda! yăk.

³⁹ Ude iwerănă Jesută iwetkuk; Nămo yăk. Komeka-ken kuņkaņ imaka Anutută tăņ gamitak unităņo biņam kaņ yăwet! Ude iwerirän äma u äyăņutpeņ komeni-ken păņku Jesută tăņkentăņ imiņkuko unităņo manbiņam yăwettăņ kuņatkuk.

Jesută webe yară yăpän tăgaņkuņ

Mat 9:18-26; Mak 5:21-43

⁴⁰ Eruk, Jesu Galili komeken äneņi kuņirän ämawebe păke Jesuta itsămbuņo unită kaņpăņ iniņ oretkuņ.

⁴¹ Ude tăņiră kome unităņo kăbeyă eņi tăņo wată äma kubă wăpi Jairas unită Jesu ahăņ imiņkuk. Ahăņ imiņpăņ Jesu gămori-ken gukut imăpmok tăņpăņ Jesută eņina-ken kwăn yăņpăņ butewaki man iwetkuk.

⁴² Imata, äperi tepi kubăgän obaņ 12 ude itkaņ kăyăm tăņpăņ kumbayăņ tăņkuko unita.

Eruk, Jesu Jairas tăņo man buramiņpăņ eņini-ken kwayăņ kădet miņin kuņirän ämawebe bumini unită yewa tăņkaņ iwarăntăņ yăpmăņ kuņkuņ.

⁴³ Ämawebe u bămopi-ken webe kubă kăyăm mebări kubă nıkek itkuk. Webe unită năgăt piņ yăpmăņ kuņirän obaņ 12 ude tăņkuk. Kăyăm waki u yăpătăgakta yăpătăgak ämaken kuņ äbăk tăņkaņ moneni kudup jop awăhutkuk. Tăga nămo yăpă tăgaņkuņ.

⁴⁴ Ude tăņpăņ wawăpăņ eruk webe unită Jesu mădeni-ken äbăņpăņ tekigän iņitkuk. Jesu tăņo

teki injirirän uterakgän täganpäñ nägät piñ yäpmän äbuko u kawuk tañkuk.

45 Täñirän Jesutä nadänpäñ yäñkuk; Ai! Netätä nepmäñitak?

Ude yäñirän äma päke u äwo yäwäkañ Pitatä ñode iwetkuk; Ekäni, ämawebe päke ñonitä dumän gawatkañ ño nämo nadätan?

46 Pitatä ude iweränä Jesutä yäñkuk; Ude nämo! Äma kubätä nepmäñirän kehäromina ätu kuñirän nadätat yäk.

47 Ude yäwänä webe u mebärina kañ-ahätak yäñpäñ päbä Jesu gämori-ken gukut imäpmok täñpäñ kwainpäñ itkuk. Itkañ ämawebe päke u injamiken Jesu täño tek injirirän käyämi uterakgän paotkuko unitäño mebäri yäñahäñkuk.

48 ☆ Yäñahäñirän Jesutä iwetkuk; Wanotna, nadäkinikka näkken peyan unitä gäk yäpän tägatan. Unita bänep kwini terak kuyi yäk.

49 Jesutä man ude yäñirän käbeyä eñi täño watä äma unitä eñiken nanik äma kubä äbä Jairas u iwetkuk; Äpetka kumäñtak unita imata yäwoñärewani äma jop yäñikñat yäpmän äben?

50 Ude yäñirän Jesutä nadänpäñ Jairas iwetkuk; Nadäwätak täñpeno! Nadäkinikka näkagän penjiri äpetka tägawayän yäk.

51 Ude yäñpäñ Jairastä eñiken kuñkuñ. Kuñpäñ äma päke u yäniñ bitnänpäñ yepmanpäñ yäman ude irirä iwaräntäkiye yäräkubä Pita, Jon, Jems ukät ironi kumbuko unitäño miñi nani ugänpäñ yämaguränkañ eñi gänañ äronkuñ.

☆ 8:48: Luk 7:50

52 ✧ Ämawebe päke konäm yäntäbätek täñ itkuño u yäwetkuk; Konäm wari kotneño. Ironi u nämo kumak. Jop dāpmon pätak yäk.

53 Yäwänä kumakopäñ jop yäyan yäñpäñ kañ-mägayäñkuñ.

54 ✧ Täñpäkañ Jesu eñi gānañ äronpäñ ironi u kerigān inñitpäñ iwetkuk; Äpetna, aku!

55 Ude yäwänä uterakgān kehāromini äneñi äpmonñirān kodak tañpäñ akuñkuk. Kodak tañpäñ akuññirān Jesutä miñi nani yäwetkuk; Ketem imān nañpäñ!

56 ✧ Yäweränä miñi nani uwä nadāwān inide kubä täñkuko unita Jesutä imaka ahāñkuko u yāñahäkta yāniñ bitnäñkuk.

9

Jesutä iwaräntäkiye 12 u piä man yäwetkuk

Mat 10:5-15; Mak 6:7-13

1 Eruk, Jesutä iwaräntäkiye 12 u yäñpäbä dubini-ken yepmañkuk. Yepmañpäñ käyām wakiwaki yäpä tägañit, mäjo äma magārani yawat kirekta kehāromi ba wäpi biñam yämiñkuk.

2-3 Yämiñkañ Anututä intäjukun it yämiññirān gāmori-ken irit täño man yäwetta ba äma käyām ikek yäpä tägakta man ñode yäwetpäñ yāniñ kireñpewān kuñkuñ; In ähottaba, ketem, monēñ ba yäk yäpmāñkañ nämo kuneñ. Ba tek yarä nitek nämo yäpneñ yäk.

4 ✧ Kuñkañ yotpärare kubäken ahāññirä eñi tamāwä ugān kañ irut. Eruk, yotpärare uken

✧ 8:52: Luk 7:13 ✧ 8:54: Luk 7:14 ✧ 8:56: Mak 7:36; Luk 5:14

✧ 9:4: Luk 10:4-11

piä täñ paotpäj eni u penpenj kome kubäken kañ kut.

⁵ ✧ Upäjkañ yotpärare kubäken not nämo täñ tamäwä ñode kañ täñput; Yotpärare u mäde ut imiñpäñ kugun kuroñjin-ken nanik yeñ ärähut täñpä kañ kut. Ude täñirä äma kome uken naniktä tabäñpäñ goret täñ yämikamäj yäj api nadänen yäk.

⁶ Jesutä jukuman ude yäweränkañ kädet yäput penpäñ kuñkuñ. Kuñkañ yotpärare it yäpmäj kuñkuño uken Manbiñam Täga u yäjähäñit, käyäm ikek yäpä tägañit täñtäñ kuñatkuñ.

Herottä Jesu täño biñam nadäñkuk

Mat 14:1-2; Mak 6:14-16

⁷ ✧ Täñpäkañ Judia kome täño kañiwat äma wäpi Herottä imaka imaka ahäñkuño unitäño manbiñam nadäñpäñ-nadäwän nämo tärenkuk. U imata, äma ätutä ñode yäjirä nadäñkuk; U Jon, ume ärut yämanitä kumbani-ken naniktä kodak tañpen akunjkuko unitä piä u täk täyak.

⁸ Ba äma ätutä ñode yäjkuñ; Ude nämo, uwä profet biani Elaijatä kumbani-ken nanik akunjkuko unitä piä u täyak yäk.

⁹ ✧ Täñpäkañ Herottä man mäyap ikek u nadäñpäñ-nadäwätäk täñpäñ yäjkuñ; Jon u näkä bian kotäki madäj täkñenkuro unitä jide täñpäñ piä täyak? Netätä täñirän mani biñam nadätat? Ude yäjpäñ Jesu kañpäñ nadäwa yäjkañ kädetta wäyäkñenkuk.

✧ 9:5: Luk 10:11 ✧ 9:7: Mat 16:14; Mak 8:28; Luk 9:19 ✧ 9:9: Luk 23:8

*Jesutä äma 5,000 ketem yepmäñ towiwuk
Mat 14:13-21; Mak 6:30-44; Jon 6:1-15*

10 Eruk, iwaräntäkiye piä man yäwet-pewän kuñkuño u täñ paotpäñä, äyähutpen äbähpäñ piä mebäri mebäri täñkuño u biñam iweräkañ Jesu iwaräntäkiye-kät inigän itnayän yäh-yäkñat yäpmäh Betsaida komeken kuñkuk.

11 Käbop kuñkuñopäh ämawebetä u käda kuyak yäh nadähpäñ iwarän täñkuñ. Iwarän täñirä yabähpäñ Jesutä yäniñ oretpäñ Anututä intäjukun it yämiñirän gämoriken irit täño manbiñam yäwerit, äma käyäm ikek yäpä tägañit täñkuk.

12 Eruk, kome bipayäh täñirän iwaräntäkiye 12 u Jesu äbä iwetkuñ; Kome ño ketemi nämoken itkamäh. Unita gäk yäwerikañ yotpärare ittäh kukañken u kuñkañ ketem yabäh ahähpäñ nañkañ parut yäk.

13 Ude yähirä Jesutä yäwetkuk; Ude nämo! In-jin yepmäñ towiwurä! Yäwänä iwetkuñ; Yäke! Nintäño käräga 5kät gwägu tom yarä-tägän itkañ ño yäk. Jide? Nin yotpärare-ken kuñpäñ äma äbot päke ñonita ketem suwakta nadähpäñ yäyan?

14 (Äma äbot päke u 5,000 ude bumik unita nadäwätäk täñpäñ yähkuñ.)

Yähirä Jesutä yäwetkuk; Äma äbot ño yäwerä äbot 50-50 ude mañit yäpmäh kut yäk.

15 Yäwänä yähkuko udegän yäweräkañ mañit yäpmäh kuñkuñ.

16 Mañiräntäh yäpmäh kwäkañ Jesutä käräga 5 ukät gwägu tom yarä u yäpmähpäñ kunum terak doranhpäñ ketemta Anutu bähnep täga man iwetkuk.

Tänpäj ketem u tokät jukutpäñ iwaräntäkiyeta yämänkañ äbot itkuño udegän yämiñtäñ kuñkuñ.

17 Yämiñirä kuduhtagän ketem u nañpä koki tänpäpäñ ätu jop peñkuñ. Tänpäkañ jop patkuño u yäpmänpäj yäk 12 ude daiwä tokneñkuñ.

Pitatä Jesu täño mebäri yäñahäñkuk
Mat 16:13-28; Mak 8:27-31

18 Tänpäj kadäni kubäta Jesu inigän itpäñ nani man iwet irirän iwaräntäkiye päbä dubini-ken kubä-kengän itkuñ. Irirä Jesutä ñode yäwet yabäñkuk; Ämatä näka netä yäñ yäk täkañ?

19 ✧ Yäwänä iwetkuñ; Ätutäwä Jon, ume ärut yämani yäñ gäwet täkañ yäk. Ba ätutäwä Elaija yäñ gäwet täkañ. Ba ätutäwä profet biani uken nanik kubätä kodak tañkuk yäñ gäwet täkañ.

20 ✧ Ude yäwäwä ñode yäwetkuk; Tänpäkañ injinä näkawä netä yäñ yäk täkañ? Yäwänä Pitatä iwetkuk; Gäk Anutu-ken nanik Kristo, Isrel ämawebe täño täñkentäk bureni u yäk.

21 Ude yäwänä Jesutä äma ätu nämoinik yäwetneñ yänpäj yäniñ bitnänpäj ñode yäwetkuk;

22 ✧ Äma Bureni-inik uwä ittäñ kuñtängän yäñ imani ude, komi pähap api nadäwek yäk. Tänpäkañ Juda täño äma ekäni ba bämop äma intäjukun tänpäni-kät Baga man yäwoñärewani ämatä mäde api ut imineñ. Tänpäj Äma Bureni-inik uwä urä kumbänpäj änenayäñ täñopäj kepma yaräkubä täreñirän kodak tañpäñ api akwek.

✧ 9:19: Luk 9:7-8 ✧ 9:20: Jon 6:68-69 ✧ 9:22: Luk 9:44; Luk 18:32-33

23 ✧ Jesutä ude yänpän man kubä ñode yäwetgän täñkuk; Äma kubätä näwarayän nadänpänä iniken bänep nadäk-nadäki mäde ut imiñpän bäräpi näkä kotawayän täyat udegän kepma kepma gwäk pimiñpän kañ näwarän yäk.

24 ✧ Tänpäkañ, äma kubätä säkgämän itta nadänpän iniken irit kuñat-kuñarita iyap tañpänä u api paorek. Upänkañ äma kubätä näka yänpän irit kuñat-kuñari iniñ kirewayän täko uwä irit täga api kañ-ahäwek.

25 Täñ, äma kubätä kome täño imaka kudup peñ bäyanpän yäpmän kuñarayän täko uwä kumänjirän imaka imaka yäpmän kuñarayän täko unitä täga nämö api täñkentän imineñ.

26 ✧ In nadäkañ? Äma kubätä näka ba man näkä yäñahäk täyat unita yänpän mäyäk tañpän näka bitnäwayän täko uwä äma udewanita Äma Bureni-inik näkä udegän api bitnäwet. Kadäni näkñaken epmäget kudän ikek ba Nana täño ba kudupi añero täño peñyänek kudän ikek äneñi ahäwayän täro kadäni uken äma udewani täño wäpi yäñahäkta api mäyäk täwet.

27 Näk bureni täwera nadäwut; Itkañ ño inken nanik ätu nämö kumänkañ Anututä intäjukun itkañ yabän yäwat piäni kwawak ahänjirän api käneñ yäk.

Jesu gupi inide kubä ahänjuk

Mat 17:1-8; Mak 9:2-8

28 Jesutä man ude yäweränkañ kepma 8 ude täreñjirän nani-kät man yädayän Pita Jems Jon yämagurän yäpmän pom kubä terak äronkuñ.

✧ 9:23: Mat 10:38; Luk 14:27 ✧ 9:24: Mat 10:39; Luk 17:33; Jon 12:25 ✧ 9:26: Mat 10:33; Luk 12:9, 2Ti 2:12

29 Päro u itkaņ nani-kät man yäņ irirän Jesu inami dapun inide kubä ahäņkuk. Ahäņirän teki imaka, paki-inikinik, yäpä kwinit täyak ude penyäņeņkuk.

30-31 ✧ Ude täņirän Profet bian irani yarä ahäņkumän. Kubä Moses, kubäwä Elaija, Anutu täņo penyäņek ikek ini ugän ahäņpäņ itkaņ Jesu-kät man yäņpäņ-nadäk täņkuņ. Jesu Jerusalem yotpärare-ken api urä kumbek yäņ man ude yäņpäņ-nadäk täņ itkuņonik.

32 ✧ Ude täņ irirä Pita noriye-kät däpmona gurän täņ ittängän kikuņtpäņ Jesu inami dapun penyäņek ikek irirän kaņkuņ. Profet yarä Jesu-kät itkuņo u imaka, yabäņkuņ.

33 Täņpäņ äma yarä u kudahäņ täņirän Pitatä mebäri nämo nadäwän tärewäkaņ jop ñode yäņkuk; Ekänina, itkamäņ ñonita oretoret takamäņ yäk. Unita yottaba yaräkubä täņ tamina. Gäka kubä, Mosesta kubä, Elaijata kubä yäk.

34 Pitatä man ude yäņirän gubamtä äpä uwäk täņpäņ yepmaņirän Pita Jems Jontä bumta umuntaņkuņ.

35 ✧ Umuntaņ irirä gubam gänaņ man kubä ñode ahäņkuk; Ñowä nanakna, näkņa iwoyäņkuro unita mani buramik takot!

36 Man kotäk ude ahäwän täreņirän Jesu inigän irirän kaņkuņ. Täņpäkaņ Pita Jems Jon imaka ahäņirän kaņkuņo unitäņo manbiņam yäņahäņtäņ kukta nämo nadäņkuņ.

*Jesutä nanak kubä yäpäņ tägaņkuk
Mat 17:14-21; Mak 9:14-29*

37 Eruk patkuŋo yänewänä, Jesu iwaräntäkiye Pita Jems Jon-kät pom terak naniktä äpuŋ. Äpäntängän ämawebe äbot pähap u yabän ahänkuŋ.

38 Tänpäkaŋ ämawebe äbot u gänaŋ nanik kubätä Jesuken gera ŋode yänkuk; Yäwoŋärewani äma! Gäk manna buramiŋpäŋ nanakna tepi kubägän ŋo täga täŋkentäŋ imayäŋ?

39 Mäjo kubätä magärirän uterakgän kähän yäk täyak. Ba pudät maŋpäŋ kome terak patäbottäŋ kuŋatkaŋ meni-ken jep yäŋut täyak yäk. Täŋkaŋ mäjo uwä kadäni kadäni komi imiŋpäŋ bäräŋeŋ nämo kakätäŋpeŋ kuk täyak.

40 Unita näk gäwaräntäkaye mäjo u iwat kirewut yäŋ yäwera piä täŋkuŋo upäŋkaŋ iwat kirena yäkŋat täŋpä waŋkuŋ yäk.

41 Ude iwerirän Jesutä ŋode yänkuk; Wa! In bänepin gwäjiŋ ärowani. Nadäkinikjin nämo! Jidegän api nadäwä tumneŋ? Äma in udewani-kät wari kuŋatta nämo nekaŋ! Ude yäŋpäŋ äma u iwetkuk; Eruk, nanaka yäpmäŋ äbi!

42 Ude iweränä nanitä nanaki yäpmäŋ äbäŋirän mäjo unitä nanak u pudät maŋpäŋ kome terak patäbottäŋ kuŋatkuk. Ude täŋirän Jesutä mäjo u kaŋ-yäŋirän mäjotä nanak u kakätäŋpeŋ kuŋkuk. Kuŋirän säkgämän iränä äneŋi nani-ken teŋkuk.

43 Ude täŋirän ämawebe itkuŋo unitä Anutu täŋo kehäromi u kaŋpäŋ kikäŋutpäŋ-nadäwätäk pähap täŋkuŋ.

Tänpäkaŋ ämawebetä imaka imaka tägagämän Jesutä täk täŋkuko unita pen nadäwätäk täŋ irirä Jesutä iwaräntäkiye ŋode yäwetkuk;

44 ✧ Man täwerayäj täyat ɲo juku penpäj nadäkot; Inikät nanik kubätä Äma Bureni-inik iwan kerit terak tewayäj kadäni keräpi täyak.

45 ✧ Ude yäwerirän mebäri nämo nadäwä tärenkuɲ. Nadäk-nadäki uwäk ikek pen itkuko unita mebärita iwet yabänayäj täɲkuɲo upänkan umuntaɲpäj nämo iwet yabänkuɲ.

Netätä intäjukun api irek?

Mat 18:1-5; Mak 9:33-40

46 ✧ Eruk kepma kubä, iwaräntäkiyetä nin-ken nanik netätä intäjukun-inik api irek yäj yäɲpäj yäjärahutkuɲ.

47-48 ✧ Täɲirä Jesutä nadäk-nadäki yabänpäj-nadänkan nanak täpuri kubä yäj-päbä dubini-ken tenpäj yäwetkuk; Äma kubätä näka yäɲpäj nanak täpuri ɲodewani kubä oraɲ imayäj täko uwä näka udegän api oraɲ namek. Täɲpäj äma näk oraɲ namayäj täko uwä äma näk nanin kireɲkuko u udegän api oraɲ imek. Imata, in bämopjin-ken nanik kubätä äpani-inik ude kuɲatpäjä äma uwä intäjukun ude itak yäk.

49 Jesutä ude yäweränä Jontä ɲode iwetkuk; Ekäni! Äma kubätä wäpka terak mäjo äma magärani yäwat kireɲirän kanikumäj yäk. Kanikumäɲopäj nintäɲo äbotken nanik nämo unita inin bitnäɲikumäj yäk.

50 ✧ Yäwänä Jesutä iwetkuk; Imata inin bitnäɲkuɲ? Äma iwan nämo täɲ tamani uwä notjinpak täɲkentäj tamani ubayäj yäk.

✧ 9:44: Luk 9:22 ✧ 9:45: Luk 18:34 ✧ 9:46: Luk 22:24

✧ 9:47-48: Mat 10:40 ✧ 9:50: Mat 12:30; Luk 11:23

Samaria naniktä Jesu mäde ut imiŋkuŋ

51 ✧ Jesu kunum gänaŋ äneŋi ärokta kadäni keräp taŋirän Jerusalem kukta nadäk kehäromi penpäŋ kuŋkuk. 52 Täŋkaŋ äma ätu yäwerän intäjukun kuŋkuŋ. Jesu ŋo api äbek yäŋ man ude yäwetta kuŋkuŋ. Eruk, äma unitä Samaria yotpärare-ken ahäŋpäŋ Jesuta tuŋum täkot yäŋ yäwetkuŋ.

53 ✧ Yäweräkaŋ Jesu uwä Jerusalem api kwek yäŋ nadäŋkuŋo unita äbäŋirän nämo nadäŋ imiŋkuŋ.

54 ✧ Samaria naniktä ude täŋirä Jems kenta Jon, kädet waki u kaŋpäŋ Jesu iwetkumän; Ekäni, gäkä nadäŋiri yädakaŋ kunum gänaŋ nanik kädäptä päpä äma äbot ŋo kaŋ ijiŋ paorut yäk.

55-56 Ude iweränkaŋ Jesutä iwaräntäkiye yebewänkaŋ kome u penpen kubäken kuŋkuŋ.

Jesu iwat-iwat täŋo man

Mat 8:19-22

57 Eruk kuŋtäŋgän kädet miŋin, äma kubätä Jesu ŋode iwetkuk; Gäk deken kwayäŋ yäŋiri näk imaka, api gäwarän täwet yäk.

58 Ude iweränä Jesutä iwetkuk; Ket nadäwi pewäkaŋ näwaren. Imata, tom ägwäri u patpat bägup ikek. Barak udegän, bukäni nikek. Upänkaŋ Äma Bureni-inik iwarayäŋ yäyan uwä patpat bägupi nämo yäk.

59 Ude yäŋpäŋ äma kubä kaŋ-ahäŋpäŋ iwetkuk; Gäk abä näk näwat yäk. Yäwänä äma unitä ŋode iwetkuk; Ekäni, nadäŋ namiŋiri nana kumbänpäŋ äneŋkaŋ mäden kaŋ gäwara yäk.

60 Yäwänä iwetkuk; Ude nämo! Näk näwarän täŋiri kumbanitä kumbani noriye kaŋ äneŋput

yäk. Gähä kuŋkaŋ Anututä intäjukun itkaŋ yabäŋ yäwat piä täk täyak unitäŋo manbiŋam yäŋahäŋpäŋ yäwettäŋ kaŋ kuŋat.

61 ✧ Ude iweränä äneŋi äma kubätä Jesu ŋode iwetkuk; Ekäni, näk gäk gäwatta gäripi nadätat yäk. Upäŋ, nadäŋ namiŋiri pengän päŋku webena nanaknaye yäwet yabäwa täga yäŋ yäwäwä api äbet yäk.

62 Yäwänä Jesutä iwetkuk; Ude nämo, äma kubätä imaka kubä täŋpayäŋ nadäŋpäŋ-nadäk-nadäki piä unitagän pewek. Äma ätu nadäk-nadäk jopjop pek täkaŋ uwä intäjukun äma Anutu unita watä piä täga tänaŋi nämo yäk.

10

Jesutä äma 72 piä man yäwetkuk

Mat 9:37-38, 10:7-16, 11:20-24

1 ✧ Eruk, ätukät itpäŋ u mädeni-ken Ekänitä äma 72 ude piä täkta iwoyäŋkuk. Iwoyäŋpäŋ yarä-yarä yäpmäŋ danipäŋ komeni komeni ini mäden kuŋarayäŋ nadäŋkuko udegän kuŋatta yepmaŋpäŋ kuŋkuŋ.

2 ✧ Täŋkaŋ jukuman ŋode yäwetkaŋ yepmaŋpäŋ kuŋkuŋ; Piä taŋi kubä ahäŋ nimiŋirän käyat. Piä it yäpmäŋ kukaŋ-ken uken ketem ahäŋ-bumbum täkaŋ. Upäŋkaŋ ketem u yäpmäkta piä äma yarägän. Unita piä mähemi-ken yäŋapiŋirä ketem gämäneŋ itkaŋ u yäpmäkta piä äma ätukät kaŋ pewän äbut yäk.

✧ 9:61: 1Kn 19:20 ✧ 10:1: Mak 6:7 ✧ 10:2: Mat 9:37-38; Jon 4:35

3 ✧ Eruk, man kubä ɲode täwerakaŋ kukot; Näk piä pidämi-ken nämo tepmaŋtat. Nämo, in yawak ude äma äbot aŋ komi udewani gänaŋ tepmaŋtat.

4 ✧ Täŋkaŋ moner, yäk kuratak, kuroŋjin ärärani yäpmäŋkaŋ nämo kuner. Nämo, in piä man täwetat-ken u kuŋkaŋ äma ätu kädet miŋin yabäŋ ahäŋpäŋ ukät man yäŋpäŋ-nadäk nämo täner. Siwoŋi piä man täwetat-ken uken kaŋ kut.

5 Täŋpäkaŋ eŋi äronayäŋ täkaŋ-ken u äröŋpäŋ pengän ɲode kaŋ yäwut; Ämawebe eŋi ɲo gänaŋ irani, Anutu täŋo bänep pidämtä intä terak äroton!

6 Ude yäŋirä eŋi u gänaŋ nanik kubätä bänep pidäm udewanita gäripi nadäwani irayäŋ täko täŋpänä manjin täŋo burenitä uterak api ärowek. Upäŋkaŋ äma udewani kubä nämo iränä bänep pidäm man u äyänutpeŋ injin terak äneŋi api ärowek.

7 ✧ Nadäk nadäk täga nitek unitäŋo eŋi-kengän irirä eŋi mähemitä äŋiron täŋ tamänä täga api yäpmäŋpäŋ näner. Imata, piä ämatä piä täk täkaŋ unitäŋo gwäki täga yäpnaŋi. Täŋkaŋ eŋi äröŋkaŋ äpäk nämo täner.

8 ✧ Täŋpäkaŋ kome u peŋpeŋ kubäken kuŋirä kome mähemitä tämagut päŋku ketem tamäwä u kaŋ naŋput.

9 Täŋkaŋ kome uken nanik äma käyäm ikek kaŋ yäpä tägawut. Ude täŋkaŋ ɲode kaŋ yäwerut; In bämopjin-ken Anututä intäjukun it tamiŋpäŋ tabäŋ tawat piä kehäromi nitek täŋpayäŋ täyak u tuän keräp täyak yäŋ kaŋ yäwerut.

✧ **10:3:** Mat 10:16 ✧ **10:4:** Mat 10:7-14; Mak 6:8-11; Luk 9:3-5, 2Kn 4:29 ✧ **10:7:** 1Ko 9:6-14, 1Ti 5:18 ✧ **10:8:** 1Ko 10:27

10-11 ✧ Upänkaŋ yotpärare kubäken kuŋirä kome mähehtë nämo tämaguräwä yotpärare bämopi-ken kuŋkaŋ täpun-täpun kuroŋjin-ken nanik inamiken yeŋ arahutkaŋ ŋode kaŋ yäwerut; Ŋo kawut! Täpüntäpun kome ŋo nanik däpmäŋ äreyäŋpena maŋ injin terak äneŋi kukaŋ! Ude yäwetkaŋ ŋode yäwetgän kaŋ täŋput; Ket ŋode nadäkot! Anututä intäjukun it tamiŋpäŋ tabäŋ tawat piä täŋpayäŋ täyak u keräp täyak! yäŋ kaŋ yäwerut.

12 ✧ U imata, kowata yäpmäk-yäpmäk kadäni-ken ämawebe yotpärare uken naniktä kowata waki-inik, Sodom naniktä yäpnayäŋ täŋo u irepmitpäŋ ärowani pähap api yäpneŋ.

Ämawebe bänepi nämo sukurewanita man
Mat 11:20-24

13 ✧ Wa! Korasin nanik in, ba Betsaida nanik in komi api nadäneŋ! Inken kudän kudupi mäyap täk täŋkuro udegän Tire Sidon ämawebe, Anututa nämo nadäwani u ahäŋ yämiŋkuk yäwänäku mō-minita yäŋpäŋ konäm butewaki täŋpäŋ bänepi bian sukurewäm!

14 Unita ŋode nadäwut; Ämawebe yäpmäŋ danik-danik kadäni pähapken Tire ba Sidon ämawebe kowata ahäŋ yämayäŋ täko u irepmitpäŋ inä ärowani-inik api kaŋ-ahäneŋ!

15 Täŋ, Kapeneam nanik inä, Anututä kunum gänaŋ api yäŋnikŋat yäpmäŋ ärowek yäŋ nadäkaŋ? Wära! Nämoinik! In kumäŋ-kumäŋ komeken api äpmonŋ moreneŋ.

✧ **10:10-11:** Apos 13:51, 18:6 ✧ **10:12:** Stt 19:24-25; Mat 10:15, 11:24 ✧ **10:13:** Mat 11:21-23

16 ☆ Jesutä man ude yänpän iwaräntäkiye ḡode yäwetkuk; Äma kubätä intäḡo manta ḡäripi nadäwayän täko uwä näkḡo mannata udegän api nadäwek yäk. Täḡ, äma kubätä mäde ut tamayän täko uwä näka udegän mäde api ut namek. Ba äma mäde ut naminayän täḡo uwä Äma nanin kireḡpewän äpuro unita udegän mäde api ut imineḡ yäk.

Äma 72 ukeḡo äneḡi äbuḡ

17 Eruk, äma 72 Jesutä peḡ yäwet-pewän kuḡkuḡo u piä täḡ paotkaḡ bänep oretoret terak äneḡi äbä Jesu iwetkuḡ; Ekäni, nin ḡäkḡo wäpka biḡam yäḡahäḡtän kuḡitna Satan täḡo mäjo wära mannin buraminanḡi nämopän ḡannin buramiḡkuḡ yäk.

18 ☆ Ude iweräwä Jesutä kowata ḡode yäwetkuk; Buren! In ude täḡirä Satan kunum ḡänaḡ nanik, yäpä ude, kehäromini paoränkaḡ kome terak maḡ parirän kaḡkut.

19 ☆ Imata, näk kehäromi tamiḡkut. Kehäromi tamiḡkuro uwä in imaka meni komi, ḡämok kenta bam udewani yeḡ jakḡitta, ba iwanjin Satan unitäḡo kehäromi irepmit moreneḡta tamiḡkut. Unita imaka kubätä in nämo täḡpän waḡkuḡ ba nämo api täḡpän waneḡ.

20 ☆ Upänkaḡ mäjo wäratä maḡjin buramik täkaḡ unitaḡän oretoret nämo täneḡ. Nämo, Anututä inta nadäḡpän wäpjin ini irani-ken kudän täḡkuko unita oretoret pähap nadäneḡ yäk.

☆ **10:16:** Mat 10:40; Luk 9:48; Jon 5:23 ☆ **10:18:** Jon 12:31; Rev 12:8-9 ☆ **10:19:** Sam 91:13; Mak 16:18 ☆ **10:20:** Mat 7:22; Kis 32:32; Plp 4:3; Rev 3:5

Jesutä Nani bänep täga man iwetkuk

Mat 11:25-27, 13:16-17

²¹ Ude yäwänkaŋ Kudupi Munapiktä bänepi täŋpidäm taŋirän Jesutä oretoret pähap täŋkuk. Oretoret täŋpäŋ nani iwetkuk; Nan, kunum kenta kome täŋo mähemi, näk bänep täga nadäŋ gamitat. Imata, gäk manka biŋam täŋo mebäri äma kome täŋo nadäk-nadäk ärowani nikekta käbop peŋ yämik täyan. Täŋ, äma äpanita täŋ-kwawataŋ yämik täyan. Bureni Nan, gäkŋa ude kaŋ ahäwän yäŋ nadäŋkuno udegän ahätäk yäk.

²² ✧ Ude yäŋpäŋ ämawebe päke u ŋode yäwetkuk; Nana uwä imaka kumän-tagän ketna terak peŋ moreŋkuk. Täŋpäkaŋ äma kubätä Anutu täŋo nanaki näka täga nämo nadäwän täreneŋ. Nana kubä-tägän mebärina nadäwän täretak. Ba äma kubätä ini Nana täŋo mebäri u nämo nadätak. Nämo, nanaki näkŋa-tägän nadätat. Täŋ, Nanaki näkä äma ätuta Nana täŋo mebäri yäwoŋärewayäŋ yäŋpäŋä yäwoŋäreŋira Nana täŋo mebäri täga nadäneŋ.

²³ ✧ Ude yäŋpäŋ iwaräntäkiye yämagut päŋku inigän yepmaŋpäŋ yäwetkuk; Nadäkaŋ? Anututä nadäŋ tamiŋirän yabäŋpäŋ-nadäk täkaŋ unita oretoret pähap nadäk täkot!

²⁴ ✧ Imata, Anutu täŋo kehäromi kak täkaŋ uwä profet ba intäjukun äma bian itkuŋo u kakta gäripi nadäk täŋkuŋo upäŋkaŋ nämo kak täŋkuŋ. Ba man-biŋam apiŋo intä nadäk täkaŋ ŋo nadäkta gäripi nadäk täŋkuŋo upäŋkaŋ nämo nadäk täŋkuŋ yäk.

Samaria nanik äma täga kubä täŋo manbiŋam

✧ **10:22:** Jon 3:35, 10:15 ✧ **10:23:** Mat 13:16-17 ✧ **10:24:** 1Pi 1:10

25 ✧ Jesutä ude yäwän tärewäkaŋ Baga manta mebäri nadäwani äma kubätä Jesu man goret kubä yäwän nadäwa yänkaŋ Jesu dubini-ken äbänpäŋ iwetkuk; Yäwoŋärewani äma, kädet jidewanipän iwatpäŋ irit kehäromi u api kaŋ-ahäwet?

26 Ude yäwänä Jesutä kowata ŋode iwetkuk; Mosestä Baga man bian kudän täwani uterak man jide danipän nadäk täyan?

27 ✧ Iweränä iwetkuk; Ŋode danipän nadäk täyat; Gäk Ekäni Anutukata gäripi-inik nadäwen. Bänepka, gupka, nadäk-nadäkka kumän-tagän Anutu-ken pewen. E kubä ŋode; Gäkŋata nadäk täyan udegän notkaye ätuta nadän yämen yäk.

28 ✧ Ude yäwänä Jesutä iwetkuk; Bureni näwetan. Man yarä u iwatpäŋä irit kehäromi u api kaŋ-ahäwen yäk.

29 Ude iweränä äma uwä Jesutä näka äma nadäk-nadäk ikek yän nadäwän yän nadänkaŋ Jesu ŋode iwet yabänkuk; Baga mantä notkaye ätu yän yäyak u netäta yäyak?

30 Yäwänä Jesutä kowata man wärani kubä ŋode iwetkuk; Äma kubä Jeriko kome kwayän nadänpäŋ Jerusalem penpen kädet miŋingän kuŋirän kubo äma ätutä kaŋ-ahäneŋ. Kaŋ-ahänpäŋ teki wen täŋpä kwäpäŋ pärip-päriptä päripmäŋtäko kumän-däpürek täŋpek. Täŋirän yäpmänpäŋ kädet miŋin penpen kunen.

31 Kädet miŋin pewä parirän bämop äma kubätä äbä kaŋpäŋ kukŋi kädagän irepmitpen kwek.

✧ 10:25: Mat 22:35-40; Luk 18:18 ✧ 10:27: Lo 6:5; Wkp 19:18

✧ 10:28: Wkp 18:5; Rom 10:5; Gal 3:12

³² Kuñirän Juda täño äma ekäni kubätä äbä äma u dapuri-tägän kañkañ udegän irepmitpen kukñi kädagän kwek. Nämo täñkentäj imek.

³³ Kuñirän eruk, äma Samaria nanik kubätä kädet ugän iwat yäpmäj äbäñpäj äma u käwek. Kañpäj butewaki pähap nadäñpäj dubini-ken äbek.

³⁴ Äbä jibi meni-ken wain ume kenta olip gakuñpäj ärut imiñkañ uwäktäj imek. Uwäktäj imiñkañ pudätpäj iniken donki terak penpäj yäñikñat yäpmäj kuñtängän eni kubä, äma ban naniktä patta täñpani-ken tewän parirän bipani watäni irän yäñewek.

³⁵ Yäñewänä eni täño watä äma unita siliwa monen yarä imiñkañ iwerek; Äma ñonita watäni säkgämän isi. Monen gamitat ño paoränä äbä äneni ätukät api gamet yäj iwerek.

³⁶ Eruk, Jesutä manbiñam u yäj moreñpäj Baga manta mebäri nadäwani äma u ñode iwet yabäñkuk; Äma yaräkubä unita jide nadätan? Äma jibi nitek unita netätä noripak bureni ude täñpek?

³⁷ Ude iwerirän iwetkuk; Äma täñkentäj imeko unitä noripak bureni-inik täñpek yäk. Yäwänä Jesutä iwetkuk; Bureni yäyan unita gäk kuñkañ kädet udegän kañ iwat!

Jesu Mata kenta Mariakät itpäñ-nadäk täñkuñ

³⁸ Kadäni kubä Jesu iwaräntäkiye-kät kuñtängän, webe kubä wäpi Mata unitä komeken ahäñkuñ. Uken ahäñirä Matatä ini eniken Jesu yäñikñat yäpmäj äronkuk.

³⁹ ✧ Äro itkañ Jesutä manbiñam yäñahawayäj

täjirän Mata täŋo noripak Maria u nadäwayän yänkaŋ äbä Jesu dubini-ken maŋitpäŋ manbiŋam nadäŋ itkuk.

⁴⁰ Maria manbiŋam nadäŋ irirän noripaktä u kaŋpäŋ piä taŋi inigän täŋ itkuko unita bänepi waŋkuŋ. Bänepi wawäkaŋ äbä Jesu iwetkuk; Ekäni, butewaki nämo nadäŋ namitan? Notnapak ŋo nabä kätäŋpeŋ äbäko ŋo irirän näkŋagän piä taŋi täyat. Iweri täŋkentäŋ namän! yäk.

⁴¹ Matatä ude yäwänä Ekänitä kowata ŋode iwetkuk; O Mata, gäk imaka imaka ŋonita imata nadäwätäk pähap täyan?

⁴² ✧ Imaka bureni kubätagän nadäwen. Notkapak Maria ŋowä imaka bureni unita nadäwän tärewäpäŋ täyak. Täŋpäkaŋ imaka bureni ŋowä kubätä täga nämo yomägarek.

11

Yänapik man yäkyäk täŋo käderi

Mat 6:9-15, 7:7-11

¹ ✧ Eruk kadäni kubä Jesu kome kubäken itkaŋ nani-kät man yäŋ itkumän. Yäwän tärenjirän iwaräntäkiye ukät nanik kubätä iwetkuk; Ekäni, Anutu-ken yänapik man yäkyäk täŋo käderi niwetpäŋ niwoŋäre yäk. Bian, Jontä iniken iwaräntäkiye yäwetpäŋ yäwoŋärenkuko ude.

² Ude iweränä Jesutä yäwetkuk; In Anutu-ken yänapik man yänayän yänpäŋä man ŋode yänen; Nan, wäpka kudupi inipärik kubä pat täyon. Äbänpäŋ bänepi bänepi, komeni komeni Ekäni täŋ nimi.

³ Kepma kubäkubä täŋo ketem nimik täyi.

⁴ Ämatä waki täŋ nimik täkaŋ unitäŋo momini peŋ yämik täkamäŋ unita gäk udegän nintäŋo mominin peŋ nimik täyi.

Tänyabäk-ken nämo nipmanpen.

⁵ Ude yänpäŋ man wärani ŋode yäwetkuk; In bämopjin-ken nanik kubätä ketemta wäyäkŋeŋpäŋ bipani bämop noripak kubätä eŋiken kwek. Kuŋpäŋ noripak u ŋode iwerek; Notnapak, ketem ätu täŋkentäŋ nam.

⁶ Notnapak kubä, ban naniktä äbäŋirän ketem imapäŋ imet yänpäŋ gäkken yäŋapitat.

⁷ Ude iweränä eŋi mähemitä iwerek; Imata dāpmon wewe täŋ namitan? Yäma ukätpäŋ nanaknaye-kät dāpmon pätkamäŋ ŋo yäk. Näk täga nämo akuŋpäŋ ketem yäpmäŋ gamayäŋ.

⁸ ✧ Eruk, Jesutä man wärani u yäwetpäŋ yäŋkuk; Pengänä eŋi mähemi u noripak täŋkentäktä nämo nadäweko upäŋkaŋ ehuranigän yäŋapiŋtäyon gaŋani nadäŋpäŋ nadäŋ imek.

⁹ Unita ŋode täwera nadäwut; In Anutu-ken imaka kubätä yäŋapiŋirä api nadäŋ tamek. Uwä äma kubätä wäyäkŋek piä täŋ yäpmäŋ kuŋtängän kaŋ-ahäweko ude. Ba kubätä yäma-ken kwäpkwäp yäput yäpmäŋ kuŋirän yäma dät imeko ude.

¹⁰ Unita näk bureni täwetat! Äma kubätä yäŋapik piä täŋpäŋä bureni api yäpek, äma kubätä wäyäkŋek piä täŋ yäpmäŋ kuŋtängän bureni kaŋ-ahäweko ude. Ba kubätä yäma-ken kwäpkwäp yäput irirän Anututä nadäŋ imiŋpäŋ yäma dät imeko ude.

✧ 11:8: Luk 18:5

11 Eruk, jide nadäkaŋ? Nanakka kubätä ketemta yänjirän nani gäkä mobä kubä täga imen? Nämoinik! Ba tomta yänjapinjirän gämokpäŋ täga imen? Nämoinik!

12 Ba purup mujipta yänjirän bampäŋ täga imen? Nämoinik!

13 Inä äma waki upänkaŋ nanakjiyeta imaka tägatäga yämik täkaŋ. Ünitä ŋode nadäwut; Kunum gänaŋ Nanjin iron mähemi itak uken Kudupi Munapikta yänjapinjirä imata nämo tamek? Nämo, u bureni-inik tamek yänj täwetat!

Jesu jop manman iwetkuŋ

Mat 12:22-30; Mak 3:20-27

14 Kadäni kubäken Jesutä äma mäjotä magärani kubä mäjo iwat kireŋ iminjuk. Mäjo unitä magät-pewän äma u man nämo yäk täŋkukopäŋ Jesutä mäjo u iwat kireŋirän äma u man äneŋi yänjuk. Man yänjirän ämawebetä kikäŋutpäŋ nadäwätäk pähap täŋkuŋ.

15 ✧ Upänkaŋ äma ätutä Jesuta ŋode yänkuŋ; Ude nämo! Äma uwä mäjo täŋo äma ärowani wäpi Bilisibap unitä kehäromi iminjirän mäjo yawat kirek täyak yäk.

16 ✧ Täŋpäkaŋ ämatä Jesu täŋikŋatta kunum täŋo kudän kudupi kubä pewi ahäwut yänj iwetkuŋ.

17 Ude täŋirä Jesutä nadäk-nadäki täŋo mebäri nadäwän tärewäpäŋ man wärani ŋode yäwetkuk; Ude nämo! Kome kubä-tägän ämik pewä ahäwäpäŋ kowat ämiwän täŋirä kehäromini paorek yäk. Ba udegän buap kubätä kowat ämiwän täŋirä kehäromini paorek.

18 Unita Satantä iniken ämaniye yäwat kireñirän jide täñpäñ Satan täño äbot kehäromi irek? U täga nämo! Inä näk Bilisibap täño kehäromi terak mäjo yäwat kirek täyat yän näwet täkañ.

19 Upänkañ ude bureni täyat u täñpäwä ämajiyetä netä wäpi terak mäjo yäwat kirek täkañ? Satan täño wäpi terak yäwat kirek takamän yän nämo yäneño unitä jop täñ-näkñatkañ unitäño mebäri kwawak ahäwek!

20 ✧ Upänkañ ñode nadäwut! Näk Anutu täño kehäromi terak mäjo yäwat kirek täyat ude bureni täñpäwä ñode nadäneñ; Anututä intäjukun irit piä kehäromi nitek tak täyak unitäño bureni inken ahatak ño.

21 Unita man wärani kubä täwera nadäwut; Äma kehäromi kubätä Kadä boham inñitkañ eñinita watä ireko uwä tuñumi eñi gänañ säkgämän itneñ.

22 ✧ Upänkañ äma kubä kehäromini tañi pähap ikek unitä äbänpäñä ñode täñpek; Eñi mähemitä kadä boham inñitat yän nadäweko u yomägatpäñ tuñumi eñi gänañ itneño u yäpmänkañ noriyeta yäpmän daniñpäñ yämek.

23 ✧ Eruk unita ñode täwera nadäwut; Äma not nämo täñ namik täkañ uwä näka iwan täñ namik täkañ. Ba äma näkño piäta watä nämo it täkañ uwä piäna yäpäwak täkañ yäk.

24 Täñpäkañ äma äbot ñowä ñode bumik; Mäjo äma magärani kubätä äma u kakätänpeñ päñku kome kuräki-ken irit bägup kodakita wäyäkñeñtäñ kuñarek. Wayäkñeñtäñ kuñareko upänkañ nämo

kaŋ-ahäwek. Nämo kaŋ-ahänpänjä bian irani-ken äyänutpeŋ kwa yän nadäwek.

25 Ude nadänpän äyänutpeŋ päŋku käwek; Irit bägup biani uwä ärutpän ket urani.

26 ✧ Ude kaŋpänjä noriye 7 ini bumik nämo, waki-inik, yämaguränkaŋ äbä ukengän itneŋ. Täŋpäkaŋ äma uwä pengän-inik waki irekopän mäden waki-inikinik täŋpän irek yäk.

27 ✧ Man ude yän irirän ämawebe päke itkuŋo u bämopi-ken webe kubätä gera terak Jesu ŋode iwetkuk; Yäke! Gäk bäyanpän nonoŋ gepmän towiŋkuko uwä Anutu täŋo oretoret terak kuŋarani! yäk.

28 ✧ Ude iweränä Jesutä yänkuk; Ude nämo! Ämawebe Anutu täŋo man nadänpän iyap taŋpän yäpmän kuŋat täkaŋ unitä uyaku Anutu täŋo oretoret terak kuŋarani bureni yäk.

Kudän kudupi kakta Jesu iwet yabänkuŋ

Mat 12:38-42, 5:15, 6:22-23; Mak 8:12

29 ✧ Ämawebe mäyap äbä Jesu it gwäjinirä man ŋode yäwetkuk; Wa! Waki täŋpani ämawebe äbot intä kudän kudupi kubä kakta näwet yabäkaŋ. Upänkaŋ in näkä kudän kudupi mebäri kubä nämo täjira api käneŋ. Kudän bian Jona terak ahänkuko udegän ahänjirän api käneŋ.

30 Jona terak imaka ahänkuko unitä ämawebe Ninive komeken nanik ŋode yäwoŋärenkuk; Jona uwä Anutu-ken nanik. Udegän, Äma Bureni-inik terak imaka ahäwayän täyak unitä äma äbot in

✧ 11:26: Jon 5:14 ✧ 11:27: Luk 1:28,42,48 ✧ 11:28: Luk 8:15,21

✧ 11:29: Mat 16:4

ŋo ŋode api täwoŋärewek; Äma Bureni-inik uwä Anutu-ken nanik.

³¹ ✧ Upänkaŋ intä näka Anutu-ken nanik yän nämo nadäkaŋ. Unita kowata yäpmäk-yäpmäk kadäni-ken Siba kome täŋo intäjukun webe unitä inkät Anutu injamiken bok itkaŋ momijin kwawak api pewän ahäneŋ. Webe unitä Juda täŋo intäjukun äma Solomon unitäŋo nadäk-nadäk siwoŋi yänahäŋirän nadäkta gäripi nadänkuko unita kome ban naniktä kädet käroŋi-inik äbuk. Täŋ äma Solomontä täk täŋkuko u irepmitak uwä itat ŋo! Upänkaŋ imata nämo nadäŋ namik täkaŋ?

³² ✧ Täŋpäkaŋ ämawebe Ninive yotpärare-ken naniktä udegän, kowata yäpmäk-yäpmäk kadäni-ken inkät bok itkaŋ intäŋo momijin kwawak api pewä ahäneŋ. Imata, Jonatä man yäwerän Ninive ämawebetä nadänpäŋ bänepi sukurenkuŋ. Täŋ äma Jonatä täŋkuko u irepmitak uwä itat ŋo! Upänkaŋ bänepjin imata nämo sukurekaŋ?

Äbot täŋpani uwä topän ude

Mat 5:15, 6:22-33

³³ ✧ Jesutä man ude yänpäŋ man wärani kubä ŋode yäwetkuk; Äma kubätä topän ijinpäŋ käwut-ken käbop nämo pewek. Ba topän ijinkaŋ käbotpäŋ nämo ähät yejämbek. Ude nämo! Topän u ijinpäŋ kwawak penjirän ämawebe äma unitä enjiken abänpäŋ penyäŋeŋirän imaka imaka täga yabäneŋ.

³⁴ Udegän, dapunjin uwä gupjin täŋo topän. Dapunjintä täga ijineŋo uwä gupjin imaka, penyänjek

✧ **11:31:** 1Kn 10:1-10 ✧ **11:32:** Jna 3:5-10 ✧ **11:33:** Mak 4:21; Luk 8:16

ikek irirän kädet siwoŋi täga kuŋatneŋ. Täŋ, da-punjin waneŋo uwä jide täŋpäŋ imaka imaka täga kaŋpäŋ täŋpeŋ kuŋatneŋ? Nämo, gupjin bipmäŋ urani gänaŋ ireko ubayäŋ.

³⁵ Unita penyäŋek bänepjin-ken itak unitä bipmäŋ urani täŋpeko ujeta watäni itpäŋ kuŋat täkot.

³⁶ Täŋkaŋ gup nadäk-nadäkjintä bipmäŋ urani nämo, penyäŋek ikekgän irirän irit kuŋat-kuŋatjin kuduptagän penyäŋek ikek api itneŋ, topäntä penyäŋeŋ tamik täyak ude.

*Anutu täŋo man gup-tägän nämo yäpmäŋ kuŋaren
Mat 23:1-36; Mak 12:38-40; Luk 20:45-47*

³⁷⁻³⁸ ✧ Jesutä man ude yäŋ moreŋirän, Parisi äma kubätä ketem bok nakta Jesu eŋini-ken yäŋikŋat yäpmäŋ äroŋkuk. Eŋi gänaŋ äro maŋitpäŋä kerinämo ärutkaŋ ketem naŋkuk. Täŋirän Parisi äma unitä kaŋpäŋ nadäwän nämo tägawäpäŋ nadäwätäk ŋode täŋkuk; Imata nintäŋo бага irepmitpäŋ kerinämo ärutkaŋ ketem näyak yäk.

³⁹ ✧ Nadäwätäk ude täŋ irirän Jesutä ŋode iwetkuk; Parisi äma in бага iwatpäŋ ketem peŋ nakjin gupigän ärut täkaŋ. Ude täŋpäŋ Anutu iŋamiken bänep nadäk-nadäknin täga yäŋ nadäk täkaŋ. Upäŋkaŋ nämo! Bänepjin-ken moner tuŋumta nadäwätäk, ba imaka wakiwakitä tokŋeŋkuko pätak.

⁴⁰ Inä guŋ bureni! Anututä gupjin bänepjin bok täŋkuk yäŋ nadäk täkot.

⁴¹ Unita äma jäwärita bänep iron täŋ yämineŋo uyaku gupjin bänepjin bok, Anutu iŋamiken pakigän itdeŋ.

42 Wa! Parisi äma in umun terak kuŋat täkot! In baga man iwatpäŋ piäjin-ken nanik tokän jopi mebäri mebäri unitäŋo moräki Anututa biŋam pek täkaŋ. Upäŋkaŋ bänepjin-ken Anutu nadäŋ imikinik nämo täk täkaŋ, ba bänep iron kädet nämo iwat täkaŋ. Unita baga man iwatpäŋä bänep nadäk-nadäkjin bok penenjo uyaku tägawek.

43 Jesutä ude yäŋpäŋ kubä ŋode yäwetgän täŋkuk; Wa! Parisi äma in umun terak kuŋat täkot! In käbeyä eniken intäjukun ämatä bägup-ken itta nadäk täkaŋ. Ba kädet miŋin, ämawebe jopitä taniŋ oretta gäripi nadäk täkaŋ.

44 Upäŋkaŋ inä äma kumbani, kome gänaŋ käbop käbäŋtaŋ irirä ämawebe punin guno nämo nadäwä tumbäkaŋ kuŋ äbäk täk täkaŋ udewani.

45 Jesutä man ude yäŋirän Baga manta mebäri nadäwani äma kubätä iwetkuk; Ai! Yäwoŋärewani äma, gäk Parisi ämata man kehäromi ude yäwetan uwä nin udegän yäŋärok man niwetan! yäk.

46 Ude yäwänä Jesutä kowata man ŋode iwetkuk; Wa! Baga manta mebäri nadäwani äma in imaka, umun terak kuŋat täkot! Baga man bäräpi bäräpi ämawebe terak peŋkaŋ injin ketäŋ kuŋat täkaŋ.

47 Wa! In komi api nadäneŋ! In äbekjiye orajiye udewanigän. Unitä Anutu täŋo profet biani däpmäŋpäŋ änek täŋkuŋ. Profet äneŋkuŋo awaŋ meni-ken in epmäget tägatäga piŋpäŋ mebäri säkgämän täk täkaŋ.

48 Upäŋkaŋ in kädet ude täk täkaŋ unitä ŋode niwoŋärek täyak; Orajiyetä profet däpmäk täŋkuŋo u täga täŋkuŋ yäŋ nadäk täkaŋ. Orajiyetä profet däpmäŋpäŋ äneŋpani-ken piä täk täkaŋ.

49 Unita Anutu nadäk-nadäk mähemitä man kubä ñode yājahāṅkuk; Näk inken profet ba piä amanaye yäniṅ kireṅpewa äreṅirä ätu kumāṅ-kumāṅ dāpmāṅit, ätu dāpmāṅpāṅ waki tāṅ yāmiṅit api tāneṅ yāṅ yāṅkuk. Eruk, man bian yāṅkuko u bureni ahatak ṅo.

50 Unita bureni ñode täwetat; Äma ahäk-ahäk kadäni-ken yäput peṅpāṅ profet dāpmāṅ yāpmāṅ äbuṅo unitäṅo momini ämawebe kudup apiṅo itkaṅ ṅo intä terak ärotak.

51 Ämik uwä bian-inik Abeltä nägäri piwän kuṅkuṅo uken yäput peṅpāṅ ämiṅ yāpmāṅ äbāṅkä Sekaraia kudupi eṅi gānaṅ alta mebäri-ken utpāṅ peṅkuṅ. Unita äneṅi täwetgän täyat; Ämik tāṅ yāpmāṅ äbuṅo unitäṅo momi intä terak ärotak.

52 Wa! Baga man yäwoṅärewni äma in komi api nadäneṅ. In ämawebetä iritta biṅam täkta Anutu täṅo man yäwetpāṅ yäwoṅärewnipāṅ Anutu täṅo man mebäri bureni nadäkta kädet täṅpipiṅ yämik täkaṅ. Injin iritta biṅam nämo täṅpāṅ udegän ämawebetä u täkta kädet täṅpipiṅ yämik täkaṅ.

53-54 ✧ Eruk, Jesutä man ude yāṅ paotpeṅ kuṅjirän Baga man yäwoṅärewni ämakät Parisi ämatä Jesu man ätu goret yäwän nadäna yāṅkaṅ iwet yabäk pähap täṅit, yāṅpāṅ-kaṅiwarit bumta täṅkuṅ.

12

Parisi täṅo täṅyäkṅarani kudänta man

Mat 10:19-33

1 Ämawebe buminik Jesuken dubini-ken pädä nitek äbä itkuṅ. Äbä irirä Jesutä iwaräntäkiye

✧ 11:53-54: Luk 20:20

jukun ɲode yäwetkuk; Ket nadäkot! yäk. Parisi äma täño yista ket nadänpän kañ kuñarut. Irit kuñat-kuñariken kudän gupi-tägän täk täkañ ude in udegän täneño udetä yänpän yäyat.

² ✧ Upänkañ imaka täñ-yejämbani pätak u wari nämo api pärek. Nämo kwawakgän api irek. Ba imaka käbop itak u wari nämo api irek. Nämo, u kwawakgän api irek.

³ Bipmäñurani gänañ man yänayän täkañ uwä kepma pähapken kwawakgän api nadäneñ. Ba eni gänañ jiap man yänayän täkañ uwä kami gera terak yänirä api nadäneñ.

Netäta täga umuntäne?

Mat 10:28-31

⁴ Jesutä iwaräntäkiye ude yäwetpän ämawebe päke u ɲode yäwetkuk; Notnaye, ɲode täwera nadäwut; Ämata nämo umuntäneñ. Nämo, äma u komegupgän däpmänkañ mäjojin däpmäkta api tänpä waneñ.

⁵ Upänkañ ɲode täwetat; Äma kubätagän täga umuntäneñ. Äma unitä tadäpmänpän geñi wakiken ureñ tänpän äpmoneño udetä umuntak täkot yänpän täwetat.

⁶ In nadäkañ? Barak täpuri kubä wäpi pakup u imaka jopi kubä. Unitäño gwäki täga nämo yäpen. Upänkañ Anututä udewanita ket yabän yäwat täyak.

⁷ ✧ Tänpän Anututä inta gäripi nadäk täyak uwä pakup barakta nadäk täyak u irepmitak unita nämoinik api tepmañpek. Gwäkjin pujiñ jide itkañ

u kudup daniwän tärewäkaŋ itak. Unita imaka kubäta nämo umuntäneŋ yäk.

Jesu iwatta nämo mäyäk täneŋ

Mat 10:32-33, 12:32, 10:19-20

⁸ Näk bureni täwera nadäwut; Äma kubätä ämawebe inamiken Näk Jesuta nadäŋ imikinik täk täyat yäŋ yäŋahäwayäŋ täko uwä, Äma Bureni-inik näkä udegän äma unita Anutu täŋo aŋero inamiken ŋode api yäŋahäwet; Äma uwä näkŋata biŋam yäpmanŋtat yäŋ api yäŋahäwet.

⁹ ✧ Täŋ, äma kubä ämawebeta umuntanpän Näk Jesuta nämo nadätat yäŋ yäwayäŋ täko uwä, näkä udegän äma unita Anutu täŋo aŋero inamiken ŋode api yäwet; Äma ŋonita nämo nadätat yäŋ api yäwet.

¹⁰ Täŋpakaŋ äma kubätä Äma Bureni-inikta yäŋärok man yäwayäŋ täko uwä momini u täga api peŋ imek. Täŋ, äma kubätä Kudupi Munapikta yäŋärok man yäwayäŋ täko uwä momini nämoinik api peŋ imek.

¹¹ ✧ In ket nadäwut! Ämatä manken tepmanayäŋ käbeyä eŋi gänaŋ yäŋ-täkŋat yäpmanŋ äronpän äma ekäni ekäni inamiken api tepmaneŋ. Ude täŋirä man jide yäne yäŋ nadäwätäk nämo täneŋ.

¹² Nämo, kadäni uken manta wäyäkŋeŋirä Kudupi Munapiktä ŋode yäwut yäŋ täwerirä man ugänpän api yäŋahäneŋ.

Moneŋ tuŋumta bänep iyap nämo täneŋ

¹³ Jesutä man ude yäŋirän ämawebe päke u bämopi-ken nanik kubätä Jesu ŋode iwetkuk; Yäwoŋärewani äma, tuäna iweriri tuŋum nantä

peŋ nimiŋkaŋ kumbuko u yäpmäŋ daniŋpäŋ näka moräki kaŋ namän yäk.

¹⁴ Yäwänä Jesutä ŋode iwetkuk; Näk tuŋum yäpmäŋ daniwani äma uyaku, ude täŋpet yäk.

¹⁵ ✧ Ude yäŋpäŋ man ŋode yäwetkuk; Tuŋum pähap yäpmäkta nadäneŋo udeta watäni itpeŋ kuŋatneŋ. Tuŋum päke unitä iritjin täŋo meham bureni nämo täyak.

¹⁶ Jesutä man ude yäŋpäŋ man wärani kubä ŋode yäwetkuk; Monen äma kubätä piäni-ken ketem piweko u bureni ahäŋ-bumbum täneŋ.

¹⁷ Täŋirä ŋode nadäwek; Jide täŋpet? Ketem bureni bumta ahäkaŋ ŋo degän kaŋ pewet? yäŋ nadäwek.

¹⁸ Ude nadäŋpäŋ yäwek; A! nadätat. Ketem pekpek eŋina biani wärämutpäŋ kodaki taŋigän täŋpäŋ ketem ba tuŋumna u gänaŋ kaŋ pewa! yäk.

¹⁹ Ude täŋkaŋ ŋode täga nadäwet yäk. Ketem kämita pewayäŋ täro uyaku piä äneŋi kubä nämo täŋpäŋ oretoret terak ketem ume tägatäga naŋkaŋ säkgämän api it yäpmäŋ ärowet yäŋ nadäwek.

²⁰ Ude nadäŋirän Anututä ŋode iwerek; Gäk guŋ bureni! Bipani ŋogän iritka gomägarayäŋ yäk. Täŋpakaŋ nadäk tawaŋ peyan u kubäta biŋam kaŋ täŋpän yäŋ iwerek.

²¹ ✧ Unita ŋode täwera nadäwut; Äma kubätä Anutu täŋo tuŋumta nadäwätäk nämo täŋpäŋ kome täŋo tuŋum peŋ bäyaŋ yäpmäŋ kuŋarayäŋ täko uwä udegän api ahäŋ imek yäk.

Kome terak irit tägata nadäwätäk nämo täneŋ
Mat 6:25-34

22 Unita yänpäj Jesutä iwaräntäkiye ɲode yäwetgän tänkuk; In gupjinta nadäwätäk ɲode nämo täneɲ; Ketem depäj näɲpet? Ba tek depäj tänpäj kuɲaret? yäj nämo nadäneɲ.

23 Nämo, ketem ba tek u bureni nämo. Uwä irit kuɲat-kuɲatjin täɲo täɲkentäk moräkigän. Unita bänep nadäk-nadäkin imaka bureni terak peney.

24 ✧ In imata Anutu u watä säkgämän nämo käwep it nimek yäj nadäk täkaɲ? Eruk, in barakta yabänpäj-nadäwut! U ketem nämo piɲpäj puget nak täkaɲ, ba naɲpäj kämita nämo pek täkaɲ. Upäɲkaɲ Anututä ketem yepmäɲ towik täyak. Tänpäkaɲ inä barak yärepmitkaɲ unita in nadäwätäk nämo täneɲ.

25 Jide? Nadäwätäkjintä kome terak iritjin täga wädäwän käron täwek? Nämo inik!

26 Nadäwätäkjintä imaka täpuri udewani täga nämo täɲpeko unita imata ketem tuɲumta nadäwätäk pähap täk täkaɲ? Nadäwätäk nämo täneɲ. Anututä ini api täɲkentäj tamed.

27 Täɲkaɲ päya irorita yabänpäj-nadäwut. U inita tekta piäni nämo täk täkaɲ upäɲkaɲ yabängärip ikek. Unitäɲo yabängäriptä intäjukun äma biani Solomon unitäɲo money tuɲum ba tek säkgämän kangärip ikek päke u yärepmit täyak.

28 Tänpäj päya irori uwä kadäni keräpigän itpäj paot täkaɲ. Apiɲo ahäneɲopäj kwep ude äneɲi täreɲ mäneɲ. Upäɲkaɲ Anututä kangärip ikek pewän ahäk täkaɲ. Ude täk täyak upäj imata tek täga nämo pewän ahäj nimek yäj nadäk täkaɲ? Wa! In nadäkinikjin äreyäwani!

✧ 12:24: Sam 147:9; Luk 12:7

29 Unita ketem ba ume deken yäpmanpäñ näne yänkañ nadawätäk nämo täneñ. Ba tek deken yäpmanpäñ täne yänkañ nadawätäk nämo täneñ.

30 Nämo inik! U guñ amatä bänep nadäk-nadäki udewani terakgän pek täkañ. Täñ, inä imaka udewanita nadawätäk pähap nämo täneñ. Nämo, nanjintä in imaka udewanita wäyäkñek täkañ yän tabänpäñ-nadäk täyak unita api täñkentän tamek.

31 Unita Anututä intäjukun it tamiñpäñ tabän täwatta unitagän gäripi-inik nadänpen piäni täk täkot. Ude täñirä uyaku ketem tuñumta wäyäkñek piä tänayän täkañ u api taniñ kirewek.

32 ✧ Unita yawaknaye, in nämo umuntäneñ. Nanjintä tämagutpäñ intäjukun it tamiñpäñ tabän täwatta gäripi nadatak.

33 ✧ Unita in tuñumjin äma jopita yäniñ kirewut. Ude täñkañ kunum täño tuñum wawaki nämo, ba paot-paori nämo pätak ugänpäñ kañ korewut. Tuñum uwä amatä kubo tänañi nämo ba gwaktä nanpä tumnañi nämo.

34 Nadäkañ? Imatäken tuñumta nadäwi ärowani täñpeko uwä bänep nadäk-nadäkka uterakgän penpäñ kuñaren.

Bänep kodaki itta man

Mat 24:42-51; Mak 13:33-36

35 ✧ Jesutä man ude yäwetpäñ äneñi ñode yäwetkuk; In tuñum täkot! Piä täño tek täñpäñ topän ijiñ-yänjenkañ itkot.

36 ✧ Piä watä äma tägatä intäjukun ämanitä äbäкта tuñum täñpäñ itsämäk täkañ ude täñpäñ itkot.

✧ **12:32:** Luk 22:29; Rev 1:6 ✧ **12:33:** Luk 18:22 ✧ **12:35:** Kis 12:11; Mat 25:1-13 ✧ **12:36:** 1Pi 1:13; Mak 13:33-36

Intäjukun ämani uwä kome kubäken kwekotä äneņi äbäņpāņ yāma-ken kwäpkwāp yāpurirān piä watä ämaniye täga u äbä yāma bārāneņ dät imineņ.

37 ✧ Bureni, piä watä ämaniyetä täņpidām taņpāņ irirä äbä yabāņ ahāņpāņä täga nadāņ yāmek. Bānep täga nadāņpāņ piä täņo tek yamāņkaņ piä watä ämaniye ņode yāwerek; Eruk näkņo kome yāpmāņpāņ maņit yāpmāņ kuņirä näkä ketem tepmāņ towiwayāņ yäk.

38 Äma ekāni u bipani bāmop ba yāņe-yāņeta äbāņpāņ dāpmon nāmo pātneņo uwä yabāwān tägainik täņpek.

39 ✧ In mebäri ņode nadāwut; Eņi kubä mähemitä bipani uken kubo äma api äbek yāņ, ude nadāņpāņ pidām taņpāņ irirān kubo äma u eņi gānaņ täga nāmo ärowek.

40 Eruk ude bumik, in udegān Ekānijintä kepma ba kadāni uken api äbek yāņ nāmo nadākaņ-ken uken api äbeko unita pidām taņpāņ itkot.

Piä äma täga u jidewani?

Mat 24:45-51

41 Jesutä manbiņam u yāwet paorānä Pitatä ņode iwet yabāņkuk; Ekāni yäk. Gäk man wārani yāyan ņowä, nintagān ba kudup pähapta yāyan?

42 Ude iwet yabāņirān Jesutä man wārani kubä ņode yāwetgān täņkuk; Äma ekāni kubätä piä watä ämaniye-kät nanik kubäta piä man ņode iwerek; Näk kome kubäken kwayāņ. Kuņarira piä watä ämanaye u watāni itpāņ ketem kadāni-kengān kaņ yepmāņ towik täyi yāņ iwerek. Eruk, piä watä

äma u kudän jide tänpoko unita watä äma nadäk-nadäka täga ba man buramiwani äma yän iwerek?

43 Uwä ɲode; Piä watä äma u, yän imani ude tänpän irirän ekänini äneɲi äyänutpeɲ äbek. Äbänpän piä watä äma u kaɲpän oraɲ imek.

44 ✧ Näk bureni täwetat. Ekäninitä oraɲ iminpän tuɲumi kuduɲtagän watäni it imekta iniɲ kirewek yäk.

45 Täɲ, piä watä äma u goret tänpoko uwä ɲode nadäwek; A! Ekäninawä ɲodetä nämo api äbek! Ittäɲgän kämiinik api äbek yän nadäwek. Ude nadänpän piä watä äma noriye wanoriye ätu däpmänpän yäwat kireɲit, ba täɲguɲguɲ ume naɲit täɲkaɲ täɲguɲ tänpän irek.

46 Ude täɲkaɲ ekäninita guɲ tänpän irirän ekänitä kadäni ukengän äbek. Äbänpän waki täɲ irirän kaɲpän piä watä äma u utkaɲ madän jukutpän äma nadäkinik nämo täɲpanitä päɲku irani-ken maɲpän kuneɲ yäk.

47 ✧ Unita bureni-inik täwera nadäwut; Piä watä äma kubätä ekänini täɲo man uwäku nadäweko upänkaɲ man bitnäk tänpoko uwä ekäninitä bumta urek.

48 Täɲ, piä watä äma u ekänini täɲo man nämo nadänkaɲ peɲawäk tänpəɲ kuɲareko uwä ähan urek. Tänpäkaɲ äma kubätawä imaka imaka mäyap iniɲ kirewani äma udewaniwä kowatawä piäni taɲi pewän ahänjirän Anututä kawän tägawek. Ba kubä u piä wäp ärowani yäpanitä kowatawä gwäk piminpän piäni täɲjirän tägawek.

Jesu duŋ-wewek pewän ahäkta äpuk

Mat 10:34-36, 5:25-26, 16:1-4; Mak 8:11-13

49 Jesutä ude yänpän äneŋi ɲode yäŋkuk; Näk kome terak kädäp pewä ijineŋta äput yäk. Täŋkaŋ pengän ijinani.

50 ✧ Upänkaŋ näk ume inide kubä, komi nitek äruretta yän namani. Ume u ärura täreŋirän nadän bäräp nadätat ɲo api tärewek.

51 ✧ In näka ɲode nämo nadäneŋ; U kome terak bänep kwini pewa ahäkta äpuk yän nämo nadäneŋ. Nämo, näk komen ämawebe bämopi-ken duŋ-wewek pewa ahäkta äput.

52 Apinotä it yäpmän äronayän täkamän-ken u ɲode api ahäwek; Nädamiŋi-nani 5 u bämopi-ken duŋ-weŋira kukŋi yarä, kukŋi yäräkubä ude api ahäwek.

53 ✧ Ba wäpna terak ini yanani yarätä duŋ-wewek tänpän nani ini, nanaki ini ude api itdeŋ. Ba wäpna terak yamiŋi yarätä duŋ-weŋpän miŋi ini, äperi ini api itdeŋ. Ba yanäbeki yarätä duŋ-wewek tänpän ini-ini api itdeŋ.

Kadäni täŋo kudän yäpmän danik täkot

54 Jesutä man ude yäwetpän ämawebe päke itkuŋo u ɲode yäwetkuk; In gubam wärämänirän kaŋpän iwän tawayän yän nadäk täkaŋ. Ude nadänirä ätu itpänä bureni ahäk täyak yäk.

55 Ba mänittä piänpewän gubam kewenirän kaŋpän ɲode yäk täkaŋ; Edap ijiwayän. Yänirä udegän ahäk täyak.

✧ 12:50: Mak 10:38-39 ✧ 12:51: Mat 26:38; Jon 12:27 ✧ 12:53: Mai 7:6

56 Wära! Jop manman yäwani in uwä äbän ku-bit unitäño mebäri nadäk täkañ upänkañ kadäni ñonitäño mebäri imata nämo nadäwä täretak?

57 Injin imata kädet gwäjiwani u ba, siwonji u kawä tärewäpäñ nämo yäpmäñ danik täkañ?

58 Äma kubätä manken gepmanpayän nadänpän kuñareko uwä kädet miñin kuñit kuñit kokwawaki yäpmäñ äpäkta yänpän-nadäk tädeñ. Ude nämo täñiri iwanka unitä manken gepmanjirän man yäpmäñ daniwanitä nadänpän komi ämani peñ iwet-pewän komi enjiken gepmanpek.

59 Näk bureni täwetat. Komi enjiken u gepmanpeko uwä jop täga nämo äpämañ kwen. Momi täñpeno unitäño kowata kudup-inik peñkañ uyaku äpämañ kwen.

13

Bänep äyänjut-äyänjutta man

1 Kadäni uken äma ätu Jesu-kät itkuño unitä Jesu manbiñam ñode iwetkuñ; Man ñonita jide nadätan? Galili nanik ämawebe ätu Anutu iniñ oretta tom däpmänpän ijiñ imiñ irirä Pailattä yänpewän ämawebe u kumäñ-kumäñ däpuñ yäk.

2 ✧ Ude yäwäwä Jesutä yäwetkuk; Galili ämawebe uken umuri pähap ahäñ yämiñkuko u ima mebärita ahäñ yämiñkuk? Momini uwä ätu täño momini yärepmitkuko unita ahäñ yämiñkuk yäñ nadäk täkañ?

3 ✧ Nämoinik! Upänkañ inä bänepjin nämo sukurenayän täño uwä udegän api paot moreneñ.

4 Tāņ, äma 18 ude Siloam komeken mobä enitā tokätpāņ maņ kumāņ-kumāņ dāpuko unita jide yāne? Momini uwä Jerusalem ämawebe ätu tāņo momini yārepmittkuko unita umuri u ahāņ yāmiņkuk yāņ nadākaņ?

5 Nämoinik! Upāņkaņ inä bānepjin nāmo sukurenayāņ tāņo uwä udegān api paot moreneņ.

6-7 ☆☆ Tāņpāņ Jesutā wama pāyata man wārani ņode yāņkuk; Äma kubätä piāni-ken wama pāya piwān āronpāņ tāgawek. Tāgaņpāņ pāya unitāņo mujipitā ahāwut yāņpāņ watāni irekopāņ mujipi nāmo ahāņirā piā watā äma iwerek; Nāk pāya ņonitāņo mujipita wāyākņeņ yāpmāņ äbāņira obaņ yarākubā tāreņirān ätu nāmo yabāņ ahätat yāk. Unitā madāņ maņpi kut! Pāya ņo jop-nadāņ piā bāmopi-ken irektawä! yāņ iwerek.

8 ☆ Iweränā piā watā äma unitā iwerek; Ärowanina, nāmo! yāk. Obaņ ņonitawä ini kaņ irān. Nāk mebäri tāņpāņ dāpuk āriwa āronirā mujipi api ahāneņ ba nāmo ahāneņ u kaņpāņ nadākta yāk.

9 Bureni parānā ini kaņ irān. Tāņ, nāmo parānā kaņ madāwa yāk.

Jesutā Sabatken webe kubä yāpān tāgaņkuk

10 Eruk, Sabat kadāni kubāken Jesu kābeyā eņi gānaņ āronpāņ ämawebe Anutu tāņo man yāwetpāņ yāwoņārek tāņ itkuk.

11 Tāņpākaņ webe mājotā magārani kubä u imaka bok itkuņ. Mājotā webe u magārirān obaņ 18 ude it yāpmāņ äbuk. It yāpmāņ äbāņirān

mädeni mugetkuko unita siwoŋ täga nämo kuŋat täŋkukonik.

12 Eruk Jesutä webe u irirän kaŋpäŋ iwerän dubini-ken äbänä iwetkuk; Wanotna, käyäm waki gäkä terak itak ŋo apiŋo paotak!

13 Ude yänkaŋ keritä gupi terak peŋirän uter-akgän siwoŋi itpäŋ Anutu wäpi biŋam yänpäŋ iniŋ oretkuk.

14 ✧ Täŋpäkaŋ Jesutä Sabat kadäni-ken webe u yäpän tägaŋkuŋo unita käbeyä eŋi täŋo watä äma unitä kaŋpäŋ bänepi waŋkuŋ. Bänepi wawäpäŋ ämawebe yäwetkuk; Ai! Piä täktäk kadäni kepma 6tä itkaŋ yäk. Unita käyäm yäpän tägaŋ nimän yän nadäŋpäŋä piä täktäk kadäni-kengän kaŋ äbut. Sabat kadäni-ken käyäm yäpä tägakta nämo ämneŋ yäk.

15 ✧ Ude yäwänä Ekänitä bänepi wawäkaŋ kowata ŋode iwetkuk; Wa! In ämawebe täŋkentäkta wäp biŋam yäpuŋo upänkaŋ u bureni nämo täk täkaŋ. In täŋyäkŋarani äma! In Sabat kadäni-ken yawakjiyeta butewaki nadäŋ yämiŋpäŋ yen pit yämiŋkaŋ yän-yäkŋat yäpmäŋ ume ketem nakta kuk täkaŋ. Upänkaŋ yawakjiyeta nadäk täkaŋ ude webe ŋonita butewaki udegän imata nämo nadäŋ imikaŋ?

16 ✧ Webe ŋowä Abrahamtä äbotken nanik. Satantä obaŋ 18 udeta topmäŋpäŋ komi imiŋ yäpmäŋ äbuk. Unita Sabat kadäni-ken webe mäjotä magärani pit imitat ŋonita jide nadäkaŋ? U siwoŋi nämo yän ba nadäkaŋ?

17 Ude yänirän äma yänpäŋ-kaŋiwatkuŋo u mäyäk nadäŋkuŋ. Täŋpäkaŋ ämawebe päke u Jesutä

✧ 13:14: Kis 20:9-10; Lo 5:13-14; Luk 6:7; Jon 5:16 ✧ 13:15: Luk 14:5 ✧ 13:16: Luk 19:9

imaka tägatäga täj yämiŋkuko unita gäripi pähap nadänpäj iniŋ oretkuŋ.

Anutu täŋo äbot u jidewani?

Mat 13:31-33; Mak 4:30-32

¹⁸ Täŋpäkaŋ Jesutä yäwetkuk; Jide yäwa? Äbot Anututä intäjukun it yämiŋkaŋ yabäŋ yäwat täyak u imatäken udeyani?

¹⁹ Uwä päya mujipi kubä wäpi Mastat udeyani. Äma kubätä mastat mujipi yäpmäŋpäŋ piäni-ken piwän äronpäŋ pähämi obät täneŋ. Pähämi obät täŋirä baraktä eŋini päya u momi terak täneŋ.

²⁰ Ude yänpäŋ äneŋi ŋode yäwetgän täŋkuk; Ba Anututä intäjukun itkaŋ yabäŋ yäwat piä täk täyak u jidewani?

²¹ Uwä yis udeyani. Webe kubätä käräga täŋpa yäŋkaŋ yis täpuri yäpmäŋpäŋ parawa taŋi-kät awähurek. Ude täŋirän yistä parawa kudup gänaŋ kuŋatkaŋ piäni täŋpek.

Yäma täpuri täŋo man

Mat 7:13-14,21-23

²² Eruk Jesutä Jerusalem yotpärare kwa yäŋkaŋ yotpärare taŋi täpuri manbiŋam yäwetpäŋ yäwoŋärek täŋtäŋ kuŋkuk.

²³ Manbiŋam yäŋahäŋtäŋ kuŋirän äma kubätä ŋode iwet yabäŋkuk; Ekäni! Gäk jide nadätan? Anutu uwä ämawebe inita biŋam jidepäŋ api yäpek? Mäyap api yäpek ba yarägän? Ude iweränä Jesutä kowata ŋode yäwetkuk;

²⁴ ☆ Bureni täwetat, ämawebe mäyaptä yäma täpuriken ärokta api täŋpä wanəŋo unita in yäma täpuri u ärokta piäni gwäk pimiŋpäŋ täneŋ.

☆ 13:24: Plp 3:12

25 ✧ In nadäkaŋ? Eŋi mähemitä yäma u api ukärek. Ude täñirän in yäma-ken itkaŋ gera ŋode api yäneŋ; Ekäni! Yäma ŋo dät nimiwä! Ude yäwäwä api täwerek; Näk inta nämo nadätat. In de naniktä abäkaŋ?

26 Ude yäwänä intä ŋode api iwetneŋ; Nin bian gäkkät ketem bok näk täŋkumäŋo ukeŋo. Gäk komenin-ken man niwetpäŋ niwoŋäreŋ täŋkuno ukeŋo yäk.

27 ✧ Ude iwetnayäŋ täŋo upäŋkaŋ äneŋi ŋode api täwerek; Inta nämo nadätat, ba u naniktä äbäkaŋ yäŋ nämo nadätat. Unita wakiwaki täŋpani in kewewut!

28 ✧ Inä yewa kemat käda maŋpä kunayäŋ täkaŋ-ken u itkaŋ Abraham, Aisak, Jekop-kät profet biani kudup Anutu täŋo yabäŋ yäwat yewa gänaŋ irirä api yabäneŋ. Yabäŋkaŋ konäm butewaki täŋpäŋ komi nadäŋkaŋ mejin api jiwätpeŋ itneŋ.

29 ✧ Täŋpäkaŋ ämawebe edap dapuri äbäk täyak käda ba äpmok täyak käda ba kukŋi kukŋi uken naniktä api ämneŋ. Äbäŋpäŋ Anututä yewa gänaŋ äronpäŋ äŋnak-äŋnak pähap uken ketem api näneŋ.

30 ✧ In nadäkaŋ? Kadäni uken ämawebe wäpi biŋam ikek itkaŋ u äpani api itneŋ. Täŋ, äpani itkaŋ u uwä wäpi biŋam ikek api itneŋ.

Jesu Jerusalem yotpärare-ken api kumbek

Mat 23:37-39

31 Kadäni ukengän Parisi ätutä äbäŋpäŋ Jesu iwetkuŋ; Kome ŋo peŋpeŋ kome ätuken ku! Herot gäk kumäŋ-kumäŋ gutta nadätak yäk.

✧ 13:25: Mat 25:10-12 ✧ 13:27: Sam 6:8 ✧ 13:28: Mat 8:11-12

✧ 13:29: Sam 107:3; Luk 14:15 ✧ 13:30: Mat 19:30

³² Ude iweräwä Jesutä yäwetkuk; Kuŋkaŋ aŋ ägwäri Herot u ŋode iwerä nadäwän. Näk apiŋokät kwep uwä mäjo äma magärani u yäwat kireŋit ba äma käyäm ikek yäpa tägaŋ yämiŋit api täŋpet yäŋ iwerut. Täŋkaŋ apiŋo ba kwep yäŋen piäna täŋ yäpmäŋ kuŋira kepma yaräkubä uken api tärewek yäŋ iwerut.

³³ Kepma kepma piä gwäk pimiŋpäŋ täŋtäŋ api kwet. U imata, profet kubä kome kubäken irirän täga nämo utpewä kumbek. Nämo, Jerusalem yotpärare-ken uyaku täga utpewä kumbek.

³⁴ Jesutä ude yäŋpäŋ yäŋkuk; O Jerusalem ämawebenayel! In imata profet däpmäŋpäŋ piä ämanaye täŋkentäŋ tamikta pewa äbuŋo u mobätä kumäŋ-kumäŋ däpmäk täkaŋ? Baraktä nanakiye uyiŋjeŋ pat täkaŋ ude näkä in uyiŋjeŋ patta bitnäŋ yäpmäŋ äbuŋ.

³⁵ Unita Anututä tabä kätäŋirän watäjin nämo, jop api itneŋ. Eruk nadäwut! Äneŋi nämo nabäŋkaŋ it yäpmäŋ äroŋtäŋgän Anutu wäpi terak abätak unita iniŋ oretna! yäŋ yänayäŋ täŋo ugän api nabäneŋ.

14

Jesu Parisi kubä täŋo enjiken itkuk

¹ ✧ Sabat kubäken Jesu Parisi äma ätukät ketem bok nakta Parisi äma wäpi nitek kubätä enjiken äroŋkuk. Äro irirän äma itkunjo u ket kaŋiwatkuŋ.

² Ket kaŋiwat irirä, äma gupi tokneŋ ärowani kubä yäŋikŋat yäpmäŋ Jesu dubini-ken äbä tenkuŋ.

✧ 14:1: Luk 11:37

3 ✧ Tenjirä Jesutä kanpän Parisi ämakät Baga manta mebäri nadäwani äma ñode yäwet yabänjuk; Baga mantä jide niwetak? Sabat kadäni-ken äma käyäm ikek täga yäpa täganen ba nämo?

4 Ude yäweränä kowata man kubä nämo yänkuñ. Man kum irirä Jesutä äma u injipän yäpän tägawäpän tewän kuñkuk.

5 ✧ Tewän kuñjirän äma itkuño u yäwetkuk; Näka goret täyak yän nadäkan? In kubä täño nanak ba yawakjin kubätä Sabat kadäni-ken awañ gänañ äpmonpeko uwä butewaki nämo nadänen? Nämo, butewaki nadänpän bäränen pänku wädänpän tenen.

6 ✧ Yäweränä kowata iwetta manta wäyäkñewä wawäpän man nämo iniñ yänkuñ.

Gäkñata nadäwi ärowani nämo täñpek

7 ✧ Eruk ätu itpän yabänjuk; Äma ätu, ketem bok nakta äbä inita nin äma ekäni yän nadänpän, bägup äma wäpi biñam ikektä mañirani-ken äro mañitkuñ. Mañirirä yabänpän Jesutä manbiñam ñode yäwetkuk;

8 ✧ Äma kubätä äñnak-äñnak pähap täñpän gämaguränä äma ekänitä mañirani-ken päro nämo mañiren. Äñnak-äñnak mähemitä äma wäpi biñam ärowani nitek imaguränä gäk jide täñpen?

9 Gäk äma ekänitä mañirani-ken mañiriri äñnak-äñnak mähemitä päbä gäwerek; Ai, akwikan, ekäni ñonitä bägup täga ño mañirän yän gäwerek. Ude gäweränä pänku bägup jopi-ken mañitkan mäyäk pähap nadäwen.

✧ 14:3: Luk 6:9 ✧ 14:5: Mat 12:11; Luk 13:15 ✧ 14:6: Mat 22:46

✧ 14:7: Mat 23:6 ✧ 14:8: Snd 25:6-7

10 Unita äma kubätä ketem bok nädayän nadänpän gämaguränä bägup jopi-ken mañiren. Ude täñiri äma unitä gäwerek; Notnapak, abä bägup säkgämän peñ gamitat-ken ño mañit yän gäwerek. Ude täñiri ämawebe ätutä gabänpän wäpka biñam punin yäpmän akuneñ.

11 ✧ Näk ñode täwera nadäwut; Äma kubätä ini wäpi biñam yäpmän ärowayän täko uwä Anututä wäpi biñam api yäpmän äpek. Täñ, äma kubätä inita nadäwän äpani täñpänpän kuñarayän täko uwä Anututä api orañ imek.

12 Jesutä ude yänpän äma yänikñat yäpmän äronkuko u ñode iwetkuk; Gäk äñnak-äñnak kubä täñkañ gäkñaken wanotkaye notkaye nimikñaye ba komeka-ken nanik äma wäpi biñam ikek nämo yänpewi ämneñ. Ude täñpeno uwä kowata gäka udegän täneñ. Kowata udegän täñ gaminirä tärewek.

13 ✧ Unita äñnak-äñnak täñpänä äma äpani, kerikuroñi gwäjiwani, dapuri tumbani, äma jäwäri ugänpän yän-yäkñat päbä yepmän towiwen.

14 ✧ Äma jopi jäwäri udewanitä kowata täga nämo täñ gamineñ, upänkañ Anututä ini api ganiñ orerek. Kowata uwä äma siwonjitä akukakuk kadäni-ken api yäpen.

Äñnak-äñnak pähapta bitnäñkuñ
Mat 22:1-10

15 ✧ Jesutä man ude yänirän äma ketem bok nan itkuño u kubätä Jesu iwetkuk; Bureni yäk. Anutu

✧ 14:11: Mat 23:12; Luk 18:14 ✧ 14:13: Lo 14:29 ✧ 14:14: Jon 5:29 ✧ 14:15: Luk 13:29

täno kanjwat yewa gänaŋ ketem nänayäŋ täkaŋ ude-wanitä säkgämän api itneŋ yäk.

¹⁶ Yäwänä Jesutä manbiŋam kubä ŋode iwetkuk; Äma kubätä äŋnak-äŋnak taŋi kubä täŋpayäŋ täŋtuŋum taŋpäŋ äma bumta äbäкта man pewän kuŋarek.

¹⁷ Täŋpäŋ imaka imaka täŋket taŋ moreŋpäŋ watä ämani kubä ŋode iwerek; Päŋku äma näkŋo gera nadäŋkuŋo u ŋode yäweri äbut; Ketem kudup ijiŋpäŋ täŋtuŋum täwani unita kuna yäŋ yäwet.

¹⁸ Eruk päŋku yäweränä bitnäŋpäŋ wohut-wohut man iwetneŋ. Äma kubätäwä ŋode iwerek; Näk kome kubä näkŋata yäpetta gwäki peŋkut yäk. U kakta kuyat yäk. Unita ekänikatä näka nadäwän waki nämo täŋpek yäk.

¹⁹ Täŋ kubätäwä iwerek; Näk bulimakau 10 suwaŋkuro u päŋku yäŋ-yäkŋat yäpmäŋ päbä kehäromini yabäŋpäŋ-nadäкта piäken yepmaŋpayäŋ yäk. Unita ekänikatä näka nämo nadäwän waneŋ yäk.

²⁰ ✧ Ba kubätäwä iwerek; Näk webe kubä api yäput. Unita nämo ärewayäŋ yäk.

²¹ Ude yäŋirä watä ämani uwä äneŋi äyäŋutpeŋ päŋku ekänini manbiŋam iwerek. Iwerän nadäŋkaŋ bänepi wawäpäŋ watä ämani äneŋi ŋode iwet-pewän kwek; Gäk bäräneŋ kuŋkaŋ yotpärare täno kädet täpuri täpuri-ken ämawebe jäwäri, keru kuroŋi gwäjiwani, dapuri tumbani kuduptagän yäŋ-yäkŋat yäpmäŋ äbi yäk.

²² Ude iweränä watä ämanitä udegän täŋkaŋ äma ekänini u iwerek; Ekäni yäk. Näwerano udegän tät.

Täro upänkaŋ eni ketem nänayän täkaŋ-ken bägup ätu jop itkaŋ yäk.

²³ Yäweränä iwerek; Eruk, äneŋi kuŋkaŋ kädet täpuri täpuri it yäpmän kukaŋken udegän kuŋatkaŋ ämawebe kudup yänporiŋ yäpmän äbi. Näkŋo eni ämawebetä tokŋewän yän nadätat yäk.

²⁴ Näk bureni gäwera; Ämawebe pengän man pewa kuŋarirän nadänkuŋo unitä näkkät ketem nämoinik api näne yäk.

Jesu iwat-iwatta jukuman

Mat 10:37-38

²⁵ Täŋpäŋ äma äbot pähaptä Jesu iwarän täŋirä äyänutpäŋ ŋode yäwetkuk;

²⁶ ✧ Äma kubätä näkkät kuŋatta nadänkaŋ upänkaŋ miŋi nani ba webe nanak ba noriye wanoriye unita mäde nämö ut yämayän täko uwä näkŋo notnapak bureni täga nämö irek. Ba iniken irit kuŋat-kuŋarita mäde nämö ut imayän täko uwä näkkät bok täga nämö kuŋatde.

²⁷ ✧ Ba kubätä näkä päya kwakäp terak komi nadäwayän täro udegän nadäkta umuntaŋkaŋ näwarayän täko uwä näwaräntäkna bureni täga nämö api irek.

²⁸ Bureni! Äma kubätä eni kehäromi kubä täŋpa yänkaŋ pengänä moneŋi daniŋpäŋ moneŋ upän eni täga tänaŋi ba nämö tänaŋi yän nadäwek.

²⁹ Ude nämö täŋkaŋä eni yäput peŋirän moneŋi paoränpäŋ pewän jop pärek. Täŋirän ämawebetä eni päraŋi u kaŋpäŋ yänpäŋ kaŋ-mägayäk täŋpäŋ yäneŋ;

³⁰ U kawut! Eni ŋo täŋpayän yänpäŋ ba täŋkukopän pewän päraŋi-tägän ŋo pätak! yäk.

³¹ Ba kome kubä täņo intäjukun ämakät kubä täņo intäjukun ämakät ämik täda yänkaņ intäjukun äma u pengän kaņpäņ nadäk piä ŋode täņpek; Kome kubä unitäņo äboriye taņi, 20 tausen ude yäk. Näkņo 10 tausen-gän. Jide täņpäņ näkņo äbottä iwan äbot taņi u dāpneņ yāņ kaņpäņ nadäk piä ude täņpek.

³² Ude täņpäņ iwan täga nämo dāpmāņpäņ yāwat kirewet yāņ nadāwek. Ude nadāņpäņ noriye ätu kome unitäņo intäjukun äma täņo bānepi yāpmāņ äpäkta yāwet-pewān kuneņ yäk.

³³ Jesutä man wārani u yāņ paotpäņ ŋode yāwetkuk; Udegän, äma kubätä näk näwara yāņpäņä bārāņeņ-inik nämo näwarek. Nämo äma u imaka imakani kudup nämo peņ moreņkaņ näk näwarayāņ täko uwä näkņo näwarāntäkna bureni nämoinik api täņpek.

Paņ gāripi nitek ude kuņatneņ

Mat 5:13; Mak 9:50

³⁴ Jesutä ude yāņpäņ man wārani kubä ŋode yāwetkuk; Paņ u gāripi kehāromi nitek. Upāņkaņ gāripi paoreko uwä jide täņpena āneņi gāripi ahāwek? Täga nämo! U imaka jopi kubä ude irek.

³⁵ Piāni nämo ude irek. U jop ureņ täna kuneņ. Urita äma jukuni nitektä näkņo man ŋo ket nadāwut!

15

Sipsip kubä paotkuko unitäņo manbiņam

Mat 18:12-14

¹ Kepma kubāken äma takis moneņ yāpani ätu ba äma waki täņpani yāņ yāwerani ätukät Jesutä man yāņirān nadānayāņ äbuņ.

2 ✧ Ude tänjirä Parisi ämakät Baga man yäwojärewani äma ätu u itkuŋo unitä yänpän-kaŋiwat man ŋode yänkuŋ; U kawut! Äma ŋowä waki tänpanita not täŋ yäminpän ketem bok nak täkaŋ yäk.

3 Ude yäwäwä Jesutä man wärani kubä ŋode yäwetkuk;

4 ✧ Inkät nanik kubä täŋo sipsip äbot 100 ude itneŋo upän kubätä paoränä jide täŋpek? Äma u sipsip 99 säkgämän itneŋ u bägup tägaken yepmankaŋ kubä paoreko unita wäyäkŋentän kuŋarek.

5-6 Kuŋatkä kaŋ-ahänpänjä oretoret terak yäpmänkaŋ buramin yäpmän enjiken kwek. Enjiken kuŋpänjä noriye yänpäbä kubä-kengän yepmankaŋ yäwerek; Wisikna! Näkŋo yawak kubä paorakopän kaŋ-ahänpän yäpmän abätat unita oretoret tänal yän yäwerek.

7 Näk bureni täwetat. Udegän, momi äma kubätä bänepi sukurewayän täko uwä kunum gänäŋ un-unitä oretoret bumta api taŋ imineŋ. Täŋ, ämawebe mäyap Siwoŋi yänkaŋ bänepi sukurekta nämo nadäk täkaŋ unita oretoret nämo api täneŋ.

8 Jesutä ude yänpän man wärani kubä ŋode yänkuk; Webe kubätä monen kujari 10 ude yäpmän kuŋarirän monen kujari kubätä paoreko uwä jide täŋpek? Webe u topän ijinpän enj gänäŋ imaka imaka ket däpmän äreyänpän wäyäkŋentängän kaŋ-ahäwek.

9 Kaŋ-ahänpänjä webe unitä noriye yänpäbä kubä-kengän yepmanpän yäwerek; Wisikna!

Moneŋna kubä paorakopäŋ kaŋ-ahätat yäk. Unita oretoret täna yäŋ yäwerek.

¹⁰ Jesutä ude yäŋpäŋ ŋode yäwetkuk; Udegän, momi äma kubätä bänepi sukurewayäŋ täko uwä, kunum gänaŋ oretoret pähap api ahäwek.

Nanaki kubätä paotkuko unitäŋo manbiŋam

¹¹ Jesutä man wärani ude yäŋpäŋ man wärani äneŋi kubä ŋode yäwetgän täŋkuk; Äma kubä täŋo nanaki yarä.

¹² Unitä ittängän nanaki monänitä nani iwerek; Nan, gäkä kumāŋiri moneŋ tuŋum näkŋata biŋam yäpmäkta yäwani u nam! yäk. Ude iweränä nanitä tuŋum yäpmäŋ danipäŋ yämek.

¹³ ✧ Täŋirän nanaki monäni uwä kepma yarägän itkaŋ moneŋ tuŋum nanitä imeko u yäpmäŋpäŋ komeŋi peŋpeŋ kwek. Kumaŋ päŋku kome ban kubäken ahäwek. Uken ahäŋpäŋ imaka imaka yabängärip ikek unita moneŋi kudup ureŋ täŋpän kuneŋ.

¹⁴ Ureŋ täŋpän kuŋirä kadäni ugän kome uken nakta jop irit ahäwek. Ude täŋirän monä uwä jop irek.

¹⁵ Jop itkaŋ piä täŋpayäŋ kome mähem kubä ireko uken kwek. Kwänä äma unitä towik watäni itta iwerän kwek.

¹⁶ ✧ Täŋpän ketem kubä nämo imiŋirä nakta bumta iwäwä towik täŋo ketem näŋpayäŋ nadäwek.

¹⁷ Täŋpän inita näk goret täŋ yäpmäŋ äbätat yäŋ nadäwätäk täŋkaŋ bänepitä ŋode nadäwek; Nana täŋo piä ämaniye kumān-tagän ketem bumta naŋ irirä näk nakta jop ŋo itat.

18 ✧ Unita näk komena-ken kuŋkaŋ nana ahəŋ imiŋpəŋ ɲode kaŋ iwera; Nan, näk waki təŋira mominatä Anutu-ken ba gäkken wakiinik täyak.

19 Unita gäk ironjina yəŋ näwerentawä yäk. Näk jop waki, piä ämaka kubä ude nadəŋ namiŋiri kaŋ ira yäk. Man ude api iweret yəŋ nadäwek.

20 Eruk, ude nadəŋpəŋ akumaŋ äneŋi nani-ken kwek.

Kuŋtəŋgän eruk, kädet moräk-ken äbəŋirän nanitä käwek. Kaŋpəŋ butewaki nadəŋpəŋ bärəneŋ pəŋku bäyaŋ imiŋpəŋ geŋi darek.

21 Təŋpəŋä nanakitä ɲode iwerek; Nan, näk waki təŋira mominatä Anutu-ken ba gäkken wakiinik täyak yäk. Unita gäk ironjina yəŋ näwerentawä.

22 Ude iwerəŋkaŋ nanitä piä ämaniyeta gera yäwek; In tek təgagämän kubä bärəneŋ yəpməŋ pəbä təŋ imut! yäk. Ba siworok keriken təŋ imiŋpəŋ kuroŋi ärərani peŋ imut! yäk.

23 Ude təŋkaŋ pəŋku bulimakau nanaki säkgämän ukeŋopəŋ yəpməŋkaŋ utpəŋ ijiŋkaŋ naŋpəŋ oretoret täna!

24 ✧ Imata, nanakna ɲowä kumbukopəŋ äneŋi äbatak yäk. Paotkukopəŋ äneŋi ahatak. Ude yäwerəŋkaŋ ärawa pähap yäput peŋpəŋ täneŋ.

25 Ude təŋ irirä nanaki tuäni piäken kuŋareko unitä äyənupəŋ eŋi mäde käda äbəŋkaŋ kap oretoret mämä nadäwek.

26 Nadəŋpəŋ piä äma kubä yəŋpewän abəŋkaŋ iwet yabäwek; U ima mämä?

27 ✧ Yäwänä iwerek; Monäka yotpärareken äneŋi äbatak unita nanjektä yəŋpewän bulimakau

nanaki säkgämän ukeṇopäṇ madäṇpäṇ ijikamäṇ yäk.

²⁸ Ude iweränä nanaki tuänitä bänepi täṇpän wawäpäṇ eṇi gänaṇ ärokta bitnäwek. Ude täṇjirän nanitä yäman äpä eṇi gänaṇ ärokta butewaki terak ehutpäṇ iwet yabäwek.

²⁹ İwet yabäwänä nanaki tuänitä iwerek; Gäk nadätan? Näk obaṇ jide u piä täṇ gamiṇ yäpmäṇ äbäṇpäṇ manka kubä nämo ut täyat. Täṇkaṇ gäk meme nanaki täpuri kubä nami notnayekät naṇpäṇ oretoret nämo täṇkumäṇ yäk.

³⁰ Upäṇkaṇ nanaka monäka gäkṇo moneṇ tuṇum webe jopjop kuṇaranita kudup ureṇ täṇpän kuṇkuṇ! Udewanitä äbäṇirän gäkä yäṇpewi bulimakau nanaki säkgämän kubä utpäṇ ijiṇ imikaṇ yäk.

³¹ Yäwänä nanitä iwerek; Nanakna! Gäk kadäni kadäni näkkät it yäpmäṇ äbäk täkamäk. İmaka kuduptagän itkaṇ uwä nekta biṇam it morekaṇ yäk.

³² Upäṇkaṇ monäkawä kumbukopäṇ äneṇi kodak täyak yäk. Uwä ägwän takinik täṇkukopäṇ äneṇi ahätak. Unita oretoret ṇowä täga täkamäṇ yäk.

16

Tuṇum täṇo watä äma waki unitäṇo man

¹ Jesutä ude yäṇpäṇ iwaräntäkiye man wärani kubä ṇode yäwetkuk; Kadäni kubäken tuṇum äma kubätä moneṇ tuṇumi watäni itta watä äma kubä iwoyäṇpäṇ tewek. Teweko kadäni käreṇi it yäpmäṇ äbätängän moneṇ äma unitäṇo piä watä äma ätutä päbä iwetneṇ; Ekäni yäk. Äma moneṇ

tuɲumka watäni itta iwoyänpän tenkuno ukeɲo gäknjo moneɲ moräki inita yäpmäk täyak yän iwetneɲ.

² Ude iwetpeɲ kuɲirä mebäri nadäwayän piä mäheimitä watä äma u iwet-pewän äbänä iwerek; Näk gäknjo manbiɲam waki u nadät yäk. Gäk udewanitä näknjo tuɲum watä täga nämo iren yäk. Unita piä täɲ namik täɲkuno unitäɲo man kudän täɲpän yäpmän äbikanä käwayän yäk.

³ Ude yäwänä watä äma u kuɲkanä bänepitä ɲode nadäwek; Wära! Piä täɲkuro unitäɲo mäheimitä näwat kirewayän täyak yäk. Ekäninatä piä watä äma kubä yäpmänjirän jide api täɲpet? Piä täɲpän yänat pikpikta gaɲani nadätat. Ba ämaken ketemta yäɲapikta mäyäk nadätat yäk.

⁴ Ude yänkanä ɲode nadäwek; Eruk, nadätat! Piä peɲira kome mähem ätutä näka täga nadänpän käwep eɲini-ken yännäknat yäpmän kukta nadäk kubä nadätat. Eruk ɲode kanä täɲpa!

⁵ Ude yänpän ämawebe ekänini täɲo tuɲum jop yäpmänpän kowata api imine yän yäneɲo u yän-yäknat yäpmän päbä yepmaɲpek. Täɲpän intäjukun äbeko u ɲode iwet yabäwek; Ekänina täɲo imaka jop yäpuno u gäkken jide itak?

⁶ Yäwänä iwerek; Tom uwäk taɲi 100 ude yäk. Yäwänä ɲode iwerek; Eruk pipa ɲo yäpmänkanä 100 u awähutkanä 50 kudän tä yäk.

⁷ Ude yänpän kubä iwet yabäwek; Ekänina täɲo imaka jop yäpuno u gäkken jide itak? Yäwänä iwerek; Rais bek 100 yäk. Yäwänä ɲode iwerek; Eruk, gäk pipa ɲo yäpmänkanä 100 u awähutkanä 80 kudän tä yäk.

8 ✧ Tānkaŋ piä watä goret tānpani unitä udegän tāŋ yäpmāŋ kuŋirän ekäninitä manbiŋam nadāŋpāŋ bānepi-ken ŋode nadāwek; Piä watä āmana u goret tāŋkuko upāŋkaŋ ini gupi tāŋkentākta nadāk kubä yäpmāŋpāŋ tāŋkuk yāŋ nadāwek. Ude nadāŋpāŋ iniŋ orerek. Jesutä manbiŋam ude yāŋpāŋ yāwetkuk; Bureni! Ämawebe kome tāŋo nadāk-nadāk yäpmāŋ kuŋat tākaŋ uwä kome tāŋo imaka imaka tākta gāripi nadāŋpāŋ kehāromigän tāk tākaŋ. Ude tāŋkaŋ kuŋat tākaŋ uwä nadāk-nadāk nitek tāŋpāŋ noriye-kāt kowat tāŋpān mebāri mebāri tāk tākaŋ. Upāŋkaŋ penyāŋek tāŋo nanakiye intä notjiye-kāt kādet tāga ude nāmo tāk tākaŋ.

9 ✧ Unita in udegän, ämawebetä not tāŋ nimut yāŋ nadāŋpāŋä kome tāŋo moneŋ tuŋum pat tamikaŋ u yāniŋ kireneŋ. Ude tānāyāŋ tāŋo uyaku kome tāŋo moneŋ tuŋum yäpmāŋ kuŋat-kuŋat kadāni tāreŋirän ämawebe uwä irit kehāromi tāŋo eniken oraŋ tamiŋpāŋ api tāmagutneŋ.

10 ✧ Äma kubätä imaka tāpurita watä tāga ireko uwä, udegän imaka taŋita watä säkgāmān irek. Tāŋ, äma kubätä imaka tāpurita kādet siwoŋi terak watä nāmo ireko uwä imaka taŋita udegän watä säkgāmān nāmo irek.

11 In kome tāŋo moneŋ tuŋum jopi watāni tāga nāmo itpāŋ yäpmāŋ kuŋarirä netätä imaka bureni tamek?

12 Ba äma kubä tāŋo tuŋum watāni säkgāmān tāga nāmo itpāŋ yäpmāŋ kuŋarirä netätä injinta biŋam yāwani u api tamek?

13 ✧ Nadäkaŋ? Watä äma kubä-tägän äma ekäni yaräta watä piä täga nämo täŋ yämek. Nämo, u kubäta gäripi nadäŋkaŋ kubäta gaŋani nadäwek. Ba kubä täŋo piä täŋkaŋ kubäta mäde ut imek. In udegän, bänep nadäk-nadäkjin Anutu terak ba monen tuŋum terak bok täga nämo injipän kuŋatneŋ.

14 ✧ Jesutä man ude yän irirän Parisi äma ätu monen tuŋumta nadän gärip täŋpen kuŋatkuŋo unitä nadänpän kaŋ-mägayänkuŋ.

15 ✧ Kaŋ-mägayäwäwä Jesutä ŋode yäwetkuk; Ämawebetä siwoŋi yän nibäwut yänkaŋ in kädet mebäri mebäri täk täkaŋ. Upänkaŋ Anututä mebärijin tabänpän-nadätak. Nadäkaŋ? Imaka ämatä yabänjirä gäripi nitek täk täkaŋ uwä Anututä yabänjirän taräki täk täyak.

Anutu täŋo man nämo api paorek

Mat 11:12-13, 5:18; Mak 10:11-12

16 ✧ Eruk Mosestä бага man kudän täwani ba man kudän profet bianitä kudän täwani unitä yänpäbä Jonken tärenkuk. Jon-ken yäput penpän Anutu täŋo kaŋiwat piä unitäŋo Manbiŋam Täga yän-kwawataŋ yäpmän kukaŋ. Eruk ämawebetä u nadänpän Anutu täŋo kaŋiwat yewa gänaŋ äronpän itta piä kehäromi täkaŋ.

17 ✧ Upänkaŋ ŋode nämo nadänen; Man kudän Mosestä kudän täwani ba Profet bianitä kudän täwani u buraminektawä yän nämo nadänen. Nämoinik! Baga man kudän täwani unitäŋo moräki täpuri nanak nämoinik api paorek. Kunum kenta

✧ **16:13:** Mat 6:24 ✧ **16:14:** Mat 23:14 ✧ **16:15:** Mat 23:28; Luk 18:9-14; Snd 6:16-17 ✧ **16:16:** Mat 11:12-13 ✧ **16:17:** Mat 5:18

kome täga api paotdeno upänkaŋ Baga man u nämoinik api paorek.

Nädapitä duŋ-wewek täŋo man

Mat 5:31-32, 19:9; Mak 10:11-12

¹⁸ Node nadäwut; Äma kubätä webeni penpäŋ kubä yäpeko uwä kubokäret kädet täŋpek. Ba äma kubätä webe, äpitä bian iwat kirewani yäpeko uwä, udegän kubokäret kädet täŋpek.

Tuŋum äma kenta Lasarus täŋo manbiŋam

¹⁹ Jesutä ude yänpäŋ manbiŋam kubä node yäwetgän täŋkuk; Tuŋum äma kubä irek. U tek säkgämän säkgämän täŋkaŋ ketem imaka, tägatäga nak täŋpek.

²⁰ Täŋpäkaŋ kadäni uken, äma jopi jäwäri-inik kubä wäpi Lasarus u gupi kudup paräm nikektä irek. Irirän Lasarus u noriyetä tami tami yänjikŋat päŋku tuŋum äma unitä eŋi yäman tek täŋpek.

²¹ ✧ Ketem kokoki tuŋum äma unitä nanpäŋ ureŋ täŋpän kwani u nanpayäŋ nadänpäŋ noriye yäwet-pewän päŋku tek täŋpek. U irirän aŋtä äbä paräm gupi-ken äjipmätän äronkaŋ äpäk täneŋ.

²² Ude täŋ yäpmän kuŋtängän kumbuk. Kumänjirän Anutu täŋo aŋerotä bäräŋeŋ äbä pudät yäpmän kunum gänaŋ Abraham dubini-ken päŋku teŋkuŋ. Tewä irirän tuŋum äma u imaka, kumbuk.

²³ Kumbänkaŋ äneŋkuŋ. Äneŋpäkaŋ geŋi waki-inik u kuŋkuk. Uken itkaŋ komi pähap nadäŋ itkaŋ dapun täŋpäŋ Lasarus Abraham dubini-ken irirän kaŋkuk.

✧ **16:21:** Mat 15:27

²⁴ Kañpäñ gera terak ñode yänkuk; Nana Abraham, butewaki nadäñ naminpäñ Lasarus peñ iwetpewi äpä keru ume gänañ peñkañ damana-ken ärurirän gupna bam tawän yäk. Näk kädäp gänañ itkañ komi pähap nadäñ itat ño!

²⁵ Butewaki man ude yäwänä Abrahamtä iwetkuk; Nanakna, bian täk täñkuno ukenjo nämo nadätan? Gäk kome terak tuñum säkgämän säkgämän yäpmänjiri Lasarus imaka wakiwakigän yäpani yäk. Unita apiñowä Lasarus oretoret terak ño irirän gähä komi nadäñ itan u yäk.

²⁶ Täñpäkañ geñi waki kubä ek bämopjek-ken itak. Äma kubätä täñkentäñ gamikta u täga nämo ke-japmänpeñ kwek yäk. Ba gäkä itan-ken u nanik kubätä nektä itkamäk-ken ño täga nämo äbek yäk.

²⁷⁻²⁸ Ude iweränä tuñum äma unitä yänkuk; Ude yäyan unita notnaye 5 kome terak kodak itkañ u näkä komi nadäñ itat-ken ño nämo äbäktä, Lasarus peñ iwetpewi päñku umun man yäwerän yäk.

²⁹ Ude yäwänä Abrahamtä iwetkuk; Ude nämo. Notkaye uwä Moses täño бага man ba man profettä kudän täwani täga daniñpäñ nadäneñ. Man u daniñpäñ nadäñkañ kädet siwoñi kañ iwarut yäk.

³⁰ Yäwänä tuñum äma unitä iwetkuk; Nana Abraham, ude nämo! Äma kubätä kumbani-ken naniktä akumañ äbän kañpäñ uyaku bänepi sukureneñ yäk.

³¹ ✧ Ude yäwänä ñode iwetkuk; Nämo. Notkayetä Moses ba profet täño man nämo iwat täkañ unita äma kumbani kubä kodak täñpäñ äbänä udegän mani nämo buramineñ yäk.

✧ **16:31:** Jon 11:44-48

17

Momi täktäk ba momi pekpekta man

Mat 18:6-7,21-22; Mak 9:42

¹⁻² Jesutä man ude yänpäj iwaräntäkiye node yäwetkuk; In momi kädet paotak yäj nämo nadäneḡ. Nämo inik! Tänyabäk mebäri mebäritä tänpewä ämawebetä momi pen api täk täneḡ. Upäjkaḡ äma kubätä ämawebe kehäromini nämo ḡodewanita momi kädet tänpäj yäwoḡäreḡ tänpäjä ket nadänpäj kuḡareḡ. Äma udewanitä kowata taḡiinik api yäpek, ämatä mobä bärüm kotäkiken topmänpäj ume gänaḡ maḡpä äpmonēḡo u irepmireḡ.

³ ✧ Unita ket nadänpäj kuḡat täkot! Notka-pak kubätä goret kubä tänpänä päḡku jukuman kehäromi iweren. Iwerikaḡ bänep sukurenpäḡ momini pewänä gäk imaka, momini peḡ imen.

⁴ Täḡ, kepma kubäken kadäni 7 goret täḡ gamiḡkaḡ kadäni 7 momina peḡ nami yäj äbä gäweränä gäk udegän momini peḡ imik tänpēn.

⁵ ✧ Ude yäweränä eruk, iwaräntäkiye 12 unitä Jesu node iwetkuḡ; Ekäni, ude yäyan unita nadäkiniknin yäpuräräri taḡi täḡput! yäk.

⁶ ✧ Yäwäwä Ekänitä yäwetkuk; Nadäkiniknin yäpuräräri taḡi täḡput yäj näwetkaḡ unita ḡode täwetat; Nadäkinikjin täpurigän, päya muḡipi täpuri udewanigän tänpäwä in päya taḡi kākamaḡ ḡo gäkḡa jäwän dätpeḡ päḡku gwäḡu gänaḡ äpmo yäj iweräwä maḡjin buramiweḡ.

Piä watä äma täga ude kuḡaren

⁷ Nonita jide nadäkaŋ? Äma kubä täŋo piä watä äma kubätä mäheŋi täŋo piäken piä taŋi täŋpek. Eruk bipäda, piä täŋ paotpäŋ eŋiken äneŋi kweko uwä ekäninitä ŋode täga iwerek ba täga nämo iwerek? Notnapak, äbikaŋ ketem bok näda yäŋ täga iwerek?

⁸ Ude täga nämo iwerek. Nämo, piä watä äma u ŋode iwerek; Intäjukunä näka ketem iŋiŋpäŋ gwet nami naŋjira gäkŋata kämi naŋ yäŋ iwerek.

⁹ Bureni, piä watä äma kubätä piä yäŋ imani uterakgän täŋpeko uwä piä unita mäheŋitä imata iniŋ orerek?

¹⁰ Unita in udegän, piä Anututä yäŋ-tamani udegän täŋpäŋä imata bänep täga man niwerän yäŋ nadäneŋ? Nämo, in ŋode nadäneŋ; Imaka taŋi kubä nämo täkamäŋ. Nin piä watä ämani äpani jopigäntä piä yäŋ nimani ugän täkamäŋ unita imata bänep täga man niwerek? yäŋ nadäneŋ.

Jesutä äma 10 ude yäpän tägaŋkuŋ

¹¹⁻¹² ✧ Täŋpäŋ Jesu Jerusalem kädet kuŋtäŋgän Samaria Galili kome bagani-ken yotpärare täpuri kubäken ahäŋkuk. Kome uken äma 10 ude yabäŋ ahäŋkuk. Yabäŋ ahäwänkaŋ dubini-ken nämo äbuŋ. U paräm waki, gisik paräm nitek unita.

¹³ ✧ Eruk ban itkaŋ gera ŋode yäŋkuŋ; Jesu! Ekäni! Butewaki nadäŋpäŋ täŋkentäŋ nimi yäk.

¹⁴ ✧ Ude yäŋ irirä yabäŋpäŋ yäwetkuk; In päŋku bämop äma kubäken ahäŋ imäkaŋ gupjin yabäwän. Ude yäwet-pewän kuŋtäŋgän kädet miŋin paräm u paoräkaŋ gupi säkgämän ahäŋkuŋ.

✧ **17:11-12:** Luk 9:51-52; Luk 13:22 ✧ **17:13:** Wkp 13:45-46

✧ **17:14:** Wkp 14:2-3; Luk 5:14

15 Ude ahänj yämän kañpänä kubäwä äneñi äyänjutpen Anutu gera terak iniñ orettän Jesuken kuñkuk.

16 Kuñpänä Jesu dubini-ken injami yäpän äpmonpöpän bänep täga man iwetkuk. Äma uwä Samaria komeken nanik, Juda äbotken nanik nämo.

17 Ude täñjirän Jesutä yänkuk; Näk äma 10 ude yäpa tägaño upäj 9 u de itkañ?

18 Jide täñpän äma gägäni ñonitä-gän Anutu bänep täga man iwetta äbätak?

19 ✧ Ude yänpän äma u iwetkuk; Täga. Akumañ kuyi! Nadänj namikinik täyan unita tägatan.

Anutu täño kehäromi kwawak api ahäwek
Mat 24:23-28,37-41

20 ✧ Kadäni uken Parisi äma ätutä äbä Jesu ñode iwet yabänkuñ; Anutu täño kañiwat piä kehäromi nitek jidegän api ahäwek? Ude iwet yabäwäwä Jesutä yäwetkuk; Bureni, kañiwat piäni api ahäwek upänkañ dapunjintä nämo api käneñ.

21 ✧ Dapunjintä kañpänj äbätak ño yänj nämo api yäneñ, ba itak udu yänj nämo api yäneñ. Nämo, Anututä intäjukun itkañ yabänj yawat piäni bämopjin-ken täñ itak.

22 Ude yänpänj iwaräntäkiye yäwetkuk; In nadäkañ? Kämiwä ñode api nadäneñ; Wära! Nin jop-inik itkamañ. Jide täñpänj kepma kubätagän Äma Bureni-inik-kät äneñi bok itne? yänj api nadäneñ. Upänkañ nämo.

23 ☆ Ämawebetä ñode api täwetneñ; Kawut! Itak udu yän api täwetneñ. Ba, tuän itak ño yän api täwetneñ. Ude täwerirä u bureni yäkan yän nadänpän mani buramiñkan näka nämö wäyäkneñ.

24 U imata, Äma Bureni-inik äbayän täyak uwä yäpä kwirirän kome kumän-tagän penjänek täyak ude, kwawakinik ahänirän api käneñ.

25 ☆ Upänkan intäjukunä, ämawebe ñonitä mäde ut iminirä Äma Bureni-inik uwä komi pähap api nadäwek.

26 Eruk, Äma Bureni-iniktä äneñi äbayän täyak-ken uwä Noa täño kadäni-ken ämawebetä täñuruk-uruk täñkuño udegän api täneñ.

27 Kadäni uken ämawebetä Nin täga itkamän yän nadänkan ketem naknak, kädet kuñat-kuñat, nädapi täktäk täñ yäpmän kuñirä Noa gäpe gänañ äronkuk. Äronirän gwägu tañi pähap tokneñpän ämawebe päke u däpmän moreñkuk. Ämawebe udegän täñuruk-uruk täñ irirä Äma Bureni-inik api äpek.

28-29 ☆ Ba kadäni Lottä itkuk-ken u imaka. Ämawebe ketem naknak, yänat täktäk, tuñum suwak-suwak, eñi täktäk täñ irirä Lot Sodom yotpärare u penneñ kuñkuk. Penneñ kuñirän kädäp mebet-kät mobä kädäp ikektä iwän tak täyak ude mañpän ämawebe täñuruk-uruk täñ itkuño u kumän-tagän däpuk.

30 Kädet u ahänkuko udegän Äma Bureni-iniktä äbayän täyak-ken api ahäwek.

☆ 17:23: Luk 21:8 ☆ 17:25: Luk 9:22 ☆ 17:28-29: Stt 18:20; Stt 19:25

31 ✧ Kadäni uken äma kubätä yäman irirän Jesutä äbänjirän kanpän tuñumi yäpmäkta enji gänañ nämo ärowek. Nämo, jop kan metänpeñ kwän! Ba kubätä piäken irayän täko uwä enjiken äneñi nämo kwek. Nämo, jop kan metänpeñ kwän.

32 Lot webenita juku piwut!

33 ✧ Näk bureni täwera nadäwut; Äma kubätä iniken irit kuñat-kuñarita iyap tanpänä irit kehäromi nämo api korewek. Upänkañ kubätä irit kuñat-kuñarita mäde ut imayän täko uwä irit täga u api yäpek.

34 Kadäni näkä äneñi äbayän täyat-ken uken ñode api ahäwek; Äma yarä, bok pat ittängän kubäwä paotpeñ kuñirän kubäwä api irek.

35 Ba webe yaräwä ketem äñnañ ittängän kubäwä paotpeñ kuñirän kubäwä ugän api irek. [

36 Ba äma yarä piäken irirän kubäwä paotpeñ kuñirän kubäwä ugän api irek.]

37 ✧ Man ude yäntärenjirän iwaräntäkiyetä iwet yabänkuñ; Yäyan u de api ahäwek? Yäwäwä yäwetkuk; Tom kubä kumänkañ parirän baraktä u näna yänkañ punin unu änok piän kuñarirä u yabänpän-nadäk täkañ. Eruk udegän, kudän täwetat udewani kanpänä Jesu ahätak yän api nadäneñ.

18

Anutu-ken yänapiñitna nadän nimik täyak

1 ✧ Tänpän ämawebetä nadänpän Anutu-ken yänapik man pengän pengän yänkañ nämo gaña täneñta Jesutä man wärani ñode yäwetkuk;

✧ **17:31:** Stt 19:17,26; Mat 24:17-18 ✧ **17:33:** Luk 9:24 ✧ **17:37:** Jop 39:30 ✧ **18:1:** Rom 12:12; Kol 4:2, 1Te 5:17

² Yotpärare kubäken man yäpmäj daniwani äma kubä irek. Äma unitä Anutu nämo oraŋ imiŋpäŋ ämawebeta udegän nämo oraŋ yämik täŋpek.

³ Täŋirän yotpärare ukengän webe kajat kubä unitä kadäni kadäni äma ukengän äbäj tarek täŋpek. Äbäŋpäŋ ŋode iwet täŋpek; Äma kubätä iwan bumta täŋ namik täyak yäk. Unita manken kuŋkaŋ näk gäarak itpäŋ kaŋ täŋkentäj nam.

⁴⁻⁵ ☆ Ude iweränä pengänä man yäpmäj daniwani äma uwä webe kajat u täŋkentäj imikta gaŋa täwek. Gaŋa täweko upäŋkaŋ mäden ŋode nadäwek; Näk Anutu ba ämata nämo nadäj yämik täyat upäŋkaŋ webe kajat ŋonitä pipiri nabäj tarek täyak yäk. Unita manken kuŋkaŋ täŋkentäj ima. Ude nämo täŋpawä pen api nabäj tarewek. Ude täŋirän gaŋani kubä api nadäwet yäk.

⁶ Ekänitä man wärani ude yäwetpäŋ yäŋkuk; Eruk, in man yäpmäj daniwani äma waki unitä man yäweko unita nadäwä tumbut.

⁷ Anutu täŋo ämawebeniye kadäni kadäni butewaki man terak yäŋapik täkaŋ. Ude täŋirä Anututä waki kubä nämo täŋ yämek. Nämo, yäŋapik man yäk täkaŋ u nadäŋpäŋ nadäj yämikinik täk täyak.

⁸ Näk bureni-inik täwetat! Anututä ämawebeniye bäräŋeŋ-inik api täŋkentäj yämek. Upäŋkaŋ kämi, Äma Bureni-iniktä äbayäj täko kadäni uken ämawebe nadäkinik ikek irirä api yabäwek ba nämo?

Anutu iŋamiken netätä siwoŋi itak?

⁹ Täŋpakaŋ kome uken äma ätu inita nadäwä ärowani täŋirä nin äma siwoŋi yäj nadäŋkaŋ

äma ätuta nadäwä äpani täñkuñ. Äma udewanitä nadähta Jesutä man wärani terak ñode yäwetkuk;

10 Kepma kubäta äma yarätä Anutu-ken yäñapik man yädayäñ kudupi eñi gänañ ärodeñ. Kubä u Parisi äma, kubä takis moneñ yäpani äma. Unitä ñode tädeñ;

11 ✧ Parisi äma uwä inigän päñku käroñ itkañ inita Anutu ñode iwerek; Anutu, näk äma ätu waki täk täkañ udewani nämo unita bänep täga man gäwetat. Äma ätuwä kubota täk täkañ. Ba kädet wakiwaki, kubokäret udewani täk täkañ. Täñ nähä äma takis moneñ yäpani bok itkamäk ñodewani nämo yäk.

12 ✧ Nämo, Sande kubäkubäta kepma yarä ude nadäñ gamikta nakta jop it täyat. Ba бага man iwatpäñ moneñ ba ketem yäpmäk täyat uken nanik moräki gäka gamik täyat yäk.

13 ✧ Täñpäkañ takis moneñ yäpani äma uwä eñi käwuriken itkañ kunum gänañ ijiñpewän ärokta mäyäk nadäwek. Ba inita nadäwän waki täñpäpäñ kupäñi weñkañ Yäke! Yäke! yäñpäñ yäñapik man ñode yäwek; Anutu, näk äma waki täñpani unita bänep wakwak nadäñ namitan u täñpi bam tawänkañ butewaki nadäñ nami! yäñ yäwek.

14 ✧ Eruk, näk ñode täwetat; Äma takis moneñ yäpani unitawä Anututä äma siwoñi yäñ iwerirän eñini-ken kwek. Täñ, Parisi äma unitawä nämo. In nadäkañ? Äma kubätä ini wäpi biñam yäpmäñ ärowayäñ täko uwä Anututä wäpi biñam api yäpmäñ äpek. Täñ, äma kubätä inita nadäwän äpani

✧ 18:11: Luk 16:15 ✧ 18:12: Ais 58:2-3; Stt 14:20; Mat 23:23

✧ 18:13: Sam 51:1 ✧ 18:14: Mat 23:12

tänpänpän kuņarayän täko uwä Anututä api oran imek.

Ironironi Jesuken yäpmän äbuņ

Mat 19:13-15; Mak 10:13-16

¹⁵ Tänpäkaņ ämawebe ätutä iniken nanak paki Jesutä keru gupi terak pewän yänpän yän-yäkņat yäpmän äbuņ. Yäpmän äbäņirä iwaräntäkiyetä yabänpän yabän yänkuņ.

¹⁶ Ude täņirä Jesutä ironironi kumän yänpewän äbäpän iwaräntäkiye yäwetkuk; Yabä kätäwä ironironi näkken yäpmän äbäk täkot. Nämö yäjiwätneņ. Ämawebe ironironi ŋodewani äworeņpän kuņat täkaņ uwä Anututä intäjukun it yämiņpän yabän yäwat täyak.

¹⁷ ✧ Unita näk bureni-inik täwetat; In ironi ironitä nadän namik täkaņ udegän Anututä intäjukun it tamikta nämö nadän iminayän täņo uwä nämoinik api tabän täwerek.

Tuņum äma kubä täņo manbiņam

Mat 19:16-30; Mak 10:17-31

¹⁸ ✧ Tänpän Juda täņo äma ekäni kubätä Jesu ahän imiņpän ŋode iwetkuk; Yäwoņärewani äma täga, Näk jide u täņkaņ irit kehäromi u kaņ yäpet?

¹⁹ Yäwänä Jesutä iwetkuk; Gäk imata äma täga yän näwetan? Äma täga uwä Anutu kubä ugän.

²⁰ ✧ Täņkaņ, irit kehäromi yäpayän nadänpänä Anututä kädet pewani nadätan ugän iwarayän täno uyaku api kaņ-ahäwen. Uwä ŋode; Gäk äma kumän-kumän nämö uren, kubokäret nämö täņpen, kubota nämö täņpen, äma kubä manken tenkaņ jop

✧ **18:17:** Mat 18:3 ✧ **18:18:** Luk 10:25 ✧ **18:20:** Kis 20:12-16; Lo 5:17-20

manman nämo iknaren, gäk menka nanka oran yäminpäñ mani buramik täñpen.

²¹ Jesutä ude iweränä yänkuk; Näk kädet näwetan u kudup ironiken umunitä pen iwat yäpmänj äbätat yäk.

²² Ude iwerän nadänpän Jesutä iwetkuk; Imaka kubägän nämo tän. Irit täga kañ-ahawayän nadänpänä ñode kañ tä; Moneñ tuñum it gamikañ u kudup ämata yäniñ kireñpäñ moneñ yäpmänkañ ämawebe jäwärita kañ yämiñ more. Ude täñpayän täno uyaku kunum gänañ imaka tägatäga u api korewen. Eruk, ude täñ moreñkañä äbä näk kañ näwat!

²³ Äma unitä man ude nadänpän moneñ tuñum päke unita bänepitä nadän bäräp täñpäñ butewaki injam dapun ijinpeñ kuñkuk.

²⁴ Kuñirän Jesutä iwaräntäkiye yäwetkuk; Moneñ ämatä Anutu gämori-ken itkañ unitäño kañiwat yewa gänañ ärokta api täñburut täneñ.

²⁵ In jide nadäkañ? Tom pähap kubä wäpi kameri unitä gänañ täpuri-ken täga ärowek? Nämo, u käjin täwek. Tuñum äma udegän, Anututä intäjukun it yäminpäñ yabän yäwatta api täñburut täneñ.

²⁶ Jesutä ude yänirän nadänpän ämawebe bumta kikñutpäñ yänkuñ; Yäke! Anututä äma moneñ ikek bäräneñ nämo api yämagureko u täñpäwä äma jopi nin ñodewani jide täñpäñ irit kehäromi api kañ-ahäne?

²⁷ ✧ Ude yäwäwä Jesutä yabänpäñ yäwetkuk; Imaka ämatä ini täga nämo tänañi uwä Anututä täga täñpek.

28 Ude yänirän nadänpän Pitatä iwetkuk; Nibä yäk. Nin imaka imaka kudup peṅ moreṅkaṅ gäk gäwarän täkamän ṅonita kowata jide api yäpne?

29-30 Yäwänä Jesutä iwetkuk; Näk bureni täwetat; Äma kubätä näka yänpän noriye wanoriye, miṅiye naniye, ironiye ba imaka kuduptagän peṅkaṅ näk näwarayän täko uwä imaka peṅkuko u irepmitpän irit kuṅat-kuṅariken kowata tägagämän u kaṅ ahäкта pära nämo api täṅpek. Täṅkaṅ kumänpänä irit kehäromi api kaṅ-ahäwek.

Jesu ini kumäкта äneṅi yänjuk

Mat 20:17-19; Mak 10:32-34

31 ✧ Eruk, man ude yän paotpän iwaräntäkiye 12 u inigän yänpäbä yepmaṅpän yäwetkuk; Ket nadäwut. Nin kuṅtängän Jerusalem yotpärareken api ahäne. Ahänpänä bian profettä Äma Bureni-inikta manbiṅam kudän täwani uwä kome uken bureni api ahäwek.

32 ✧ Äma Bureni-inik uwä guṅ äma keru terak pewäkaṅ unitä yänärok man iwetkaṅ waki täṅ imiṅpän, iwit api ut ibatneṅ.

33 Ude täṅkaṅ päripmänpän kumän-kumän api utpewä kumbek. Ude tänayän täṅopän kepma yaräkubä täreṅirän kumbani-ken naniktä äneṅi kodak taṅpän api akumaṅ kwek.

34 ✧ Jesutä ude yänirän mebari käbop itkuko unita iwaräntäkiyetä nämoinik nadäwä täreṅkuṅ.

Jesutä dapuri tumbani kubä yäpän tägaṅjuk

Mat 20:29-34; Mak 10:46-52

35 Kuñtängän Jeriko yotpärare dubini-ken ahänpäj kañkuñ. Äma kubä dapuri tumbani, kädet miñin mañit itkañ ämawebe-ken monența ketkewat itkuk.

36 Ude täñ ittängän ämawebe Jesu iwarän täñkuño täño mämäni nadänpäj yäñkuk; U imatäken?

37 Ude yäwänä ämawebe ätutä iwetkuñ; Jesu Nasaret nanik ukät äbänkañ tákamäj yäk.

38 ✧ Ude iweräwä äma dapuri tumbani u gera ñode yäñkuk; Jesu, Devit orani, butewaki nadäj nami! yäk.

39 Ude yänirän ämawebe intäjukun äbuño unitä kañ-yänpäj iwetkuñ; Wari yäweno! Ude iwerirä nämo nadäj yämiñpäñ gera äneñi tañigän ñode yäkgän täñkuk; Devit orani, täñkentäj nami!

40 Yänirän Jesutä nadänpäj yäñkuk; Äma u yänikñat yäpmäj äbut. Ude yäwänä yänikñat yäpmäj äbämañ Jesu dubini-ken äbäwä iwet yabänkuk;

41 İma täñ namän yänpäj näkken gera yäyan? Yäwänä iwetkuk; Äma ärowanina, näk dapun äneñi ijiwa kunayäj nadätat yäk.

42 ✧ Ude yäwänä Jesutä iwetkuk; Eruk, ijiwi kurä! Nadäj namikinik täyan unitä täñpewän tägatan.

43 Yänirän uterakgän äma u ijiwän kwäpäñ Anutu-ken bänep täga man iwetpäñ Jesu iwarän täñkuk. Ude täñirän ämawebe äbot päke unitä u kañpäñ Anutu wäpi iniñ oretkuñ.

19

Sakius täño manbiñam

1 Tənpəkaŋ Jesu Jeriko yotpärare bämopi-ken kuŋkuk.

2 Kuŋirän yotpärare uken takis moneŋ yäpani təno intäjukun äma kubä wäpi Sakius itkuk. Sakius uwä moneŋ nani.

3 Unitä Jesu u netä yəŋ ket kaŋpəŋ nadäwa yəŋkaŋ kuŋkuk. Kuŋkuko upəŋkaŋ ämawebe äbot mäyap iwatkuŋo unita Sakius Jesu detäde käwet yəŋkaŋ tənpän waŋkuŋ. Imata, u äma keräpi-inik unita.

4 Ude tənpän wawäwä intäjukun bärəŋeŋ kumaŋ pəŋku päya kəroni kubä kädət miŋin itkuko uterak əronkuk. Pəro itkaŋ Jesu äbän käwayəŋ yəŋkaŋ dapun təŋ itkukonik.

5 Təŋ irirän Jesu u äbä dorənpəŋ kaŋpəŋ iwetkuk; Sakius! Gäk bärəŋeŋ äpi. Näk apiŋo gäkä eniken bok itdayəŋ yäk.

6 Ude iweränkaŋ Sakius bənepi-ken oretoret pähap nadəŋkaŋ bärəŋeŋ äpə Jesu imaguränkaŋ enini-ken kuŋkumän.

7 ✧ Ude təŋirän ämawebe päke unitä u kawä siwoŋi nämo tənpəpəŋ man yəŋpəŋ-nadək ŋode təŋkuŋ; U kawut! Imata äma waki təŋpani-kät ketem näda yəŋkaŋ kuyak?

8 ✧ Ude yəŋkuŋo upəŋkaŋ Sakiustä eniniken kuŋpəŋä Sakiustä Ekäni ŋode iwetkuk; Ekäni näk bureni gäwetat. Imaka moneŋ tuŋumna kumän yəpməŋ daniŋpəŋ bämopgän penkaŋä moräki äma jäwərita yəmayəŋ. Təŋ, moräki uwä äma jop yəŋ-yəkŋatpəŋ tuŋumi kubota təŋ yämik təŋkuro unita kowata u irepmitpəŋ taŋigän yämiŋtəŋ kwayəŋ

yäk.

9 ✧ Ude yäwänä Jesutä iwetkuk; Bureni! Apiño ämawebe äbot eni ñoken Anututä yäpätägak piä täñ yämitak. Imata, äma ño imaka, Abraham täño nanak bureni-inik täyak yäk.

10 ✧ Täñpakaan Äma Bureni-inik uwä äma ñodewani paot-paotta biñam-ken nanik yabän ahäñpän yämagutta äpuk.

*Piä watä äma yaräkubä unitäño manbiñam
Mat 25:14-30*

11 ✧ Eruk, Jeriko yotpärare penpen kädet minin kuñtäñgän Jerusalem keräp tañkuñ. Täñpakaan ämawebe ätutä ñode nadäñkuñ; Eruk, Anututä intäjukun itkan yabän yäwat piäni kehäromi nitek kwawak pewä ahakta keräp täyak yän nadäñkuñ. Ude nadäñkuño unita Jesutä man wärani kubä ñode yäwetkuk;

12 ✧ Äma wäpi biñam ikek kubätä nadäk tawan ñode pewek; Kome ban kubäken kwapän intäjukun ämata kan nepmanput. Intäjukun ämata nepmanpakan äneñi äbä ämawebenaye kan yabän yäwara yän nadäwek.

13 Eruk, kwayän nadäñpän piä watä ämaniye 10 ude yämagut päbä yepmanpän monen uwäk kubäkubä yäpmän danipän yämek. Yäpmän danipän yäminkan yäwerek; Monen ñowä piä täñpän moräki ätukät yäpmänjirä näk äneñi api äbet yäk.

✧ 19:9: Apos 16:31; Luk 13:16 ✧ 19:10: Luk 15:4; Jon 3:17, 1Ti 1:15 ✧ 19:11: Mat 25:14-30 ✧ 19:12: Mak 13:34

14 ✧ Ude yänpeŋ kwekopäŋ ämawebe äbot komeniken naniktä äma unita gaŋani pähap nadänpäŋ noriye ätu yepmaŋpä päŋku yäwetneŋ; Nin äma ŋonitä intäjukun it nimikta bitnäkamäŋ yäk.

15 Ude yäneŋopäŋkaŋ ehutpäŋ intäjukun ämata tewä irek. Intäjukun äma ude tewäkaŋ ittängän äneŋi ini komen äbänpäŋ yäwek; Piä watä ämanaye monē uwäk kubäkubä yämiŋkuro ukeŋonita yänpewä äbut yäk. Näk monē yämiŋkuro upäŋ piä tänpäŋ moräki jide yabäŋ ahäŋkuŋo u kaŋpäŋ nadäwayäŋ yäŋ yäwek.

16 Eruk, kubätä jukun äbänpäŋ iwerek; Ekänina, monē uwäk kubägän namiŋkuno ukeŋopäŋ piäni täjira uwäk 10 ude ahäŋkuŋ.

17 ✧ Yäŋirän intäjukun äma unitä iwerek; Täga yäk. Gäk piä säkgämän täŋkun. Imaka täpuri unita watä säkgämän it täyan unita apiŋo näkŋo yotpärare 10 unitäŋo watä ämata gepmaŋtat yäk.

18 Täŋpäkaŋä kubätä äbänpäŋ iwerek; Ekäni, monē uwäk kubägän namiŋkuno ukeŋopäŋ piäni täjira uwäk 5 ude ahäŋkuŋ yäk.

19 Yäŋirän intäjukun äma unitä iwerek; Täga. Apiŋo näkŋo yotpärare 5 unitäŋo watä ämata gepmaŋtat yäŋ iwerek.

20 Täŋpäkaŋ kubätä äbänpäŋä iwerek; Ekäni, monē uwäk kubä namiŋkuno ukeŋo uwäk tänpäŋ peŋkaŋ itkuko äneŋi yäpmäŋ äbätat ŋo yäk.

21 Imata, näk gäkŋo mebärika ŋode nadänpäŋ umuntaŋkut; Gäk äma komi yäŋ nadäŋkut. Gäk äma täŋo imaka tuŋum yäyomägat täyan. Ba ketem

äma kubätä piwani pugetpäñ nak täyan unita Gäka umuntapñäñ moneñ uwäk käbop u peñkut yäk.

22 Ude iweränä intäjukun äma unitä iwerek; Gäk piä watä äma wakiinik! Unita gäknaken man unitä äyänutpäñ manken gepmanpayäñ yäk. Bureni! Gäk näka äma komi yäñ yäyan. Ba äma täño imaka tuñum yäyomägat täyan yäñ näwetan. Ba ketem äma kubätä piwani puget täyan yäñ yäyan.

23 Yäyan ude bureni täñpäwä imata näkño moneñ, moneñ eñiken nämo peñkun? Ude täñkuno yäwänäku äbäñpäñä moneñ u yäpmänkañ moräki ätukät yäpmäñtet yäk.

24 Ude yäñpäñ äma tuän itneño u yäwerek; Moneñ uwäk kubägän u yomägatpäñ äma moneñ uwäk 10 yäpuko ñonita imut yäk.

25 Ude yäwänä iwetneñ; Ekäni! Äma ño moneñ uwäk uku yäpuko ño yäk.

26 ☆ Ude yäwäwä äma unitä yäwerek; Juku peñkañ ket nadäwut! Äma kubätä imaka imani u yäpmäñ kuñarayäñ täko uwä ätukät buñät imikta yäwani. Täñ, äma ätuwä nin imaka udewani nitek yäñ nadäk täkañ upäñkañ nämo! Imaka inñtkamäñ yäñ jop nadäk täkañ uwä yäyomägatta yäwani.

27 Ude yäñpäñ yäwek; Eruk, äma näkä intäjukun äma it yämikta bitnäñkuño u kumän yäñporiñ päbä inñamna-ken ño yepmanpäñ kumäñ-kumäñ däput yäñ yäwek.

*Ämawebetä Jesu orañ imiñirä Jerusalem äronjuk
Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Jon 12:12-19*

☆ 19:26: Mat 13:12; Luk 8:18

28 Jesutä man wärani ude yäj paoränkañ kuñtängän Jerusalem yotpärare keräp tañpäñ Olip pom mebäri-ken yotpärare täpuri yarä wäpi Betefage kenta Betani uken ahänkuñ. 29 Päñku uken itkañä Jesutä iwaräntäki yarä ñode yäwetpäñ peñ yäwet-pewän kuñkumän;

30 Ek yotpärare täpuri udu kuñkañ doñki nanaki kubä, ämatä nämo täñbätak täwani, topmäk terak itak u kañpäñ pitpäñ wädäj yäpmäj äbun.

31 Ude täñirän äma kubätä täwet yabäk täñpänä ñode kañ iwerun; Ekänitä doñki ñonita yäwänpäj äbä pitkamäk yäj kañ iwerun.

32 ✧ Ude yäwet-pewän kuñpäñä iwaräntäkiyat uwä Jesutä man yäwetkuko udegän doñki nanaki u kañ-ahänkumän.

33 Kañ-ahänpäj yen pit irirän doñki u mähemitä ñode yäwet yabänkuk; Imata doñki uwä yen pit imikamän?

34 Ude yäwänä yarä unitä iwetkumän; Ekänitä ñopäj piä kubä täñpayäj nadatak yäk.

35 Ude iwetkañ doñki u pitpäñ yäpmäj Jesuken kuñkumän. Yäpmäj kuñpäñä teki punin nanik yäñopmäjpäñ doñki mädeni terak irinkañ Jesu kerigän injit iwarirä päro mañitkuk.

36 ✧ Mañitkañ kuñirän ämawebe Jesu iwarän täñkuño unitä teki punin nanik yäñopmäjpäñ kädet miñin irin wädäj yäpmäj kuñirä Jesu uterak kuñkuk.

37 Kuñtängän Olip pom gämori-ken ahänpäj Jerusalem keräp tañkuñ. Jerusalem keräp tañpäñä ämawebe Jesu iwarän täñkuño u oretoret pähap

nadänkuḅ. Jesutä kudän kudupi mebäri mebäri täñirän kak täñkuḅo unita nadänpän Anutu gera terak iniḅ oretkuḅ. Anutu iniḅ oretkaḅ ḅode yänkuḅ;

³⁸ ✧ Iniḅ oretna! Intäjukun ämanin Ekäni wäpi terak äbätak ḅonita Anututä iron täḅ imän! *Sam 118:26*

Anutu ninta bänep täga nadän nimitak unita Anutu ärowani kunum gänäḅ itak u wäpi biḅam yäpmän akuna! yän yänkuḅ.

³⁹ Ude yänirä Parisi äma ätu ämawebe u gänäḅ itkuḅo unitä nadänpän Jesu iwetkuḅ; E! Yäwoḅärewni äma! Gäwaräntäkaye ḅo yabän yänpewi bitnäwut! yäk.

⁴⁰ Ude yäwäwä Jesutä yäwetkuk; Nämo! Näk bureni täwetat. Näkä näwärantäknaye ḅo yäniḅ bitnäwawä mobä ḅonitä gera terak api naniḅ oretneḅ!

Jesu Jerusalem kaḅpän konäm kotkuk

⁴¹ ✧ Ude yänpän kuḅtängän Jerusalem yotpärare dubiniken ahänkuk. Ahänpän Jerusalem kaḅpänä konäm kotkuk.

⁴² ✧ Konäm kotpän yänkuk; Yäkena! Jerusalem ämawebenaye! Kwinigän irit täḅo mebäri apiḅo täga nadänaḅi upänkaḅ nämo nadäwä tärek täkaḅ. Nämo, uwä käbop it tamitak unita nämo kaḅpän nadäkaḅ.

⁴³ Täḅpäkaḅ kämi, kadäni kubäken umuri ḅode api ahäwek; Iwankayetä yewa tädotpän ämik täkta it gwäjiḅpän api itneḅ. Ude täñirä inä täga nämo api ämetpeḅ kuneḅ.

✧ **19:38:** Luk 2:14 ✧ **19:41:** Jon 11:35 ✧ **19:42:** Ais 6:9-10; Mat 13:14; Rom 11:8

44 ✧ Nämö! Yewa dämpän äreyänpän in ba intäno nanak kudup api tänpä wanen. Ba intäno eni tañi tañi u kudup api dämpän erän tänpä kunen. Bureni! Anutu täñkentän tamikta äbuko u mebärini nämö kañpän nadänpän mäde ut imikañ unita bäräpi umuri pähap u api ahän tamek.

45-46 Eruk, Jesutä kudupi eni gänañ äronpän yabänkuk; Ämawebetä imaka imaka suwañ namin gamin täñ irirä. Yabänpän yawat kirenpän ñode yäwetkuk; Eni ñonita ñode kudän täwani pätak; Näkño eni uwä yäñapik man eni ude irek yäk. Upänkañ intä ñode täñirä kubo äma täño käbop irit bägup ude äworetak.

47-48 ✧✧ Eruk kepma kepma Jesu kudupi eni gänañ äronpän man yäwetpän yäwoñärek täñkuk. Ude täñirän bämop ämakät Baga man yäwoñärewani ba Juda täño äma ekäni ekänitä Jesu kumän-kumän utta kädetta wäyäkñenkuño upänkañ tänpä wañkuñ. Imata, ämawebe kuduhtagän Jesu täño manita gäripi nadänpän äbä itgwäjik täñkuño unita.

20

Jesu netä täño kehäromi terak piä täñkuk?

Mat 21:23-27; Mak 11:27-33

¹ Kepma kubäta Jesu kudupi eni gänañ äronpän ämawebe Manbiñam Täga u yäñahänpän yäwetpän yäwoñärek täñkuk. Yäwetpän yäwoñärek täñ irirän bämop äma intäjukun täñpani ätu, ba Baga man yäwoñärewani äma ätukät Juda täño äma ekäni ekäni ätutä man iwetnayän dubini-ken äbuñ.

✧ **19:44:** Luk 21:6, 1:68 ✧ **19:47-48:** Luk 21:37, 22:53; Jon 18:20

✧ **19:47-48:** Mat 21:46; Mak 14:1-2; Luk 20:19

² Äbänpän iwetkuņ; E! Gäk imaka täk täyan ņo netätä gäwerirän täk täyan?

³ Iweräwä Jesutä man kowata ņode yäwetkuk; Eruk näk udegän, man kubä täwerira kowata näwerut!

⁴ Jontä ume ärut yämik täņkuko uwä nadäk-nadäk Anutu-ken yäpmänkaņ täk täņkukonik ba ini nadänpän täk täņkukonik?

⁵ Ude yäwet yabäwänä jide yäne yän nadänpän yänpän-nadäk ņode täņkuņ; Nintä Anutu-ken nanik yäpmänkaņ täņkuk yän yänawä Jesutä ņode niwerayän; Upän imata mani nämo nadäņkuņ? yän niwerayän yäk.

⁶ Täņa Jon uwä ini nadänpän täņkuk yän yänawä ämawebetä ninta kokwawak nadänpän mobätä kumän-kumän nidäpnayän yäk. Jon uwä profet kubä, Anutu-ken nanik yän nadäk täkaņ unita ude täga nämo yäne yäk.

⁷ Nadäņ-bäräp ude tänpän Jesu iwetkuņ; Ninä Jontä ume ärut yämik täņkuko unitäņo mebäri nämo nadäkamän yäk.

⁸ Yäwäwä yäwetkuk; Eruk, näk udegän netätä näwerirän täk täyat unitäņo mebäri nämo täwerayän.

Wain piä watä äma waki täņo manbijam

Mat 21:33-46; Mak 12:1-12

⁹ ✧ Jesutä ude yänpän man wärani ņode yäwetkuk; Äma ekäni kubätä kome kubäken wain piä kubä täņpek. Tänpän peņkaņ wain piä u watäni itta äma ätu yepmaņkaņ kome ban kubäken päņku kadäni käronji-inik irek.

10 ☆ Pänku irirän wain mujipi yäpmäk-yäpmäk kadäni keräp tanjirän mujipi ätu inita ketpän yäpmän iminj äbäkta äma kubä iwerän kwek. Eruk kumanj päñku wain piäken ahäwänä wain piä watä äma unitä äma u injitpäñ päripmäñpäñ tewä äneñi ketänj kwek.

11 Ketänj päñku piä mähemi-ken ahäwänä kanpäñ äneñi äma kubä iwerän kwek. Kwänä wain piä watä äma unitä äma u injitpäñ päripmäñpäñ waki täñ iminjpäñ tewä u imaka, ketänj kwek.

12 Piä watä ämatä ude täñpäwä piä mähemitä äneñi äma kubä iwerän kwek. Kwänä äma u utpewä kumänj-däpurek täñjirän yewa gägäni-ken manpä kuneñ.

13 Piä äma ätu däpmäñtäko piä mähemitä jide täñpet yänj nadäñpäñ ñode nadäwek; Nanakna bureni-inik ñonitä päñku yäwänä bureni yänj nadäñpäñ mani käwep buraminenj yäk. Ude nadäñpäñ iniken nanaki iwerän kwek.

14 Eruk kwänä wain piä täñjo watä äma unitäño nanaki-inik u kanpäñjä yänjpäñ-nadäk ñode täneñ; Nanaki ñonitä piä ño mähemi api täñpek yäk. Unita uritna piä ño ninta biñam kanj täñpän yäk.

15 Ude yänjpäñjä iwat kireñpewä yewa gägäni-ken kuñjirän injitpäñ kumänj-kumänj utneñ.

Eruk Jesutä manbiñam ude yänj paotpäñ ämawebe päke itkuño u yäwetkuk; Jide nadäkanj? Piä mähemitä kuñpäñ watä äma u kowata jide täñ yämek?

16 U ñode täñ yämek; Piä mähemitä äbänjpäñ watä äma biani kumänj-kumänj däpmänjpäñ watä äma ko-

daki yepmanpek. Ude yäweränä ämawebe päke itkuño unitä nadänpän iwetkuñ; Ude ahäwektawä!

17 Ude iweräwä Jesutä dapun kehäromigän yabänpän ñode yäwetkuk; Eruk, Anutu täño man ñode kudän täwani unitäño mebäri jide?

Äma eni tänpänitä bek kubä kawä wawäpän penkuño unitä bek bämopi ude itak yäk.
Sam 118:22

18 ✧ Unita ñode täwera nadäwut; Bek bämopi uterak äma kubätä manpäjä bumta api urek. Ba bek unitä äma kubä terak manpäjä äma u kumän-kumän api däpmän jakñirek.

19 ✧ Jesutä man wärani ude yänjirän bämop äma ba Baga man yäwoñärewani äma unitä nadäwä tärewäpän yänkuñ; Bureni! Man wärani wain piä terak utpän yäyak u ninta yäyak yäk. Ude yänpän pengän injipän manken tenayän nadänkuñopän ämawebeta umuntanpän penkuñ.

Jesu takis moneñ pekta iwet yabänkuñ

Mat 22:15-22; Mak 12:13-17

20 ✧ Tänpän Jesu injitta kädetta wäyäkñenpän iwaräntän yäpmän kuñatkuñ. Täñkan äma ätu Jesu man goret yänjirän kanpän injipän gapman keriken pekta yäniñ kireñpewä kuñkuñ. Eruk äma unitä Jesutä ninta äma tänyäkñarani nämo yän nadäwekta yänpän äma täga injam dapun äworenpän päñku ahän imiñkuñ.

21 Ahän imiñpän Jesu ñode iwetkuñ; Yäwoñärewani äma! Nin nadäkamän, gäk äma siwoñi. Imaka imaka yänjiri bureniñän ahäk täkan.

Anutu täño kädet siwoņigän niwetpäņ näwoņärekk täk täyan. Ba man yäk täyan uwä äma wäpi biņam ärowani ba äpani unita umun nämo täņkaņ niwet täyan.

²² Ude täk täyan unita nin Juda naniktä Rom gapmanta takis monen täga imikkämäņ ba nämo, unitäño mebäri niweri nadäna.

²³ Yäwäwä Jesutä yäņ-yäkņarani täño mebäri yabäņpäņ-nadäņkaņ yäwetkuk;

²⁴ Monen kubä namä käwa yäk. Yäwänä monen kubä imiņkuņ. Imäwä ñode yäwet yabäņkuk; Monen ño terak netä täño iņami dapun ba wäpitä itak? Yäwänä iwetkuņ; Rom gapman täño intäjukun äma Sisa unitäñotä itak yäk.

²⁵ Yäwäwä Jesutä yäwetkuk; Eruk ket ñode nadäwut. In imaka imaka Rom gapmanta imikta yäwani u inita kaņ imut. Täņ, imaka imaka Anututa imikta yäwani u Anututa kaņ imut.

²⁶ Ude yäwänkaņ kikuņutpäņ-nadäwätäk täņpäņ kum itkuņ. Ämawebe iņamiken Jesutä goret kubä nämo yäwän kaņpäņ iņitta täņpä wawäpäņ jop itkuņ.

*Kumbani-ken naniktä akukakukta man
Mat 22:23-33; Mak 12:18-27*

²⁷ Ude täņkaņ kuņirä äma ätu Satyusi äbotken naniktä Jesuken äbuņ. (Satyusi äma uwä kumbaniken nanik akukakuk nämo pätak yäņ nadäk täņkuņonik.)

²⁸ Eruk abäņpäņ Jesu ñode iwet yabäņkuņ; Yäwoņärewani äma, Mosestä ninta man kudän ñode täņ nimiņkuk; Äma kubätä webe yäpmäņpäņ komenita yeri kubä nämo bäyaņkaņ kumäņirän

monänitä webeni kajat yäpmänpäñ tuänita biñam yeri bäyañ imek yäñ yänkuk.

²⁹ U nadäñiri manbiñam kubä ñode gäwetna nadä; Bianä ini buap 7 itkuñowä tuänitä webe kubä yäpmänpäñ yeri kubä nämo peñkañ kumbuk.

³⁰ Täñirän monänitä webe ugänpäñ yäpuk. Yäpmänpäñ udegän yeri kubä nämo peñkañ kumbuk.

³¹ Kumäñirän gwekitä webe ugänpäñ korenpäñ udegän yeri kubä nämo peñkañ kumbuk. Udegän udegän buap 7 uwä webe ugänpäñ yäpmänpäñ yeri kubä nämo peñkañ kumän-tagän kumbuñ.

³² Äpiye 7tä kumäñirä webeni kajat udegän mäden kumbuk.

³³ Eruk, kumbanitä akukakuk kadäni-ken webe uwä netäta biñam api täñpek? yäñ iwetkuñ.

³⁴ Ude iweräwä Jesutä yäwetkuk; In nadäkañ? Ämawebe Nädapi täktäk uwä kome terak ño täk täkañ.

³⁵ Upäñkañ kadäni pähapken ämawebe kumbaniken naniktä akukta biñam u Anututä yäpmäñ akwayäñ täyak-ken uken nädapi täktäk äneñi nämo api täneñ.

³⁶ ✧ Kadäni uken äma wari nämo api kumneñ, añerotä kumäk-kumäki nämo itkañ udegän. U kumbaniken nanik akunayäñ täkañ unitä Anutu täño ironjiniye ude äworenpäñ api itneñ.

³⁷ Kumbaniken naniktä akukakukta yäkañ unita ñode täwera nadäwut; Mosestä man kudän täñ nimiñkuko uterak kumbaniken nanik akukakuk u imaka bureni yäñ niwetpäñ niwoñärek täk täyak. Mosestä päya kädäp mebet ikek unitäño manbiñam

✧ 20:36: 1Jo 3:1-2

kudän tänpänj ñode imaka kudän täñkuk; Ekäni u Abraham, Aisak, Jekop täño Anututä itak yänj yänjuk.

³⁸ ✧ Man ude yänjukoko unitä ñode niwoñäretak; Anututä nadäwän ämawebe kuduptagän, kumbani ba kodaki bok u irit ikek täkañ. Unita ñode täga yäne; Anutu u kumbani täño Anutu nämo. Uwä kodak irani täño Anutu.

³⁹ Jesutä ude yäwerirän Baga man yäwoñärewani äma ätutä iwetkuñ; Yäwoñärewani äma, kowata täga niwetan yäk.

⁴⁰ Tänpänj äneñi iwet yabäka umuntanpänj penkuñ.

Jesu ini-tägän Kristo u netä yänj yänjuk

Mat 22:41-46; Mak 12:35-37

⁴¹ Tänpäkañ Jesutä ämawebe ñode yäwet yabänjuk; Man goret ñode imata yäk täkañ? Kristo u Devit täño nanaki, komen ämagän yänj yäk täkañ. Upänkañ ude nämo!

⁴² Devit ini uwä Sam kubä terak ñode kudän täñkuk;

Ekäni Anututä Ekänina ñode iwerirän nadänkut;

⁴³ Gäk dubina-ken äbä mañiriri wäpka biñam gaminkañ iwankaye yäpmänpänj gämotkakangän api yepmañpet yäk. *Sam*

110:1

⁴⁴ Eruk, u kawut! Devit ini uwä Kristota Ekänina yänj yänjukoko unita jide tänpänj Kristo u Devit täño orani jopi kubä yänj yäk täkañ?

Baga man yäwoñärewani täño täktäka yänjuk

Mat 23:1-36; Mak 12:38-40; Luk 11:37-54

45 Ämawebe u Jesu täño man u nadäj irirä iwaräntäkiye ñode yäwetkuk;

46 In Baga man yäwoñärewni ämatä kuñat täkañ ude nämo kuñatneñ. Uwä ämawebetä nibäñpäñ wäpi biñam ikek yäj niwerut yänkañ tek käroni säkgämän wädäwä ärowäkañ ämawebe inamiken kuñat täkañ. Ba kädet minjin kuñarirä ämawebetä yabäñpäñ yäniñ oretta gäripi nadäk täkañ. Täñkañ käbeyä eñi gänañ ba äñnak-äñnak pähap täk täkañ-ken äronpäñ äma ärowanitä irani-ken itta gäripi nadäk täkañ.

47 Äma udewani uwä webe kajattä eñi gänañ äronkañ tunjumi yäyomägat täkañ. Ba ämawebetä nibäñpäñ äma siwoñi yäj niwerut yänkañ yäñapik man käroni boham yäk täkañ. Äma udewani uwä Anututä kowata waki tañi-inik api yämek.

21

Anututa monen pekpek kädet bureni u jide?

Mak 12:41-44

1 Jesutä ude yänkañ irirän ämawebe monen ikek päbä monenji kudupi eñi täño monen käbot-ken peñ irirä yabäñkuk.

2 Yabäñ irirän webe kajat kubä monen tepi kubägänpäñ äbä käbot gänañ pewän äpmonkuñ. Pewän äpmonjirän kañpäñ Jesutä ämawebe yäwetkuk;

3-4 ✧ Näk bureni täwetat; Webe kajat jäwäri ñonitä peyak uwä ätu pähaptä pekañ u yärepmitak. Ätuwä monen tañi it yämikañ uken nanik täpurigän pekañ.

Upänkañ webe ñonitâ peyak uwä täpuri it imin̄kuko udegän, kudup penpän jäwäri-inik itak.

Kudupi eni uwä api tokät manpek

⁵ Tänpäkañ iwaräntäkiyetä kudupi eni säkgämän u kañkañ yänkuñ; Säkgämän! Moneñ Anututa biñam pewani upän tuñum gäripi nitek yäpmänkañ mobä säkgämän ukät bok kudupi eni täñkuñ yäk.

⁶ ✧ Yäwäwä Jesutä yäwetkuk; Imaka säkgämän kakañ uduwä mädenä api tokät manpek. Mobä uterak-terak itkañ uwä api erän mäneñ.

⁷ Yäwänä iwaräntäkiye ätutä iwetkuñ; Yäwoñärewani äma, yäyan uwä jidegän api ahäwek? Kudän jidewani ahän nimirän api kañpän nadäne?

⁸ Yäwäwä yäwetkuk; Ämatä täñ-täkñatneño unita ket nadänkañ itkot. Äma mäyaptä näk wäpna terak man ñode api täwetneñ; Näk Jesu yäk. Ba kadäni pähap tuän äbätak yän api täwetneñ yäk. Upänkañ man u nadän yämineñtawä.

⁹ Ba ämik pähap-pähap ahäkañ yän täwetnayän täkañ unita nämo umuntäneñ. Imaka umuri pähap u intäjukun ahänayän täñopänkañ näñño äbäkäbäk kadäni uwä bäräneñ nämo api ahäwek.

¹⁰ Täñkañ kubä ñode yäwetgän täñkuk; Bureni, kome kubätä kubäkät ämik pähap api täneñ. Ba äma änok kubätä kubäkät ämik api täneñ.

¹¹ Kadäni uken kenän tañi api kwaiwek. Ba kome ätuken nakta jop api itneñ ba käyäm waki-waki api ahän yämineñ. Ba kudän kudupi umuri pähap mebäri mebäri kunum terak ahänjirä api yabäneñ.

✧ 21:6: Luk 19:44

12 Tänpäkaŋ imaka umuri pähaŋ u nämo ahäŋirä ämatä tepmäŋitpäŋ kädet wakiwaki api täŋ tamineŋ. Goret täkaŋ yänpäŋ käbeyä eŋi täŋo äma ekäni ekäni inamiken tepmäŋpäkaŋ manjin api yäpmäŋ danineŋ. Tänpäŋ komi eŋi gänaŋ api tepmaneŋ. Ba kome täŋo intäjukun ämakät gapman ämatä intäŋo mebäri nadäkta api täwet yabäneŋ. Bureni, näka nadäŋ namikinik täŋpeŋ kuŋatnayäŋ täŋo unita udewä api täŋ tamineŋ.

13 Kädet udewani täwoŋärenayäŋ täŋo uwä in näkŋo wäpna biŋam api yäŋahäneŋ.

14 ✧ Tänpäkaŋ bäräpi u nämo ahäŋ tamiŋirän intäjukunä manken itnayäŋ takamäŋ uwä man jide api yäne yäŋ nadäwätäk nämo täneŋ.

15 ✧ Nämo, kadäni uken näkŋa-tägän mejin api täŋpidäm täwet ba nadäk-nadäk api tamet. Ude täŋ tamiŋira iwanjiyetä man yäŋahänayäŋ täkaŋ u nadäŋkaŋ yäpmäŋ äpna yäkŋat api tänpä waneŋ.

16 ✧ Kadäni uken nanjiye meŋjiye ba notjiye äwäŋjiye ba äma ätu unitä iwan api täŋ tamineŋ. Ba in ätu kumäŋ-kumäŋ api tadäpneŋ.

17 In näkŋo wäpna biŋam yäpmäŋ kuŋatnayäŋ täkaŋ unita komi api tamineŋ.

18 ✧ Ude täŋ taminayäŋ täkaŋ upäŋkaŋ gupjin moräk täpuri kubä nämo api paorek.

19 ✧ Nadäk-nadäkjin näkken kehäromi peŋ yäpmäŋ kuŋatnayäŋ täkaŋ uwä säkgämän api itneŋ.

Jesutä Jerusalem api wawek yäŋ yäŋkuk

✧ **21:14:** Luk 12:11-12 ✧ **21:15:** Apos 6:10 ✧ **21:16:** Mat 10:21-22 ✧ **21:18:** 1Sml 14:45; Luk 12:7 ✧ **21:19:** Hib 10:36

20 Upänkaŋ guŋ äbot täŋo komi ämatä päbä Jerusalem yotpärare ŋo it gwäjiŋirä ŋode yabänpän-nadäneŋ; Kome ŋo apiŋo wawayän yän nadäneŋ.

21 Kadäni ugän ämawebe yotpärare ini ŋo irani in akumaŋ kaŋ kut. Täŋpäŋ ämawebe Judia komeken nanik u imaka, bäräneŋ akumaŋ kome ŋo peŋpeŋ banken kaŋ kut. Täŋkaŋ kome kukŋi käda nanik Jerusalem amneŋtawä!

22 ✧ Nadäkaŋ? Komi bäräpi u ahäŋirän kowata yäpmäk-yäpmäk kadäni Anutu täŋo man terak bian kudän täwani u bureni-inik api ahäwek.

23 ✧ Butewaki! Webe nanak kok ikek ba ironi paki nitek u bäräpi-inik api nadäneŋ! Ekänitä kokwawak nadäŋirän imaka umuri pähap kome ŋonitäŋo ämawebe terak api ahäwek.

24 ✧ Täŋpäkaŋ kadäni uken ätuwä ämikken mujuk terak api kumneŋ. Ätuwä guŋ äbotken naniktä yämagut päŋku ini irani-ken yepmanpän komi piä api yämineŋ. Guŋ äbot unitä Jerusalem yotpärare ŋo täŋpä wawäpän inita biŋam yäpmanpän kadäni käroni it yäpmän äronirä kadäni Anututä nadätaken api tärewek.

Jesu täŋo äbäk-äbäka man

Mat 24:29-35; Mak 13:24-31

25 ✧ Eruk, kadäni uken edap dapuri ba komepak ba guktä inide kubä api ahäneŋ. Kome terak gwägu pähaptä mämä pähap täŋirän ämawebe api umuntäneŋ. Umuntaŋpän jide täne yän api nadäneŋ.

✧ **21:22:** Lo 32:35; Jer 5:29, 46:10; Hos 9:7 ✧ **21:23:** 1Ko 7:26 ✧ **21:24:** Esr 9:7; Sam 79:1; Ais 63:18; Rom 11:25; Rev 11:2

✧ **21:25:** Sam 46:2-3; Sam 65:7-8

26 Tānpāņ edap, komepak guktā waren tājirā kome terak ņo jide ahātak yāņ nadāņpāņ bumta api umuntāneņ.

27 ✧ Tāņuruk-uruk ude ahāņirān Āma Bureni-inik uwā gubam terak kehāromi epmāget kudān nīkek abāņirān api kāneņ.

28 ✧ Unīta umuri unitā ahāņ tamiņirān nāmo umuntāneņ. Nāmo, bāneņjin pidām tawāpāņ ņode kaņ nadāwut; Eruk, Anututā waki ņoken nanik nimagurayāņ kerāp tāyak yāņ kaņ nadāwut.

29 Man u yāwetpāņ manbiņam kubā ņode yāwetkuk; Wama pāya ņo ba pāya ātu tāņo mebāri yabāņpāņ-nadāwut.

30 Dātākitā ahāņirā Soropek kadāni kerāp tāyak yāņ nadāk tākaņ.

31 Eruk, udegān imaka umuri u ahānayāņ tākaņ u yabāņpāņ Anututā intājukun itkaņ yabāņ yāwat piā kehāromi tāņpayāņ tāyak u tuān kerāp tāyak yāņ api nadāneņ.

32 Nāk bureni tāwetat; Āmawebe apiņo itkaņ u kudup nāmo kumāņirā imaka yāyat u api ahāņ moreneņ.

33 ✧ Tāņpākaņ kunum kenta kome u bok api paot-deņo upāņkaņ mena jinom u nāmoinik api paorek.

Ket nadāņpāņ itneņ

34 ✧ Unīta in ket nadāņkaņ itkot! In ketem ume naknak unitagān kadāni nāmo irepmitneņ. Ba imaka guptagān nadāwātāk nāmo tāneņ. Ude tānayāņ tāņo uwā nadāk-nadākjin unitagān api

✧ **21:27:** Dan 7:13; Mat 26:64; Rev 1:7 ✧ **21:28:** Rom 13:11

✧ **21:33:** Luk 16:17 ✧ **21:34:** Mat 24:48-50; Mak 4:19; Luk 17:27, 1Te 5:3

peneŋ. Ude tänpäŋ tuŋum nämo täŋkaŋ irirä kadäni pähap api ahäŋ tamek.

³⁵ Kadäni pähap u buŋeptä tom pit kubägän däpmäk täkaŋ udegän ämawebe kudup api ahäŋ yämek.

³⁶ ☆ Uita ket tänpäŋ nadäŋit nadäŋit kaŋ kuŋarut. Ba imaka umuri pähap u ahäŋ taminayäŋ täkaŋ u gänaŋ kehärom taŋpäŋ itta Ekäniken yäŋapik täkot. Ude tänpäŋ it yäpmäŋ kuŋtängän Äma Bureni-inik iŋamiken api ahäneŋ.

³⁷ ☆ Täŋpäkaŋ keŋma keŋma kudupi yotken Jesutä ämawebe yäwetpäŋ yäwoŋäreŋk täk täŋkukonik. Täŋkaŋ bipani bipani uwä yepmaŋpeŋ päŋku pom kubä wäpi Olip uken äro it täŋkukonik.

³⁸ U irän täreŋirän tamimaŋ-inik apämaŋ päŋku kudupi yotken it täŋkukonik. U irirän ämawebetä mani biŋam nadäkta äbäk täŋkuŋonik.

22

Satantä Judas bänepi-ken äpmoŋkuk

Mat 26:1-5,14-16; Mak 14:1-2,10-11; Jon 11:45-

53

¹ Tänpäŋ orekirit kadäni kubä wäpi Pasova ba Käräga yiskät nämo awähurani täŋo äŋnak-äŋnak kadäni keräp täŋkuk.

² ☆ Täŋkaŋ bämop äma ätukät Baga man yäwoŋäreŋwani ämatä jide tänpäŋ Jesu utpena kaŋ paorek yänpäŋ kädetta wäyäkŋeŋkuŋo upäŋkaŋ ämawebeta umuntaŋkuŋ.

☆ **21:36:** Mak 13:33; Rev 6:17 ☆ **21:37:** Luk 19:47 ☆ **22:2:** Luk 20:19

3-4 ✧ Ude täñ yäpmäj kuñirä Satantä Jesu iniken iwaräntäki kubä wäpi Judas, Kariot komeken nanik, u bänepi-ken äpmonjuk. Bänepi-ken äpmonjpänkan Judastä Jesu bämop äma intäjukun täñpani ba kudupi eni täño watä äma u keriken pekta päñku man yäwetkuk.

5 Yäwerän nadänpäj bänep täga pähap nadäj iminpäñ kowata gwäki imikta yäñtärenkuñ.

6 Yäñtären imäwä Judas täga nadänkan ämawebe kanpäñ nadäk nämo täñirä käbop iwan keriterak kan pewa yänpäj Jesu iwaräntäj yäpmäj kuñatkuk.

Pasova ketem nakta tunum täñkuñ

Mat 26:17-25; Mak 14:12-21; Jon 13:21-30

7 ✧ Täñpäkan Käräga yiskät nämo awähurani täño äñnak-äñnak kadäni yäput penkuñ. Orekirit kadäni udeken Juda ämatä Pasova orekirit kadäni täño mebäri nadänpäj yawak gubañi däpmänpäj dubik täñkuñonik.

8 Eruk, kädet u iwatpäñ Jesutä Pita kenta Jon ñode yäwetpäñ pen yäwet-pewän kuñkumän; Ek kuñkan Pasova täño tom ketem täñ tunum täkon. Täñirän nintä ärenakan kan näna.

9 Yäwänä yarä unitä ñode iwetkumän; Eni deken päñku Pasova täño ketem täñtunum tädayäj?

10 Yäwänä Jesutä yäwetkuk; Ek yotpärare-ken äronkan äma kubä ume käbot ikek kanpäñä äma u iwat yäpmäj kuñirän eni kubä gänañ ärowänä ugän kan iwarun.

11 Äronpäñä eni mähemi ñode kan iwerun; Yänpäj-yäwonjärek ämatä ñode yäyak; Eni deken

näkkät näwaräntäknaye-kät Pasova täño ketem nänayän?

12 Ude iweränkañ eni dāpān tañi, äñnak-äñnak täño tuñum ikek kubä täwoñärewänkañ Pasova täño ketem uken kañ täñtuñum tawun.

13 ✧ Jesutä ude yäweränkañ Pita kenta Jon päñku yänkuko udegän kañ-ahäñpäñ Pasova täño ketem täñtuñum tañ itkumän.

Ekäni täño äñnak-äñnak unitäño man

Mat 26:47-56; Mak 14:2-26; Jon 18:3-11

14 Eruk kadäni ahänjirän Jesu iwaräntäkiye ätu yäwän yäpmän päro eni u gānañ mañitkañ ketem u penta nañkuñ.

15 Ketem nañ itkañ Jesutä ñode yäwetkuk; Komi nadāwayän täyat u keräp täyak unita Pasova äñnak-äñnak ñowä inkät bok nakta gäripi tañi nadän yäpmän kuñatkut.

16 ✧ Näk bureni täwetat. Näk Pasova ketem inkät äneñi nämo nañkañ it yäpmän kuñtängän Anututä intäjukun itkañ ämawebeniye yabän yäwarayän täyak-ken uken Pasova täño mebäri kwawak api ahäwek.

17 Ude yäñpäñ wain ume yäpmäñpäñ Anutu-ken bänep täga man yäñpäñ ñode yäwetpäñ yämiñkuk; In kuduptagän ño yäpmäñpäñ nañput.

18 Näk wain ume äneñi nämo nañira Anututä intäjukun itkañ yabän yäwat piäni kehäromi täñpayän täyak u kwawak api pewän ahäwek.

19 ✧ Jesutä ude yäñpäñ käräga kubä yäpmänkañ Anutu bänep täga man iwetkañ tokät jukutpäñ iwaräntäkiyeta ñode yäwetpäñ yämiñtäñ kuñkuk;

Nowä näkno gupna. U inta yänpän taniñ kirewani. No nanñan näka nadänpen kan kuñat täñput.

20 Eruk ketem nan paotpän Jesutä wain ume yäpmanpäñ udegän yäminpäñ yänkuk; Nowä Anututä ämawebe-kät topmäk-topmäk kodaki täyak u täñkehärom takta. Topmäk-topmäk kodaki uwä nägätna inta yänpän piwayän täyat uterak wohutak.

21 ✧ Ude yänpän yänkuk; In nadäkan? Äma näkkät käräga gäpe kubägan näkamäk nonitä iwan keriken nepmanpayän.

22 Äma Bureni-inik uwä kädet yän imani udegän api iwarek. Upänkanä äma iwan kerit terak nepmanpayän täyak u kowata jide kubä api yäpek?

23 Ude yäwän nadänkan iwaräntäkiyetä ini näwetgäwet node täñkuñ; Ninken nanik netätä ude api täñpek? yän yänkuñ.

Intäjukun irit täño man

Mat 20:25-28; Mak 10:42-45

24 ✧ Tänpän iwaräntäkiye uwä ninken nanik netä intäjukun itak yänpän man wärät-wärät täñkuñ.

25 ✧ Täñirä Jesutä node yäwetkuk; In nadäkan? Kome terak nanik intäjukun ämatä ämawebeta ärowani täñ yämik täkan. Täñkan inita node yäk täkan; Nin ämawebe täño täñkentäk bureni yän yäk täkan.

26 ✧ Upänkan inken ude nämo ahäwek. Inken nanik kubätä äma ekäni ude itpäñä intäño mäden nanik ude kuñarek. Ba in kubätä intäjukun itpäñä eruk noriye täño watä äma jopi ude kuñarek.

✧ 22:21: Sam 41:9; Jon 13:21-22 ✧ 22:24: Luk 9:46 ✧ 22:25: Mat 20:25-27; Mak 10:42-45 ✧ 22:26: Mat 23:11; Mak 9:35

27 ✧ Eruk, unita jide nadäkaŋ? Netätä ärowani itak? Äma wäpi nitek jop ittängän ketem nak täkaŋ unitä ärowani ba, watä äma ketem ijik-ijik täk täkaŋ unitä ärowani? Jop itkaŋ nak täkaŋ inä unitä ärowani yäŋ nadäk täkaŋ. Täŋ, nähä ude nämo täk täyat. Näkä in bämopjin-ken watä äma jopi ude kuŋat täyat.

28 Täŋpäkaŋ bäräpi mebäri mebäri ahäŋ namik täkaŋ uwä inä nämo nabäkätäk täkaŋ.

29 ✧ Täŋirä nanatä näk intäjukun itkaŋ kaŋiwat piä kehäromi täkta wäp namiŋkuko udegän in näkkät bok kaŋiwat piä u täkta wäp biŋam tamitat.

30 ✧ Ude täŋ tamitat unita intäjukun irayäŋ täyat-ken uken näkkät bok bägup kubä-kengän ketem penta api nak täne. Ba Isrel äbot 12 unitäŋo intäjukun äma api itneŋ.

*Jesu Pitatä näka äwo api yäwek yäŋ yänkuk
Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Jon 13:36-38*

31 ✧ Jesutä ude yäŋpäŋ Saimon iwetkuk; Saimon, Satantä in täŋpäŋ-tabäwayäŋ yäyak. Ämatä wit mujipi-kät gupi yäpmäŋ danik täkaŋ ude täŋpayäŋ nadätäk.

32 ✧ Unita Saimon nanakna, nadäkinikka paoränpäŋ hänepka gapun täwek yäŋpäŋ gäka Nanaken yäŋapik man yät. Ude täro unita gäk äneŋi näkken äbayäŋ täyan-ken uken Anutu täŋo man kädet notkaye yäwet täpänek kaŋ tä.

33 ✧ Ude yäwänä Pitatä ŋode iwetkuk; Ekäni gäkä komi eniken iriwä näk komi eniken bok itta pidäm

✧ 22:27: Jon 13:12-15 ✧ 22:29: Luk 12:32 ✧ 22:30: Mat 19:28
✧ 22:31: 2Ko 2:11 ✧ 22:32: Jon 17:11,15,20; Sam 51:13 ✧ 22:33:
Luk 22:54

täyat. Ba gäk gutpäñ näk imaka nutta yäwäwä api pidäm täwet.

34 Yäwänä Jesutä iwetkuk; Pita, ñode gäwera nadä. Apiño bipani purup gera nämö yänjirän gäkä kadäni yaräkubä wäpna käbop pewayäñ.

35 ✧ Ude yänjpäñ yäwetkuk; Näkä monen, kuronjin ärarani ba yäkta yäjiwätpäñ jop taniñ kireñpewa kuñkuñ-ken uken imaka kubäta wäyäkñeñkuñ ba nämö? Yäwänä Nämö yän iwetkuñ.

36 ✧ Yänjirä Jesutä man kubä ñode yäwetgän täñkuk; Eruk apiño-ken kubätä monen it imänä yäpmänkañ kuñaton. Ba kubätä yäk kubä it imänä udegän tagenkañ kuñaton. Ba kubä täño kadä ämik täkta nämö it imänä iniken teki punin nanik yänopmänjpäñ ämata yämiñpäñ monen yäpmänkañ kadä kubä suwaton.

37 ✧ U imata, Anutu täño man ñode kudän täwani; Kubo ämata täñ yämik täkañ ude täñ imiñkuñ. Eruk, man uwä näkken bureni-inik ahäkta yäwani. Näka man yäwani uwä kudup bureni ahäwayäñ.

38 Jesutä ude yäweränä iwetkuñ; Ekäni, ño ka! Kadä yarä injtkamän ño! Yäwäwä yänkuk; Täga, man u pewut! yäk.

Olip pomken Jesu nani-ken yänjapinjak

Mat 26:36-46; Mak 14:32-42

39-40 ✧ Täñjpäñ Jesu bipani bipani täk täñkuko udegän yotpärare penpen Olip pomken äronjirän iwaräntäkiye iwatkuñ. Bägup it täñkuk-ken u ahänjpäñ iwaräntäkiye ñode yäwetkuk; In tänyabäk-ken kwitanenja Anutu-ken yänjapik man yäwut.

✧ 22:35: Luk 9:3, 10:4 ✧ 22:36: Luk 22:49 ✧ 22:37: Ais 53:12; Luk 22:52 ✧ 22:39-40: Luk 21:37; Jon 18:1

41 Eruk Jesu inigän ätukät kuṅpänä gukut imäpmok tänpän yänapik man ṅode yänkuk;

42 ✧ Nana, täga yän nadänpänä gäk nadän namiṅiri komi nadäwayän täyat u kaṅ närepmirän. Upänkaṅ näkṅo nadäk nämo, gäkṅaken nadäk kaṅ ahäwän.

43 Ude yänirän kunum gänaṅ nanik aṅero kubätä päpä täṅkentän imiṅkuk.

44 Tänpänkaṅ bänepitä komi pähap nadänkaṅ gwäk pimiṅpän yänapik man kehäromigän yänirän woṅ bumta imätkuko uwä nägät bumik unitä kome terak maṅkuṅ.

45 Tänpän yänapik man yäntängän akumaṅ iwaräntäkiyetä itkuṅ-ken u kuṅpän yabänkuk; Butewaki nadän bäräp tänpän pat irirä.

46 Pat irirä äbä yabänpän yäwetkuk; In imata dāpmon pat itkaṅ? Tänyabäk-ken kwitanenṅta akunpän yänapik man yäwut!

Judastä Jesu iwan keru terak teṅkuk

Mat 26:47-56; Mak 14:43-50; Jon 18:3-11

47 Tänpän Jesutä man ude yän irirän iwaräntäkiye uken nanik kubä wäpi Judas unitä äma äbot yän-yäkṅat yäpmän äbänkaṅ Judas ini Jesu bayän imiṅpän iniṅ orerayän nadänkaṅ dubini-ken äbuk.

48 Äbänä Jesutä iwetkuk; Judas, gäk Äma Bureni-inik iwan keru terak tewa yänpän naniṅ oretan?

49 ✧ Tänpänkaṅ iwaräntäkiye Jesu-kät penta itkuṅo unitä iwan päke u yabänpän Jesu iwetkuṅ; Ekäni, iwan ṅo kadätä dāpna?

50 Ude yänpäj iwaräntäki kubätä bämop äma kubä täño watä äma kubä ura yäñjat jukuni bure kädapäj painkuk.

51 Täñirän Jesutä kañpäj yäñkuk; Ai! Ude täñpeno! Ude yänpäj äma u jukuni yäpmänpäj äneñi irani ude peñ imiñkuk.

52 ✧ Täñkañ bämop äma, Juda täño äma ekäni ekäni-kät kudupi eñi täño komi äma Jesu initta äbuño u Jesutä ñode yäwetkuk; Intä nabäwä näk kubo äma ämik täñpani ude täñpapäj kadä boham nitek nutnayäj äbäkañ?

53 Näk kepmani kepmani kudupi eñi gänañ äronkañ inkät ämawebe Anutu täño man yäwetpäj yäwoñärek täk täñkut-ken ugän nämo nepmäñitkuño u. Upäñkañ intä piäjin täkta kadäni ahatak. Uwä bipmäñ urani täño kehäromi ubayäj!

Pitatä Jesu wäpi kábop peñkuk

Mat 26:57-58,69-75; Mak 14:53-54,66-72; Jon 18:12-18,25-27

54 ✧ Ude tänpäj Jesu init yäpmäj bämop äma intäjukun täñpanitä eñi gänañ äronkuñ. Täñirä Pita uwä bankentä yabäñit yabäñit yäwatkuñ.

55 Täñirän komi äma yewa gänañ äro kädäp ijiñpäj äñäriñ irirä Pita imaka, äro bämopi-ken itpäj kädäp penta äñäriñ itkuñ.

56 ✧ Äñäriñ irirä eñi unitäño watä webe kubätä ket tänpäj kañpäj yäñkuk; Äma ukät kuñarani kubä ño yäk.

57 Yäwänä Pitatä yäñkuk; Wanotna, näk äma u nämo kak täyat yäk.

✧ **22:52:** Luk 22:37; Jon 7:30, 8:20; Kol 1:13 ✧ **22:54:** Sam 31:11; Luk 22:33 ✧ **22:56:** Apos 4:13

⁵⁸ Ude yānpāṅ ätu irirän äma kubätä kaṅpāṅ yāṅkuk; Bureni, gäk unitä äbotken nanik yäk. Yāwänä Pitatä yāṅkuk; Notnapak, jop yāyan yäk. Nāk nämo!

⁵⁹ Täṅjirän mäden äma kubätä äbānpāṅ kehäromigän ṅode yāṅkuk; A! yäk. Äma ṅo bureni-inik ukät kuṅarani. Uwä Galili ämagän yäk.

⁶⁰ Yāwänä Pitatä yāṅkuk; Notnapak, gäk man ṅo yāṅjiri tāṅguṅ täyat yäk. Yāṅjirän uterakgän puruptä gera yāṅkuk.

⁶¹ ✧ Täṅpākaṅ Ekänitä äyāṅutpāṅ Pitaken dapun täṅjirän Pitawä Ekänitä man ṅode iwetkuko u nadāwän tāreṅkuṅ; Purup man nämo yāṅjirän gäk kadāni yarākubä näṅṅo wāpna kābop pewayāṅ yäk.

⁶² Man u juku piṅpāṅ bānepi-ken jägāmi pāhap nadāṅpāṅ äpāmaṅ pāṅku konām bumta kotkuk.

Jesuta waki mebäri mebäri täṅ imiṅkuṅ

Mat 26:67-68; Mak 14:53-65; Jon 18:19-24

⁶³⁻⁶⁴ Täṅpākaṅ äma Jesu kaṅ gwājij itkuṅo u sära man iwetpāṅ iṅami dapun tektä täṅpipiṅkaṅ utpāṅ iwetkuṅ; Gäk profet unita äma gutak unitāṅo wāpi niwet! yäk.

⁶⁵ Täṅkaṅ ugän nämo. Yāṅärok man wakiwaki imaka, bumta iwetkuṅ.

⁶⁶ Ude täṅjirä kome yāṅṅjirän äma ekāni ekāni, bāmop äma intājukun täṅpani-kät Baga man yāwoṅärewani äma kudup man kābeyä täṅpāṅ Jesu yāṅkiṅat yāpmāṅ äronpāṅ man ṅode iwetkuṅ;

⁶⁷ ✧ Gäk Kristo täṅpāwä yāṅahānpāṅ niwet yäk. Yāwāwä yāwetkuk; Nāk Kristo yāṅ täwerawä täga nämo nadāṅ naminayāṅ.

68 Ba täwet yabäk täñjira kukñjini täga nämö näwetnayäñ.

69 ✧ Upänkañ ñode täwera nadäwut; Apiño yäput penpäj Äma Bureni-inik uwä Anutu kehäromi mähemi keru bure käda itpäj tärek-täreki nämö api it yäpmäj ärowek.

70 ✧ Ude yäwän nadänpäj kuduptagän ñode iwetkuñ; Gäk Äma Bureni-inik u? Yäwäwä yänjkuk; Yäkañ ubayäñ.

71 Yäwänä yänjkuk; Imata mangämän wari yäne? No ini menitä yänjirän nadäkamäj uba yäk.

23

Jesu Pailat ba Herot injamiken itkuk

Mat 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Jon 18:28-38

1 Eruk, käbeyä täñ itkuño u kuduptagän akuñ-kirenpäj Jesu yänjikat yäpmäj päñku Pailat injamiken tenkuñ.

2 ✧ Uken päñku itpäj ñode yänpäj manken tenkuñ; Äma ñonitäño mebäri ñode pätak; Äma ño nin täño ämawebeniye nadäk-nadäki täñkuräk tak täyak. Täñkañ Rom täño intäjukun äma Sisa unita takis monen penentawä yän yäjiwät tak täyak yäk. Täñkäñä inita ñode yäk täyak, Näk äbäkta yäwani Kristo u, intäjukun äma kubä yän yäk täyak.

3 ✧ Ude yäwäwä Pailattä Jesu iwet yabänjkuk; Gäk Juda täño intäjukun äma ba? Yäwänä Jesutä iwetkuk; Yäyan ubayäñ.

✧ 22:69: Apos 7:56 ✧ 22:70: Luk 4:3,9 ✧ 23:2: Luk 20:25

✧ 23:3: 1Ti 6:13

4 Yäwänä Pailattä bämop äma ba äma äbot itkuᅇo u kudup ᅇode yäwetkuk; Näk äma ᅇonitäᅇo momita wäyäkᅇewa wakaᅇ yäk.

5 Pailattä ude yäwetkuko upaᅇkaᅇ kehärom taᅇpaᅇ yäᅇkuᅇ; Ude nämo! U äma yäᅇ-yäkᅇarirän manitä nintä komen ahäᅇ moretak yäk. U Galili kome-kentä yäput peᅇpaᅇ täᅇ yäpmaᅇ äbäᅇ täyon Judia komeken ᅇo udegän ahatak yäk.

6 Ude yäwäwä Pailattä äneᅇi yäwet yabäᅇkuk; Äma ᅇo Galili komeken nanik ba?

7 ✧ U Galili komeken nanik bureni täᅇpänä, eruk, näkä unitäᅇo mebäri nadäkta nämo yäwani. U kome Herottä yabäᅇ yäwat täyak u nanik unita Herottä man piäken kwän yäk. Täᅇpakaᅇ kadäni uken Herot Jerusalem yotpärare-ken itkuko unita Jesu Herotken tewän kuᅇkuk.

8 ✧ Täᅇirän Herot uwä Jesu kaᅇpaᅇ bänep täga nadäᅇkuk. U Jesu täᅇo biᅇam mäyap nadäk täᅇkuko unita u kakta gäripi nadäᅇ yäpmaᅇ äbuk. Imata Jesutä kudän kudupi kubä täᅇirän käwayäᅇ gäripi nadäᅇkuk.

9 Täᅇpaᅇ Jesu man mebäri mebäri iwet yabäᅇirän kowata man kubä nämo iwetkuk.

10 Man kum irirän Baga man nadäwani ämakät bämop äma intäjukun täᅇpani uken itkuᅇo u nadäᅇkaᅇ Jesu terak man mebäri mebäri wohutpaᅇ gera terak yäput iwetkuᅇ.

11 Täᅇirä Herot-kät komi ämatä Jesuta waki täᅇ imiᅇpaᅇ sära man iwetkuᅇ. Ude täᅇkaᅇ äma ekäni täᅇo tek täᅇ imiᅇpaᅇ Pailat-ken äneᅇi yäᅇikᅇat yäpmaᅇ kuᅇkuᅇ.

12 Tänpäkaŋ kadäni ukengän Pailat kenta Herot not tänpäŋ bänep kubägan penkumän. Bian ini-ini itkumänopäŋ kadäni ugän not täŋkumän.

Jesu kumäŋ-kumäŋ utta Pailattä yäntäreŋkuk

Mat 27:15-26; Mak 15:6-15; Jon 18:39-19:16

13 Tänpäŋ Pailat uwä Juda täŋo äma ekäni ekäni-kät bämop äma intäjukun täŋpani ba ämawebe päke itkunjo u yänpewän dubini-kengän äbuŋ.

14 Tänpäŋ ŋode yäwetkuk; In äma ŋo ämawebe yäŋ-yäŋarani täk täyak yäŋ yänpäŋ näkken yäpmäŋ äbäŋ yäk. Upäŋkaŋ näkä in iŋamjin-ken mebärinita iwet yabätken momini kubä nämo kaŋ-ahätat yäk.

15 Täŋkaŋ Herot udegän, mominita wäyäkŋewän wawäpäŋ ninken äneŋi tewän äbätak yäk. Unita jide? Momi kubä nämo täŋkukopäŋ imata jop kumäŋ-kumäŋ utnek?

16-17 Eruk, komi äma yäwera iwänaptä jop päripäkaŋ pit ima yäk.

18 Ämawebetä ude nadänpäŋ kuduptagän bänepi wawäpäŋ gera ŋode yäŋkuŋ; U paorän! U paoränkaŋ Barabaspäŋ pit nimi! yäŋ yäŋkuŋ.

19 Barabas uwä noriye-kät yotpärare bämopi-ken ämik pewä ahäwäpäŋ äma kubä kumäŋ-kumäŋ ut-pewän komi eŋiken teŋkuŋ.

20 Tänpäkaŋ Pailattä Jesu pit imayäŋ nadäŋkuko unita ämawebe päke u yäwetkuk.

21 Yäweränä äneŋi gera kehäromigän yäŋkuŋ; Päya kwakäp terak kumäŋ-kumäŋ ut!

22 Yäŋirä Pailattä äneŋi yäwet yabäk ŋode täŋkuk; Waki kubä jide täŋkukta? Näk nadäŋira momi nitek bumik nämo täyak. Unita komi äma yäniŋ

kirewa iwānap-tägän päripäkaŋ kaŋ tewa yäpmäŋ kwän yäk.

23-24 Ude yāwänä mani utpäŋ kuduhtagän gera täŋpäŋ ŋode yänkuŋ; Päya kwakäp terak kumbän! yäk. Gera taŋi pen yäŋtäŋ kuŋtäko Pailattä iniken gärip iwarut yänpäŋ yäŋtäreŋ yämiŋkuk.

25 Täŋkaŋ mani buramiŋpäŋ äma ämik pewän ahäwänpäŋ äma kubä kumāŋ-kumāŋ urani wäpi Barabas u pit imiŋpäŋ yäniŋ kireŋkuk. Täŋpäŋ Jesu uwä kumäkta yäŋtäreŋpäŋ komi ämata yämiŋkuk.

Jesu päya kwakäp terak utpewä kumbuk

Mat 27:32-44; Mak 15:21-32; Jon 19:17-27

26 Täŋpäkaŋ komi ämatä Jesu yänikŋat yäpmäŋ kuŋtäŋgän kädet miŋin äma kubä kaŋ-ahänkuŋ. Äma uwä wäpi Saimon, Sairini yotpärare-ken nanik. Uwä piäken naniktä äbänjirän kaŋpäŋ Jesu täŋo päya kwakäp piriken pewä buramiŋkaŋ Jesu mädeŋgän iwatkuk.

27 Täŋpäkaŋ ämawebe äbot pähaptä iwatkuŋ. Iwarän täŋkaŋ webe ätu konäm butewaki täŋtäŋ iwatkuŋ.

28 Konäm kottäŋ iwarirä Jesutä äyänutpäŋ yabänpäŋ ŋode yäwetkuk; Jerusalem webe kwayak, in näka kotneŋo. Nämo, injinta ba äpetjiye nanakta korut.

29 ✧ In nadäkaŋ? Kadäni keräp taŋjirän webe nanak bäyawaniitä ŋode api yäneŋ; Äruŋ kuŋatnaŋi täkamäŋonik yäk.

30 Täŋkaŋ pom käroni tokät päbä nin yejämbut!

Ba geŋi kwähäreŋ duŋpäŋ nin yäpmäŋ päŋku gänaŋ umu yejämbut! yäk. *Hos 10:8*

31 ✧ Upänkaŋ kadäni täga bumik-ken ude yänayän täŋo uwä kadäni wakikenä jide api yäneŋ?

32 Tänpäkaŋ waki tänpäni yarakät Jesu-kät penta dāpnayän yän-yäkŋat yäpmän kuŋkuŋ.

33 Yän-yäkŋat yäpmän kome kubä wäpi Gwäki Kokäp uken kuŋkuŋ. Uken ahänpänä Jesu päya kwakäp terak utkuŋ. Ba waki tänpäni yarä, kubä kukŋi kubä kukŋi yepmanpän bok dāpuŋ.

34 ✧ Tänpäkaŋ Jesutä yänapik man ŋode yänkuk; Nan! Waki täŋ namikaŋ ŋo nämo nadänkaŋ täkaŋ unita momini peŋ yämi. Yänjirän komi äma teki yäpmäktä närepmirek gärepmirek täŋkuŋ.

35 ✧ Tänpän ämawebe bumta ini ugän itpän yabänjirä Juda täŋo äma ekäni ekänitä Jesu sära ŋode iwetkuŋ; Äma ŋowä äbäktä yäwani Kristo tänpäwä iniken gupi täŋkentäwänä. U ämagän täŋkentän yämik täŋkukopän iniken gupi täŋkentäktawä tänpän wakaŋ yäk.

36 ✧ Yänjirä komi ämatä udegän Jesu yänärok man iwetkaŋ dubini-ken äbänpän wain ume jägämi in-inayän täŋkuŋ.

37 Tänpän yänkuŋ; Gäk Juda äma täŋo intäjukun äma bureni u tänpäwä gäkŋa gupka täŋkentäwä yäk.

38 Tänpän Jesu gwäki punin kädawä man kudän ŋode kudän täŋkuŋ;

NowÄ JUDA Ämawebe Täŋo INTÄjukun Äma.

39 Ude tänjirä waki tänpäni yarä u kubätä päya kwakäp terak itkaŋ Jesu yänärok man ŋode iwetkuk; Gäk Kristo tänpäwä gäkŋa gupka täŋkentänpän nek imaka, täŋkentän nimi! yäk.

✧ 23:31: 1Pi 4:17 ✧ 23:34: Ais 53:12; Mat 5:44; Apos 7:60; Sam 22:18 ✧ 23:35: Sam 22:7-8 ✧ 23:36: Sam 69:21

40 Ude yāwānā noripaki kubätä ibenpān ḡode iwetkuk; Nek penta nidāpmākta biḡam yāwanipān, gāk man ude yāyan uwā Anututa nāmo umuntāyan?

41 Nek momineкта täga nidāpmāḡkaḡ. Upān āma ḡowā momi kubä nāmo täḡkukopān jop utkaḡ yäk.

42 ✧ Ude yāḡkaḡ yāḡkuk; Jesu, gāk intājukun itkaḡ wāpka biḡam ikek irayāḡ täyan-ken uken näka kaḡ nadāḡ nam yäk.

43 Yāwānā Jesutä iwetkuk; Näk bureni gāwera; Apiḡogān näkkät irit bāḡup tāḡaken bok itdayāḡ yäk.

Jesu kumbuk

Mat 27:45-56; Mak 15:33-41; Jon 19:28-30

44-45 ✧✧ Täḡpān kome kepma bāmopi täḡirān kome dapuri kumbuk. Kumāḡirān kome kudup bipmāḡ utpāḡ it yāpmāḡ kuḡirān 3'kirok täḡkuk. Täḡirān kudupi eni gānaḡ tek taḡi bagata pewā wādāwani u punin ununitä komen umu ini wewān tärenkuḡ.

46 ✧ Täḡirān Jesutä gera yāḡpān yāḡkuk; Nan! Kehāromina ketka-ken peyat! Ude yāḡpān kumbuk.

47 Täḡirān komi āma kubä watāni itkuko unitä u kaḡpān nadāḡkaḡ Anutu iniḡ oretpān yāḡkuk; Bureni-inik! Āma ḡo momini nāmo.

48 ✧ Täḡpākaḡ āmawebe ätu kaḡ itkuḡo unitä imaka ahāḡkuko u kaḡpān butewaki nadāḡpān kupāḡi wenpeḡ enini-ken kuḡtäḡpā kuḡkuḡ.

✧ 23:42: Mat 16:28 ✧ 23:44-45: Amo 8:9 ✧ 23:44-45: Kis 36:35

✧ 23:46: Sam 31:5; Apos 7:59 ✧ 23:48: Luk 18:13

49 ✧ Tənpəkaŋ Jesuta not təŋ imik təŋkuŋo u ba, Galili komeken nanik webe ätu iwət yəpməŋ äbuŋo u imaka banken itkaŋ imaka ahəŋkuŋo u kaŋpəŋ nadək təŋkuŋ.

Jesu äneŋkuŋ

Mat 27:57-61; Mak 15:42-47; Jon 19:38-42

50 Tənpəkaŋ äma kubä ukät penta itkuŋo wäpi Josep. Äma uwä Judia komeken yotpärare kubä wäpi Arimatea uken nanik. Uwä Juda təŋo äma ekäni ekäni unitä äbotken nanik. U äma təga, Anututa nadəŋ imiŋpeŋ kuŋarani.

51 ✧ Tənpəkaŋ noriyetä Jesu man iwetpəŋ iwan keriken peŋirä nadəwän nämo təgaŋkuk. Nämo, u Anututä intəjukun itkaŋ yabəŋ yəwat piäni kwawak ahəŋirän kakta itsäməntəŋ kuŋat təŋkukonik.

52 Eruk, äma unitä Pailat-ken pəŋku Jesu təŋo komegup yəpayəŋ iwet yabəŋkuk.

53 Iwerän nadəŋ imänkaŋ päya kwakəp terak nanik ketärenpəŋ tek pakitä uwäktəŋ-əwatpəŋ yəpməŋ pəŋku mobä kawut awəŋ komegup änehta biŋam yəwani uken peŋkuk. Mobä kawut uwä bian äma kumbani kubä nämo pewani, kudupi-inik itkuko uken Jesu təŋo komegup peŋkuk.

54 Kepma uwä Fraide, Sabat təŋo tuŋum täktäk kadäni udeken Jesu äneŋkuŋ.

55 ✧ Tənpəkaŋ webe ätu Jesukät Galili komeken naniktä bok äbuŋo u Josep iwət yəpməŋ pəŋku kaŋirä komegup awəŋ gənaŋ äneŋkuk. Kaŋirä

✧ 23:49: Sam 38:11, 88:8; Luk 8:2-3

✧ 23:51: Luk 2:25,38

✧ 23:55: Luk 23:49

änenpänkaŋ eniken äyänutpen päŋku imaka imaka ume kábäni nitek täntuŋum tänpän penkuŋ.

56 ☆ Ude täŋkaŋ Sabat unita Moses täŋo бага man iwatpäŋ itpäŋ-nadäk täŋkuŋ.

24

Jesu kumbani-ken naniktä akumaŋ kuŋkuk

Mat 28:1-10; Mak 16:1-8; Jon 20:1-10

1 Tänpäkaŋ Sande tamimaŋ-inik webe ukeŋo imaka kábäni tägatäga täntuŋum tänpän penkuŋo u yäpmänkaŋ Jesu äneŋkuŋ-ken kuŋkuŋ.

2 Päŋku ahänpän kaŋkuŋ; Mobä pähap u yäpmän kewenkuŋo parirän.

3-4 ☆ Ude tänpäkaŋ Jesu äneŋkuŋ-ken äronpäŋ Jesu täŋo komegupta wäyäkŋewä wawäkaŋ nadawätäk täŋ irirä äma yarä teki paki-inik unitä pit kubägan dubini-ken ahänpän itkumän.

5 ☆ Täŋirän webe kwayak unitä bumta umuntaŋpäŋ inami komen yäpä äpmonpäpäŋ patkuŋ. Parirä äma yarä unitä yäwetkumän; In kumbani komeken ŋo imata kodak iranita wäyäkŋeŋ itkaŋ?

6 ☆ U ŋo nämo itak, akumaŋ kuk yäk. Galili komeken itkaŋ man ŋode täwetkuko unita guŋ täŋkuŋ?

7 Uwä ŋode täwetkuk; Äma Bureni-inikä, äma waki täŋpani kerik-ken pewäkaŋ päya kwakäp terak utpäŋ äneŋpäkaŋ kepma yarakubä tärenirän Anu-tutä äneŋi yäpmän päŋaku api tewek yän täwetkuk.

☆ 23:56: Kis 20:10; Lo 5:14 ☆ 24:3-4: Apos 1:10 ☆ 24:5: Luk 2:9 ☆ 24:6: Luk 9:22, 17:25

⁸ Ude yänjirän webe kwayak u nadänpäj yänkuņ; Bureni, nadäkamäj! yäk.

⁹ Ude yänpäj awaņ u peņpeņ päņku iwaräntäkiye 11 ukät ämawebe ätukät biņami yäwetkuņ.

¹⁰⁻¹¹ ✧ Webe kwayak u wäpiwä Maria Makdala komeken nanik, kubä wäpi Joana, kubäwä Maria wahupi Jems täņo miņi ukät webe ätu bok kuņatkuņ. Täņpäj webe kwayak unitä iwaräntäkiye ukeņo manbiņam yäwerirä mani nadäjirä jopi ude täņpäpäj nadäwä bureni nämo täņkuk.

¹² Upänkaņ Pitatä akumaņ awaņken bäräņeņ päņku awaņ gänaņ umu okäreņpäņ tek Jesu gupi uwäk täņpäj äneņkuņo ugänpäj kaņkuk. Ude kaņpäņ nadäwätäk pähap täņtäņ äneņi kuņkuk.

Jesu Emeus kädet-ken kaņkumän

¹³ Täņpäj kepma ukengän iwaräntäki yarätä Emeus yotpärare-ken kuņkumän. Emeus u Jerusalem yotpärare dubini-ken itkuk, 10 kilomitas ude.

¹⁴ Kädet kuņit kuņit imaka Jesuken ahänjkuko unita man yänpäj-nadäk täņtäņ kuņkumän.

¹⁵ ✧ Yänpäj-nadäk täņtäņ kuņirän Jesu ini äma yarä u dubini-ken ahäwänkaņ penta kuņkuņ.

¹⁶ Täņpäkaņ äma yarä u Jesu kaņkumäno upänkaņ u Jesu yän siwoņi nämo kawän täreņkuņ.

¹⁷ Ude tänjirän Jesutä yäwet yabänjkuk; Ek imatäken manpäņ yänpäj-nadäk täņtäņ kuņatkamän? Yäwänä äma yarä uwä päņku täpäneņpäņ itpäņ butewaki iņami dapun ijinjkumän.

18 Tånkañ äma yarä u kubä wäpi Kliopas unitä iwetkuk; Gäk kome kubäken nanik käwep unita Jerusalem yotpärare-ken kudän ahänjkuko u nämo kañpäñ nadänkun.

19 ✧ Yäwänä Jesutä yäwetkuk; Imatäkenta yäkamän? Yäwänä yarä unitä iwetkumän; Jesu Nasaret yotpärare-ken nanik unitäño manbiñam yäk. U profet pähap. U Anutu ba ämawebe inamiken imaka kehäromi nitek yänpäñ-täk täñ yäpmäj äbäk täñkukonik yäk.

20 Upänkañä nintäño äma ekäni ekäni-kät bämop äma intäjukun täñpani unitä kumäkta yäntären imiñpäñ manken tenpäñ päya kwakäp terak ut-pewä kumbuk.

21 ✧ Unitä Isrel äbot nin Rom gapman täño keriken nanikpäñ nimagutta yäwani yän nadänkumänöpän u kawut, utpewä kumänjirän edap yaräkubä täretak ño yäk.

22 ✧ Täñpäkañ apiño tamimañ ninken nanik webe ätutä manbiñam inide kubä niwerañ yäk.

23 Uwä tamiinik Jesu äneñkuñ-ken kuñpäñ Jesu täño komegupta kawä wañ yäk. Tånkañ äneñi äyänutpeñ päbä ñode niwerañ; Añero yarätä ahän nimiñpäñ Jesu kodak tañpeñ akumañ kuk yän niwerañ yäk.

24 ✧ Eruk man u nadänpäñ nininken äbotken nanik ätutä awañken päñku webetä yäño udegän kañ yäk. Upänkañ Jesu nämo kañ-ahän.

25 Man ude iweränä Jesutä yäwetkuk; Yäke! Inä guñ bureni-inik! Profettä man yänpäñ kudän

✧ 24:19: Mat 21:11 ✧ 24:21: Luk 2:38, 19:11; Apos 1:6 ✧ 24:22: Luk 24:1-11 ✧ 24:24: Jon 20:3-10

tänkuŋo u in imata tänğuŋ taŋpän bänep nadäwätäk tänpän nadäkinik nämo täkaŋ?

26 ✧ Profettä ŋode yänkuŋ; Kristo u komi mebäri mebäri nadänpän kumäkta yäwani. Komi u nadänkaŋ eruk, epmäget penyänek ikek kunum gänaŋ api ärowek yän yänkuŋ.

27 ✧ Jesutä ude yänpän man kudup inita, Moses ba profet mäden ahäwanitä Anutu täŋo man terak kudän tänkuŋo unitäŋo mebäri kudup yänkwawa taŋ yämiŋkuk.

28 Eruk, kuŋtängän Emeus yotpärare keräp taŋkuŋ. Tänpän Jesutä yotpärare u irepmitpen kwayän tänkuk.

29 Ude tänpänä äma yarä unitä iwetkumän; Kweno yäk. Kome bipayän unita nekkät penta ŋogän itna yäk. Ude iwerän nadän yämänkaŋ eni gänaŋ penta päro itkuŋ.

30 ✧ Äronpän ketem nänayän maŋitkuŋ. Maŋit itkaŋ Jesutä käräga kubä yäpmänpän tokätkaŋ Anutu bänep täga man iwetpän äma yarä unita yämiŋkuk.

31 Ude tänpänkaŋ Anututä nadän yämiŋirän eruk U Jesu yän kawän tärenkuŋ. Kawän tärewäkaŋ uterakgän Jesu ini ugän paotkuk.

32 Tänpänkaŋ yarä u ini-tägän näwetgäwet tänpän yänkumän; Bureni! yäk. Kädet miŋin man täŋo mebäri yänahänpän niwerirän man gäripi nitek u nadänpän bänepnektä pidäm tako ukeŋo!

33 Ude yänpän uterakgän akumaŋ Jerusalem yotpärare-ken äyänutpen kuŋkumän. Pänku

✧ 24:26: Luk 9:22, 24:44 ✧ 24:27: Sam 22:1-21; Ais 53; Jon 13:31; Apos 3:13 ✧ 24:30: Luk 22:19

ahänpäj yabänkumän; Jesutä iniken iwaräntäkiye 11 uwä noriye ätukät änok kubägän irirä. Yabäwänä iwaräntäkiye itkuŋo unitä ɲode yäwetkuŋ;

³⁴ ✧ Ekäni awaŋ gänaŋ naniktä bureni akuk! yäk. U Saimon kädet miŋin ahäj imik yäk.

³⁵ Tänpäkaŋ yarä unitä udegän kädet miŋin ahäj yämänkaŋ eŋi gänaŋ päro käräga tokätpäj yämän naŋkaŋ kawän tärenkuŋo manbiŋam upäj yäwetkumän.

Jesutä iwaräntäkiye ahäj yämiŋkuk

Mat 28:16-20; Mak 16:14-18; Jon 20:19-23; Apos 1:6-8

³⁶ ✧ Eruk Jesutä täŋkuko unita manbiŋam yänpäj-nadäk täŋ irirä bämopi-ken ini ugän ahäj yämiŋpäj yäwetkuk; Bänep kwini terak itkot! yäk.

³⁷ ✧ Yäweränkaŋ iwaräntäkiyetä kaŋpäj kwainpäj yänkuŋ; Wära! Mäjo kubä äbätak ɲo! yäk.

³⁸ Ude yäwäwä yäwetkuk; In imata kikuŋutpäj bänep yarä-yarä pekaŋ?

³⁹ ɲowä näkŋa-inik äbätat. In ketna kuroŋna-ken ɲo nepmäŋit näwatpäj nabänpäj nadäkinik täŋput. Mäjo uwä gupi tohari nitek nämo. Täŋ, nähä gupna tohatna nitek ɲo yäk.

⁴⁰ Man ude yäwetpäj keru kuroŋi-ken jibi me u yäwoŋärenkuk.

⁴¹ ✧ Yäwoŋärewän kaŋpäj bänepi tägaŋkuŋ. Tänpäkaŋ ɲo Jesu ini yäj ketinik nämo nadäwä

✧ 24:34: 1Ko 15:4-5 ✧ 24:36: 1Ko 15:5 ✧ 24:37: Mat 14:26

✧ 24:41: Jon 21:5

tärenkuᅇ. Ude täᅇpäkaᅇ yäwet yabänkuk; Inken ketem ätu itkaᅇ?

⁴² Ude yäweränä gwägu tom ijiwani kubä imiᅇkuᅇ.

⁴³ Imiᅇkaᅇ kaᅇ irirä, eruk naᅇkuk.

⁴⁴ ✧ Naᅇpäᅇ yänkuk; Näk inkät itkaᅇ man täwet yäpmäᅇ äburo ukeᅇo nadäkaᅇ? Näk ᅇode täwetkut; Man näka Moses täᅇo бага man kudän täwani terak, ba profet täᅇo man kudän terak ba Sam terak kudän täwani u kudup udegän ahäᅇ morekta yäwani yäᅇ täwetkut.

⁴⁵ ✧ Ude yäwetkaᅇ Anutu täᅇo man mebäri nadäkta nadäk-nadäki täᅇkwawa taᅇ yämiᅇkuk.

⁴⁶ Täᅇkaᅇ ᅇode yäwetgän täᅇkuk; Anutu täᅇo man kudän terak ᅇode kudän täwani; Kristo u komi nadäᅇpäᅇ kumäᅇkaᅇ kepma yarä täreᅇirän kubäta kumbani-ken naniktä api akwek.

⁴⁷⁻⁴⁸ ✧✧ Täᅇkaᅇ komeni komeni ämawebe yäwetpäᅇ yäwoᅇäreᅇ täᅇpewä bänepi sukureᅇirä Anututä Kristo unitäᅇo wäpi terak wakini api peᅇ moreᅇ yämek yäᅇ ude kudän täwani. Eruk nanaknaye, inä ude täkta yäwani. Unita Jerusalem yotpärare-ken yäput peᅇpäᅇ kaᅇ täᅇtäᅇ kut.

⁴⁹ ✧ Täᅇpäkaᅇ nanatä imaka injinta biᅇam yäwani u iniᅇ kireᅇpewa api äpäᅇ tamek. Unita in kome ᅇo nämo peᅇpeᅇ kuneᅇ. ᅇogän itsämäᅇ irirä kunum täᅇo kehäromi tama yäpmäᅇkaᅇ kaᅇ kut yäk.

*Jesu kunum gänäᅇ äroᅇkuk
Mak 16:19-20; Apos 1:9-11*

✧ **24:44:** Luk 9:22 ✧ **24:45:** Luk 24:27 ✧ **24:47-48:** 1Ti 3:16
✧ **24:47-48:** Jon 15:27; Apos 1:8 ✧ **24:49:** Jon 14:16, 15:26; Jon 16:7; Apos 1:4

50 Man ude yäwetkaŋ eruk yäŋ-yäkŋat päŋku Betani yotpärare gägäniken itkaŋ kerä yäpmäŋ akuŋpäŋ Anututä iron täŋ yämikta man yäwetkuk.

51 Man täga u pen yäwerit yäwerit kome käkätäŋirän Anututä imagut yäpmäŋ kunum gänaŋ äronkuk.

52 ✧ Täŋirän iwaräntäkiyetä Jesu iniŋ oretkaŋ bänep oretoret pähap terak Jerusalem yotpärareken äneŋi kuŋkuŋ.

53 Kuŋpäŋ kadäni kadäni kudupi eŋi gänaŋgän itkaŋ Anutu iniŋ oret täŋkuŋ.

Tuma-Irumu
The New Testament and portions of the Old Testament
in the Tuma-Irumu Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen na sampela Olpela Testamen long
long tokples Tuma-Irumu long Niugini

copyright © 1997, 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Tuma-Irumu

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2025-05-03

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 3 May 2025 from source files dated 3 May 2025

914cbf46-f59a-54d1-b209-0f763534edb5